

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

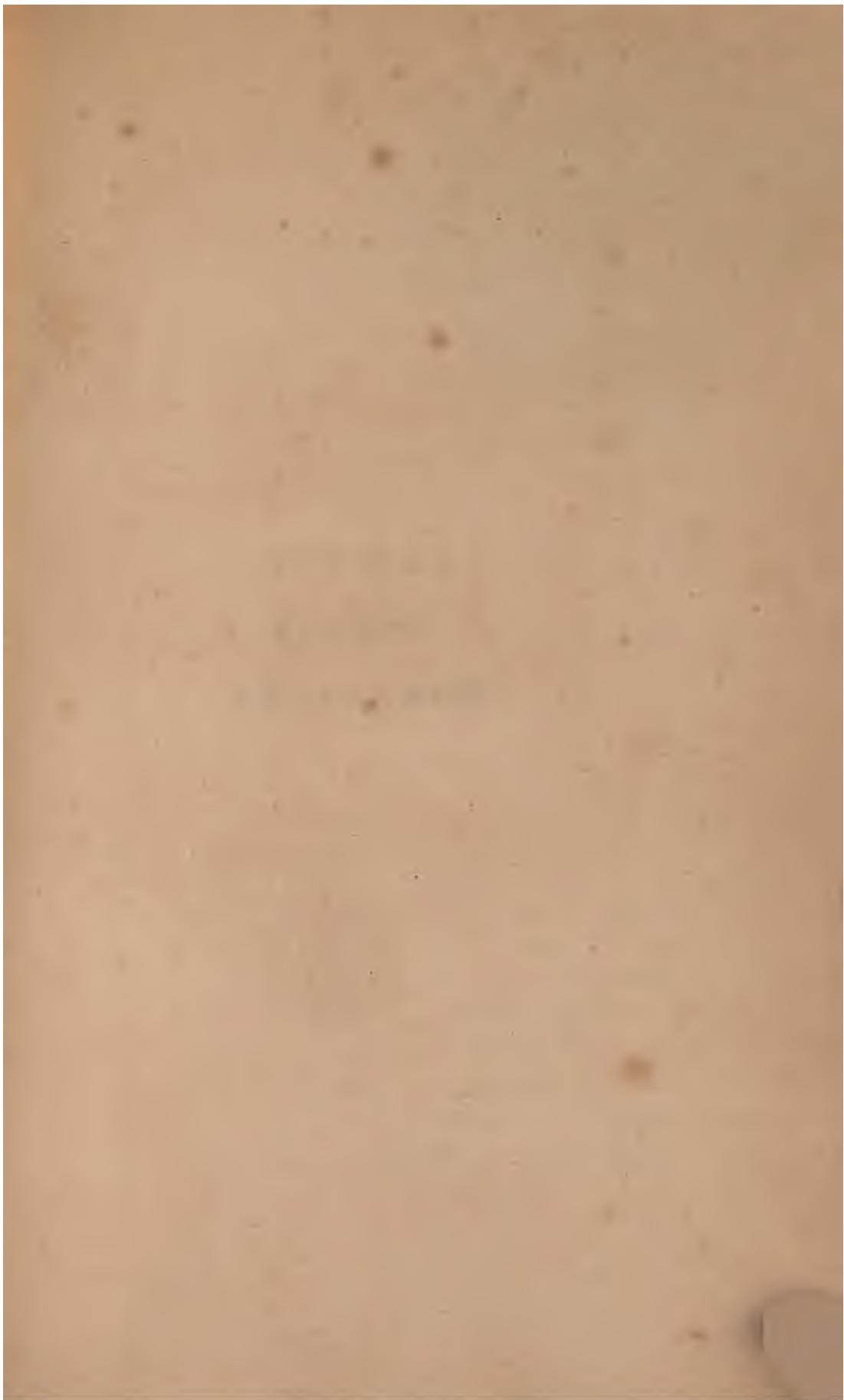
B 1,183,757

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN

DA
20
. E 59
nr. 3

G I L D A S

DE EXCIDIO

B R I T A N N I A E.

M. VAN DE WEYER.

Member's Copy.

G I L D A S, *6th cent.*

DE EXCIDIO

B R I T A N N I A E.

AD FIDEM

CODICUM MANUSCRIPTORUM

RECENSUIT

JOSEPHUS STEVENSON.

LONDINI:
SUMPTIBUS SOCIETATIS.
M.DCCC.XXXVIII.

LONDON :
PRINTED BY SAMUEL BENTLEY,
Dorset Street, Fleet Street.

ENGLISH HISTORICAL SOCIETY.

MEMBERS.

16th May, 1837.

HIS MAJESTY KING WILLIAM IV.

The **VISCOUNT ACHESON**, M.P.
The **EARL of BANDON**, D.C.L.
The **DUKE of BEDFORD**, K.G.
THOMAS WENTWORTH BEAUMONT, Esq. M.P.
The **VISCOUNT BERNARD**.
The **Hon. HENRY BOYLE BERNARD**.
The **LORD BEXLEY**, F.R.S. F.S.A.
Rev. **JOHN S. BREWER**, M.A. Queen's College, Oxford.
Captain **ARTHUR ARUNDEL BROWNE**.
Rev. **JOHN BROWNE**, D.C.L. Bandon, Ireland.
The **DUKE of BUCCLEUCH**, K.G.
Rev. **JAMES BULWER**, M.A.
The **LORD BISHOP of CHICHESTER**.
WILLIAM NELSON CLARKE, Esq. M.A.
Rev. **HENRY O. COXE**, M.A. British Museum.
JAMES T. GIBSON CRAIG, Esq.
The **Hon. ROBERT CURZON**.
The **VISCOUNT DUNGANNON**, M.P.
The **EARL of DUNMORE**.
The **LORD BISHOP of DURHAM**.
The **DEAN and CHAPTER of DURHAM**.
LORD FRANCIS EGERTON, M.P.
ROBERT FEW, Esq.
Rev. **J. FORSHALL**, M.A. F.R.S. F.S.A. British Museum.
Dr. **FRANCK**.

ROBERT GATTY, Esq. F.S.A.
Rev. J. A. GILES, M.A. Head Master of the City of London
School.
Rev. WILLIAM STEPHEN GILLY, D.D. Prebendary of Durham.
WILLIAM GRANT, Esq.
The Right Hon. THOMAS GRENVILLE, Trustee of the British
Museum.
The EARL GREY, K.G.
STACEY GRIMALDI, Esq. F.S.A.
M. GUIZOT, Membre de l'Institut Royal de France et de la
Chambre des Députés.
THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. F.S.A. Record Office, Tower.
WILLIAM HARDY, Esq. F.S.A. Duchy of Lancaster Office.
Rev. WILLIAM HARNESS, M.A.
Sir GEORGE HARRISON, K.C.H. Auditor of the Duchy of Lan-
caster.
Rev. EDWARD CRAVEN HAWTREY, D.D. Head Master of Eton.
Sir THOMAS BUCHAN HEPBURN, of Smeaton, Bart.
JOHN HEPBURN, Esq.
JAMES MAITLAND HOG, Esq. of Newliston.
THOMAS HOG, Esq.
JOHN HOLMES, Esq. F.S.A. British Museum.
ALEXANDER BERESFORD HOPE, Esq.
HENRY THOMAS HOPE, Esq. M.P.
HENRY PHILIP HOPE, Esq.
JOHN MITCHELL KEMBLE, Esq. M.A.
JOHN LANGHORNE, Esq. Berwick.
The MARQUESS OF LANSDOWNE, K.G. President of the Council,
Trustee of the British Museum.
Rev. JOHN LINGARD, D.D.
JAMES LOCH, Esq. M.P.
JOHN LOCH, Esq. Deputy-Chairman of the East India Company.
WILLIAM McDOWALL, Esq. Vice-President of the Maitland Club.
JOHN WHITEFOORD MACKENZIE, Esq. Edinburgh.
Rev. S. R. MAITLAND, Librarian to the Archbishop of Canter-
bury.

Rev. J. MENDHAM, M.A. Sutton Coldfield.
JOHN MILLER, Esq. Q.C. Stone Buildings, Lincoln's Inn.
M. MONMERQUÉ, Membre de l'Institut de France.
Rev. JAMES MORTON, B.D. Vicar of Holbeach, and Prebendary of Lincoln.
JOHN MURRAY, Esq.
The MARQUESS OF NORTHAMPTON, F.R.S.
The LORD NUGENT, G.C.M.G.
ANTONIO PANIZZI, Esq. LL.D. British Museum.
Sir THOMAS PHILLIPPS, Bart. F.R.S. F.S.A.
ROBERT PITCAIRN, Esq. Edinburgh.
RALPH PRICE, Esq. Treasurer of Bridewell and Bethlehem Hospitals.
PHILIP PUSEY, Esq. M.P.
Rev. JAMES RAINES, M.A. Vicar of Meldon, Librarian of Durham Cathedral.
Right Hon. THOMAS SPRING RICE, M.P. Chancellor of the Exchequer.
Rev. WILLIAM UPTON RICHARDS, B.A. British Museum.
JOHN RICHARDSON, Esq. F.S.A.
The VISCOUNT SANDON, M.P.
The LORD SCARSDALE.
Sir ROBERT SMIRKE, R.A. F.S.A.
JOHN SMITH Y^{er}t. Esq. Secretary of the Maitland Club.
The DUKE OF SOMERSET, K.G.
JOHN SPENCER STANHOPE, Esq. M.A.
Sir GEORGE STAUNTON, Bart.
JOSEPH STEVENSON, Esq.
PATRICK MAXWELL STEWART, Esq. M.P.
JOHN SHAW STEWART, Esq. Edinburgh.
The DUKE OF SUTHERLAND.
CLEMENT TUDWAY SWANSTON, Esq. Q.C. F.S.A.
The LORD TEIGNMOUTH.
HENRY SYKES THORNTON, Esq.
Rev. DR. THORP, Warden of the University of Durham.
Rev. GEORGE TOWNSEND, B.D. Prebendary of Durham.

W. B. D. D. TURNBULL, Esq. Secretary of the Abbotsford Club.
EDWARD TYRRELL, Esq. Remembrancer of the City of London.
PATRICK FRASER TYTLER, Esq. F.S.A.E.
ADAM URQUHART, Esq. Edinburgh.
EDWARD VERNON UTTERSON, Esq. F.S.A.
The LORD VERNON.
GEORGE VIVIAN, Esq.
Sir PATRICK WALKER.
ROBERT WALTERS, Esq. F.S.A.
JAMES WEALE, Esq.
ROBERT WEDDELL, Esq. Berwick.
M. VAN DE WEYER, Minister of the King of the Belgians.
JOHN WILSON, Esq. Tweed House, Berwick.

P R E F A C E.

---

§ 1. THERE are few writers of English History whose biography has led to so much discussion as St. Gildas. We are unable to speak with certainty as to his parentage, his country, or even his name,¹ the period when he lived, or the works of which he was the author. It is contended by some that only one individual bearing this name attained any eminence during the Middle Ages, and that to him relate all the Legends in which St. Gildas is commemorated; while others assert, with equal pertinacity, that there were at least two personages of the name, and that the exploits of the one have, in some degree, been ascribed to the other. Without entering into this controversy, we shall endeavour to profit by the information which it has elicited, adopting those results which, upon an examination of the rival theories, bear the greatest appearance of probability.

---

¹ See the following section, and the reference to Beda there given. He is, apparently, sur-named 'Cormac' by the copyist of the earliest of the existing MSS., see the present volume, 35, 18. The passage, however, may be understood as if Cormac were the name of the scribe, not an adjunct to the name of the author.

Materials whence derived.

§ 2. It is beyond all dispute that a writer named Gildas (or, as Beda¹ seems to have read, Gildus,) was the author of a work upon the early history of Britain ; and as the passages quoted from that work by Beda agree very closely in all the manuscripts of the ‘ Historia Ecclesiastica,’ we are warranted in concluding that the whole work, as we now have it, has sustained no very important alterations since the time when it was written. The information which it contains respecting its author is consequently entitled to the highest credit, and may safely be adopted as the basis of our ensuing remarks.

There exist, also, two Legends of St. Gildas, containing statements sometimes reconcileable with the details furnished by authentic History, at other times directly opposed to it. One of these, for the first time printed, accompanies the present volume ; the other,² which it has not been considered expedient to reprint in an entire form, is cited whenever requisite.

Two individuals named Gildas; namely, Gildas Albinus,

§ 3. Following the authority of Archbishop Usher,³ to which considerable deference must be paid, especially in such questions as are to be decided by the aid of chronology, we conclude that there were at least two individuals called Gildas, surnamed respectively ‘ Albanius ’ and ‘ Badoni-

¹ H. E. i. xxii. § 50, edit. complete form by Mabillon, Act. 1888. Sanctor. Ord. S. Bened. i. 130.

² It is printed by Bollandus in edit. Venet. 1733. the Acta Sanct. mens. Januar. ³ Primord. pp. 442, 444, 906, tom. ii. p. 958, and in a more etc., edit. Dubl. 1639.

cus,' and that they were not contemporaries.¹ Gildas Albanius, who must be carefully distinguished from the author of the work now printed, is he whose exploits form the subject of the 'Vita Gildæ' prefixed to the present volume. We shall, in the first place, offer a few remarks upon this earlier individual. He was born about A.D. 425;² and in the thirteenth year of his age passed over from Scotland, of which he was a native, into France, at that time under the rule of Childeric, the son of Merovius,³ where he founded the monastery of Ruys.⁴ The Legend printed by Mabillon, after detailing his various miracles, and ascribing to him the authorship of the 'Epistolaris Libellus,' proceeds to recount his death, which, according to it, occurred in France; and contains internal evidence of having been composed, or at least reduced to its present form, in the eleventh century.⁵

§ 4. The Life of Gildas, ascribed to Caradoc of

¹ The contrary opinion is defended by Bollandus, Jan. tom. ii. pp. 953-956; Vossius de Hist. Latin. II. xxi.; Mabillon, Annal. Ord. S. Bened. vi. § 19. The transcriber of the oldest existing MS. believed that the author of the work which he copied, was the contemporary of Arthur. See p. 11, note¹.

² Vit. S. Gildæ, inter Acta SS. Jan. ii. 960, § 16.

³ Acta SS. ut supra. Childeric, the son of Merovius, succeeded to the throne A.D. 456; Chron. Moissiac. ap. Bouquet, ii. 649. It is impossible to reconcile the chronology of this king's reign with the theory that Gildas Albanius and Gildas Badonicus were one and the same person.

⁴ . . . 'venit ad quamdam insulam, quæ in Reumvisii pagi prospectu sita est.' Act. SS. ut supra, § 16.

⁵ Act. SS. ut supra, p. 956, § 31.

Llancarvan, which accompanies the present volume, is supposed by Usher to relate in like manner to Gildas Albanius. It agrees with the Legend already mentioned as to his parentage and birth,¹ and also states that he visited France; but differs from it in asserting, that he returned to England after an absence of seven years.² On his homeward journey he encountered an adventure in Pepediauc, the date of which is fixed by what is known of the circumstances with which it was associated.³ His subsequent residence in Armagh,⁴ his reconciliation with Arthur,⁵ the siege of Glastonbury,⁶ with which his name is connected, are facts, the era of which can be ascertained with tolerable accuracy.

According to the same authority, this Gildas died in A.D. 512,⁷ eight years before the birth of his more illustrious namesake with whom he has been so frequently identified.

and Gildas
Badonicus.

§ 5. Gildas Badonicus informs us, in the ensuing work, that he was born in the year in which the Saxon invaders of England sustained a signal defeat at the siege of Kair Badon; consequently we have only to ascertain when the one event took place, in order to establish the exact date of the other. His words, as quoted in the note below,⁸

¹ See § 1.   ² See § 2.

³ § 4; see also Usher's *Primord.*
ad ann. 462, and the references
there indicated.

⁴ Vit. *Gildæ, ut supra, § 5;*
Primord. p. 498.

⁵ Vit. *Gildæ, ut supra, § 6;*
Primord. p. 508.

⁶ Vit. *Gildæ, ut supra, § 10,*
11; *Primord.* p. 510.

⁷ *Primord. ad ann.*

⁸ *Ex eodem tempore nunc cives, nunc*

have indeed received from Beda a different interpretation from that which we have here assigned to them. That writer understands them as meaning that the siege of Kair Badon occurred forty-four years after the arrival of the Saxons in England,¹ whereas they seem rather to show that Gildas wrote his Epistle forty-four years after that siege, he being then in the forty-fourth year of his age.² Admitting that Beda has here, as elsewhere,³ been misled by the turgid and involved style of the author, it remains for us to fix the date of the siege of Kair Badon, which, as has been already stated, was coeval with the birth of Gildas. The argument in favour of the year 520 rests partly upon the direct authority of Matthew of Westminster,⁴ and partly upon the data furnished by an anonymous British chronicler,⁵ who affirms that twenty-two years elapsed be-

hostes, vincebant, . . . usque ad annum obessionis Badonici montis, qui prope Sabrinum ostium habetur, novissimæque ferme de furciferis non minimæ stragis, quique quadragesimus quartus, ut novi, oritur [orditur] annus, mense jam primo emenso, qui jam et meæ nativitatis est. § 26, p. 33.

¹ . . . ex eo tempore nunc cives, nunc hostes, vincebant, usque ad annum obessionis Badonici montis, quando non minimas eisdem hostibus strages dabant, quadragesimo circiter et quarto anno adventus eorum in Britanniam. i. xvi. § 38.

² The same meaning is attached to this passage by the scribe who prefixed to the Epistle the ‘Capitula Libri Sequen-

tis.’ His argument to cap. xviii. shows that he understood it as indicating ‘quis Gildæ Sapientis nativitatis annus sit.’ See the present volume, p. 7.

³ Compare Gildas, § 17, note ²¹, with Beda, H. E. i. xii. § 30, note ²⁰, of the edition of 1838.

⁴ A.D. 520. Unde [Saxones] in Britanniam revertentes in Totnesio littore applicerunt, et ad ultimum Urbum Badonis obsiderunt. i. 186, edit. 1570.

⁵ A tempore Guorthigerni usque ad bellum Badonicum, quo Arthurus dimicavit adversus Saxones et eos debellavit, cxxviii anni; a bello Badonico usque ad bellum de Camelan, in quo cæsus est Arthurus, xxii anni. Usher, Primord. p. 401.

tween that siege and the death of Arthur at the battle of Camelon, which latter event Usher assigns to the year 542.¹ Deducting, therefore, twenty-two years from A. D. 542, we fall back upon the year 520, as the year of the birth of Gildas.

§ 6. Such a system of chronology, moreover, is perfectly reconcileable with the internal evidence furnished by the writer. Although this information is scanty, it is sufficiently definite at once to refute the opposite theory, and to establish the general accuracy of the view which has now been taken of the subject. The present work contains exhortations to various eminent personages;² and it can be shown that no such individuals were contemporaries, except about the period which we assign to Gildas Badonicus, an argument too strong not to determine the controversy in favour of the doctrine of Usher.

When the
present work
was written.

§ 7. Having thus shown that Gildas Badonicus is to be distinguished from Gildas Albanius, and that he was born about A. D. 520, it is not difficult to ascertain the exact time at which the following work was composed, Gildas having stated that he wrote it in the forty-fourth year of his age. We cannot hesitate, therefore, in concluding that the ‘Epistola Gildæ’ was composed in the year 564.³

---

¹ Primord. ad ann. and the authorities there quoted, to which add Angl. Sacr. i. 188.

² Namely, Constantine, § 28; Aurelius Conan, § 30; Vortipore, § 31; Cuneglas, § 32; and Maglo-

cunus, § 33, concerning whom see the authorities indicated in the respective annotations.

³ See Usher's *Primordia ad ann. and the pages to which reference is there made.*

§ 8. It has already been remarked that this work is cited by Beda, who treats it with respect, and refers to it as an authority of considerable weight. In like manner Alcuin,¹ who died in the year 804, quotes this writer, whom he designates by the epithet of ‘Sapientissimus,’ as the author of an admonitory address to the Britons. The temporary interest, however, of this production, as well as the difficult and involved style in which it is written, must, at all times, have prevented it from becoming generally known or admired; and we may hence account for the obscurity into which it was permitted to sink, and the paucity of the manuscripts which have come down to our times.² Geoffrey of

¹ Legitur in Libro Gildi Britonum sapientissimi quod iidem ipsi Brittones, propter rapinas et avaritiam Principum, propter iniquitatem et injustitiam Judicum, propter desidiam et pigritiam prædicationis Episcoporum, propter luxuriam et malos mores populi, patriam perdidere. Epist. Alcuini ix. I. 15, edit. Froben, 1777. Discite Gylbum [i. Gylđum] Britonum sapientissimum, et vide ex quibus causis parentes Britonum perdidere regnum et patriam, et considerate vosmetipsoe, et in vobis pene similia inveniatis. Ep. ejusdem lix. I. 78. Froben printed this letter from a single MS. It must be admitted, however, that Usher's transcript of Alcuin's Epistles (for the loan of which the Society is indebted to the Rev. Joseph Barnes, Fellow of Trinity College, Cambridge,) is even more erroneous, since it reads ‘Giraldum.’

² The same remark was made long ago by William of Newburgh, whose opinion and testimony are worthy of being credited. ‘Habuit gens Britonum, ante nostrum Bedam, proprium historiographum Gildam, quod et Beda testatur, quedam ejus verba suis litteris inserens, sicut ipse probavi, cum ante annos aliquot in ejusdem Gilda librum legendum incidiisset. Cum enim sermone sit admodum impolitus atque insipidus, paucis eum vel transcribere vel habere curantibus, raro invenitur. Integritatis tamen ejus non leve documentum est, quia in veritate promenda propria genti non parcit, et cum admodum parce bona de suis loquatur, multa in eis mala deplorat, nec veretur, ut verum non taceat, Brito de Britonibus scribere, quod nec in bello fontes fuerint, nec in pace fideles.’ Proemium Auctoris, p. 2, edit. Paris, 1610.

Monmouth cites Gildas for information of which no trace exists in any copy with which we are acquainted,¹ from which it might, perhaps, be surmised that he was ignorant of the present work, did he not, upon other occasions, transcribe it almost verbatim, but without mentioning the name of the author from whom these passages are derived.² He erroneously refers to Gildas as his authority for the narrative which he gives of the miracles of Germanus;³ but no such account is to be found in that author, although it is preserved by Nennius.⁴ He else-

¹ For instance; speaking of the dispute between Lud and his brother Nennius, he says, ‘quam contentionem, quia Gildas historiographus satis prolix tractavit, eam præterire preelegi, ne id, quod tantus scriba tanto stylo paravit, viliori dictamine videar maculare.’ Hist. Reg. Brit. i. xvii. edit. fol. Heidelb. 1587. He says that ‘Dunwallo Molmutius . . . leges, quæ Molmutinas dicebantur, inter Britones statuit, . . . statuit siquidem inter cetera, quæ multo tempore post B. Gildas scripsit, ut tempila Deorum et civitates talem dignitatem haberent, ut quicumque fugitivus, sive reus, ad ea confugeret, cum venia coram inimico suo abiret. Statuit etiam, ut viæ, quæ ad prædicta tempila et ad civitates ducebant, nec non et aratra colonorum, eadem lego confirmarentur.’ II. xvii. In his account of the conversion of Britain to Christianity, under Pope Eleutherius, through the instrumentality of Faganus and Duvanus, he informs us that these missionaries

‘reversi sunt in Britanniam, plurius aliis comitati, quorum doctrina gens Britonum in fide Christi in brevi corroborata fuit. Eorum nomina et actus in Libro reperiuntur, quem Gildas “De Victoria Aurelii Ambrosii” inscripsit. Quod autem tam lucido tractatu paraverat, nullatenus opus fuit ut inferiori stylo renovaretur.’ IV. xix.

² See VI. i. ii. iii.

³ ‘ . . . multa per eos [sc. Germanum et Lupum] miracula ostendebat Deus, quæ Gildas in tractatu suo luculento sermone paravit.’ Galf. Monem. VI. xiii.

⁴ See § 32, 33, 34, 35, edit. Lond. 1838. After having referred to Gildas, as the authority whence he procured his information concerning Germanus, he proceeds immediately with these words, which are transcribed almost verbatim from Nennius.

‘ Data autem puella regi, ut prædictum est, dixit Hengistus ad eum, “Ego sum pater tuus, et consiliator tibi esse debo, nolo præterire consilium meum, quia

where follows Nennius, preserving the very words of that writer, but not mentioning him by name.¹ It may hence be concluded that Geoffrey of Monmouth had seen a copy of the ‘*Historia Brittonum*,’ to which the name of Nennius was not prefixed, and that he fell into the common error of ascribing to Gildas the anonymous work which afterwards was generally ascribed to Nennius. Giraldus Cambrensis, too, cites Gildas, but in a manner too vague to be conclusive in the present inquiry;² although there seems reason, from other passages, to conclude that he was acquainted with the ‘*Epistola Gildæ*;’ believing, however, that its author was the contemporary of Arthur.³

§ 9. Besides the work here printed, no other production of Gildas has reached our time, nor, although several are ascribed to him, is the existence of any other clearly established. The scribe, indeed, who prefixed the ‘*Capitula*’ to

omnes inimicos tuos virtute gentis
meæ superabo.”’ Galf. Monem. vi. xiii. cf. Nenn. § 38.

¹ See particularly the account given by Girald. Cambr. of the erection of Vortigern’s castle, of the mission in search of Merlin, of his discovery and the conversation with his mother, of his interview with the king and its results; and compare Nennius, § 40, 41, 42, edit. Lond. 1838.

² Angl. Sacr. ii. 663; Camd. Scripp. p. 880.

³ ‘... quod et Gildas olim in libro, “*De Excidio Britonum*,” more historico sua gentis vita veritatis amore non suppressimus,

his verbis declaravit, “Nec in bello fortis, nec in pace fideles.”’

Girald. Cambren. de Illaudab. Walliæ, ii. ii. ap. Angl. Sacr. ii. 488; cf. the present edition, § 6.

‘Sed, e diverso, qui a Scottis et Pictis populisque tam vilibus fere debellati, auxiliatrices Romanæ toties vexarunt legiones, dicentes, sicut ex Gilda colligimus, “Barbari nos ad mare, mare autem ad Barbaros impellit. Hinc subjugamur, hinc submergimur, hinc trucidamur.” Nunquid tunc fortis, inquit, et laudabiles fuere?’ Ibid.; cf. the present edition, § 20.

the earliest remaining manuscript copy, introduces Gildas himself promising that he would write a larger volume upon the History of the British kings and their wars;¹ and adds that he actually fulfilled this promise. It has already been remarked² that no such assumption is warranted by the text, as we now have it; nor can any satisfactory reason be assigned for the advancement of such an assertion. In accordance with this statement, however, a memorandum is appended to the ‘Historia,’ repeating the same information, and adding that this work, after having been written, was destroyed by the British kings, whose conduct it severely censured.³

§ 10. Geoffrey of Monmouth, upon whose veracity as an historian no reliance can be placed, speaks confidently of a book written by Gildas, ‘De Victoria Aurelii Ambrosii,’⁴ a production which no one, it is believed, except himself, has had the good fortune to see. Giraldus Cambrensis had been informed that our author wrote several books treating of the exploits of Arthur, but that he destroyed them upon hearing that his brother had been put to death by that prince;⁵ this

¹ See the present edition, p. 7. Capit. xx.

² See the note upon the passage last quoted.

³ See p. 35, note 12.

⁴ ‘Eorum nomina et actus in Libro reperiuntur, quem Gildas “De Victoria Aurelii Ambrosii” inscripsit.’ Hist. Brit. iv. xix.

Fordun’s allusion to it (Scotichron. III. xxi.) is so indefinite, that it may have been derived, and probably was, from this passage of Geoffrey.

⁵ ‘De Gilda vero, qui adeo in gentem suam acriter invehitur, dicunt Britones, quod propter fratrem suum Albaniae principem,

report, founded upon the confusion of the two individuals named Gildas, seems of no authority. The Scottish historian, John de Fordun, ascribes to Gildas certain Latin verses prophetical of the victories which should be gained by the Britons and Scots over the English;¹ to the authorship of which he has no title, and to which his name was probably affixed that they might derive from it additional weight and currency. Of no greater authenticity is the Latin poem relative to the exploits of the early British sovereigns, preserved in the Cottonian MS., where it is ascribed to Gildas,² nor is there any reason to ascribe to him the verses commemorative of Sextus king of Ireland.³ It is unnecessary to do more than refer the reader to the veritable Geoffrey of Monmouth

quem rex Arthurus occiderat, offendus haec scripsit. Unde et libros egregios, quos de Gestis Arthurii et gentis sua laudibus multos scripserat, audita fratribus sui nece, omnes, ut asserunt, in mare projicit. Cujus rei causa, nihil de tanto principe in scriptis authenticis expressum invenies. Girald. Cambren. de Illaudab. Walliæ, u. ii. ap. Angl. Sacr. II. 448.

¹ ‘*Multa quidem et vera, quorum prosaice quedam et quedam metrice, prædixit experta; quorum quedam pauca operis sui metrici, quæ secundum nostri temporis expositores nondum accidisse putantur, huic operi, capitulo præsenti, placuit inserere, ut sequuntur. Et primo sequitur de continuatione confecti foederis inter Scotos et Britones, incepti*

prius a Carausio, deinde fideliter a Conano servati, sed et ab Aurelio Ambrosio reparati, nec non a multis hic usque principibus, quamvis non omnibus, continuati.

*‘Bruti posteritas, cum Scottis associata, Anglica regna premet Marte, labore, nece. Historiæ veteris Gildas luculentus arator
Hæc retulit, parvo carmine plura notans.’*

See Scotichron. III. xxii. xxiii. and XV. xxx.

² Julius, D. xi; see extracts from it in Usher's Primord. pp. 39, 49, 55, 57, 72, 73, 101, 200.

³ See MS. Bodl. N.E. C 4, 3, 14; MS. Cott. Vesp. E. vii. ff. 85, 87, b.

for information respecting the Latin version by Gildas of the British Laws of king Molmutius.¹

Existing
manuscripts.

§ 11. Of the works of Gildas now printed only two manuscripts are known.

A. A manuscript of the thirteenth century, belonging to the Public Library of the University of Cambridge, (F. f. i. 27,) once, apparently, the property of the monks of Durham, if not transcribed in that monastery. It forms part of a large volume, in folio, written upon vellum, in double columns, with considerable elegance; its text is, in general, good, although the scribe has occasionally fallen into palpable errors. Its margins, which have suffered by the knife of the binder, contain numerous glosses, the more valuable of which are given amongst the notes to this edition. Prefixed are the arguments for the different books into which the work has been somewhat injudiciously divided; an arrangement which it has not been thought expedient to retain. This manuscript contains only the ‘Historia Gildæ.’

B. A manuscript of the end of the fourteenth, or commencement of the fifteenth century, also deposited in the Public Library at Cambridge. (D. d. i. 17.) It occurs towards the end of a large folio volume, written in double columns, upon vellum, but

---

¹ See Galf. Monemut. II. xvii., | Castor, cited in Tanner's Biblioth. Angl. Sacr. II. 260, Chron. J. | p. 321, note ¹, and other writers.

unfortunately wants the whole of the preface and a small portion of the beginning of the work.¹ Although agreeing closely with the earlier manuscript, upon the whole, it sometimes varies for the better, and affords the means of correcting the errors of its predecessor. It contains both the ‘Historia’ and the ‘Epistola Gildæ.’

§ 12. Besides these, there are no distinct traces ^{Uncollated manuscripts.} of the existence of any other manuscripts, either in England or upon the Continent. It is not indeed easy to decide what were the authorities used by the earlier editors, Polydore Vergil and Josseline, who either may have employed materials unknown to us, or may have altered and amended the text upon their own responsibility; but the only individual who distinctly alludes to a manuscript of Gildas is Camden, nor does he do so upon his own authority.²

§ 13. In addition to these manuscripts, the ^{Editions.} following editions of the ‘Historia’ and ‘Epistola Gildæ’ have been used in the present volume.

The first edition of the work was given by the well-known Italian scholar Polydore Vergil, and was printed in cursive type, at Lon-

¹ It commences with the passage ‘prætentibus, et lacubus frigidum,’ p. 13, l. 14, of this edition.

² Camden, in a marginal note to the account which he transcribes from Gildas concern-

ing the destruction of Britain, says, ‘This Gildas in some MS. copies in France is called Querulus, as I had it from the famous Barnab. Brisonius.’ *Britann. Introd. col. cj. edit. fol. 1695.*

don, in 1525.¹ The Preface,² addressed to Cuthbert Tunstall, then Bishop of London, informs us that two manuscripts were used in forming the text; that the editor corrected³

¹ The title is as follows:—
‘Opus Novum, Gildas Britannus monachus, cui Sapientis cognomentum est inditum, de calamitate, excidio, et conquestu Britanniae, quam Angliam nunc vocant, auctor vetustus a multitudine desideratus, et nuper in gratiam D. Cuthberti Tonstalli, Londinensis episcopi, formulis excusus.’

² ‘Polydori Vergilii Urbinatis in Gildam Sapientem ad Cuthbertum Tonstallum, Londonensem episcopum, Praefatio.

‘Abhinc aliquot annos, cum ego me ad Historiam Anglicam scribendam dedissem, ejusque rei causa postmodum Annales assidue evolverem, legi primo apud Bedam, deinde apud Gulielmum Newburgum, quemdam historium, nomine Gildam, quondam flebiliter suorum Britannorum calamitatem pariter atque peccata deplorasse. Quo cognito, nil mihi potius fuit, quam eum investigare auctorem, quem nobis adjumento fore jam tum quasi pro certo haberemus, qui longo post tempore tandem mihi querenti in manus incidit, ex quo, ut verum fatesar, longe mehercule minus cepi fructus, quam putaram, quod ille in historia admundum brevis fuerit. At tu, opime episcope, qui maxime omnium in rem literariam agendum contineanter incumbis, haud multo post alteram codicem omnibus vestigiis indagatum reperisti. Ita fama veteris auctoris inventi brevi ad omnium bonarum artium studiosissimorum aures facile pervenit, tantumque ejus desiderium

fecit, ut placuerit tandem aliquando vulgari, vel ea de causa ut diluceret fraus nebulonis pesimi, qui paucis ante annis, ex cujusdam Gaufredi scriptis breviarium composuerat, illudque Gildas Sapientis falso compendium scripserat. Quare tu, non modo codicem, sed etiam laboris socium dediti, familiarem tuum Robertum Ridleum, sacerdotem cum honestum, tum in theologia probatum. Nobis igitur ad rem aggressis, codices simul conferentibus ac errata tollere conantibus, ecce, subito longe gravissimus obrepuit labor; deprehendimus enim bonam partem sacrorum testimoniorum, quibus auctor ita utitur, ut scribendo saepè desinat esse suus, non consentire cum suis auctoribus. Tum addubitatæ coepimus, si illa sic manerent, velut agnati membra facile neglectum iri, sin ad verbum repenerentur, nobis istuc hand dubie vitio datum iri, quod auctoris verba mutaverimus, qui ad extrellum legem jampridem librorum veterum castigatoribus datum secuti nonnulla resecuimus, addidimus autem nihil. Ipse vero poste, ut oratio, per hyperbaton passim obscurata, planior fieret, uno vel altero loco verbum longius positum magis perapposite locandum curavi. Hæc de opusculo; sed jam ad ipsum auctorem veniamus.’

³ Concerning the Versions of the Scriptures used by Gildas, the reader may consult Archbishop Usher’s ‘Discourse of the Religion anciently professed by the Irish and British,’ pp. 524–529, edit. Cambr. 1835.

the quotations from the Old and New Testaments, and that he took the liberty of slightly altering the position of a few words, in order to make some sentences more easily intelligible.

We are not informed of what antiquity were the copies which Vergil and Ridley employed, nor have they preserved the variations which they discovered upon a comparison of the manuscripts.¹ The various readings furnished by this edition are, in the present, marked *V*.

A new revision of the text of Gildas having been undertaken by John Josseline, secretary to Archbishop Parker, an edition of that Historian was published in the year 1568.² In the Introduction, which he has prefixed to his work, the editor informs us that he had made use of two manuscripts; one of them above six hundred years old, formerly belonging to St. Augustine's, Canterbury; the other, in a much more modern hand, and less accurately transcribed, once the property of the monastery of Glastonbury, then in the hands of a Kentish gentleman. It is probable that neither of these manuscripts came into the possession of Archbishop Parker, whose zeal for the collection of such remains of antiquity is well known.

¹ The manuscripts used by Polydore are not now known to exist.

² ‘Gildæ, cui cognomentum est Sapientis, de excidio et conquestu Britanniæ et fœbili castigatione, in reges, principes et sacerdotes Epistola, vetustissi-

morum exemplariorum auxilio non solum a mendis plurimis vindicata, sed etiam accessione eorum, quæ in prima editione a Polydoro Vergilio resecta erant, multipliciter aucta. Londini, 1568.’

They are not included in the archbishop's splendid donation to Corpus Christi College, Cambridge, nor are they to be found in the library of Trinity College, or in the Public Library of that University, to both of which collections Parker was a benefactor. The manuscripts, of which the existence is known, do not correspond with Josseline's description. By the aid of these he not only removed numerous errors which disfigured Polydore's edition; but restored various passages which had been omitted by that editor. Josseline's account of what he accomplished for this edition of Gildas is given in the note below;¹ but an

¹ 'Ad Matthæum Cantuariensem archiepiscopum, totius Angliae Primate, et dominum suum, Joannis Josselini prefatio.
 'Incidi nuper, humanissime domine, tua quidem auctoritate usus, in duos veteres codices Gildæ Britonis, quorum alter literarum notis valde peregrinat et ab usu nostro jampi alienis, quippe amplius sexcentis hinc annis scriptus, ad bibliothecam Augustinensem Cantuarie olim pertinuit; alter quidem multo recentior et scriptura non æque diligenter, qui tamen minimum ab illo altero discrepat, fuit olim Glastoniensis coenobii, at jam est cujusdam generosi juris periti Cantiani solius et proprius. Hos ut contuli cum Gilda, quem Polyderus sub prelo emisit, jam annis hinc elapsis quadraginta duobus, deprehendi vel defuisse Polydoro vera, integra, et accurate descripta exemplaria, quæ sequeretur, vel ipsum Polydorum, pace tua dixerim, non exhibuisse nobis hunc auctorem cum bona religione et fide. Nam per codices, quos dico mihi visos, reperio plane multa, quæ desunt in impresso Gilda, tam eorum, quæ sunt in auctoris propria, tum maxime sacrorum testimoniorum, quæ ab ipso etiam auctore ad correctionem suæ gentis hic adducuntur, ut interim taceam et ipsum Polydorum non accusem, quod auctoris verba quam plurimas in locis mutarit, nonnulla resecuerit, quædam alio ordine locarit, cum ex parte hoc se jure potuisse facere exemplo veterum castigatorum, qui hanc sibi facultatem permiserunt, confirmat. Verum præter hanc nimiam libertatem mutandi verborum et ordinis, quo plane factum est ut eadem auctoris sententia in verbis et ordine non maneant, ut facile, comparatione facta, constabit, quædam sententiarum particulas de suo inseruit, et sacra Scripturarum testimonia, quæ retinet, non omnia eidem verbis, quibus reperit, reponit,

examination of the passages which his manuscripts supplied to the text of Vergil, shows that these restorations are neither so numerous nor so important as the second editor would induce us to believe. The present edition distinguishes Josseline's readings by the letter *J*.

In the year 1691 Gale published the first volume of his edition of the Early English Historians, the first place in which is occupied by Gildas. The text of this recension is, for the most part, that of Josseline, corrected in many places by the manuscript which has been already described as *A*. The variations of Vergil's text are also sometimes noticed; but Gale seems to have been unacquainted with the second manuscript upon our list, which probably had not then been added to the University library. The few instances in which Gale's edition is cited in the present volume are marked *G*.

---

sed ex his quædam locat desumpta a Scripturarum lectione, quam vulgo, sed falso, Veterem dicimus, quam temporibus Gildæ in Ecclesia non extitisse publico usu receptam per omnes Scripturarum libros, certum quidem erit lectori quingentis locis in hoc tam exiguo libello in medium prolatis, quæ paucis quidem verbis cum Vulgata quidem lectione convenientiunt. Hæc cum animadverterem, et dolorem tanti presbyteri, tam antiqui, . . . tam utile et fructuosum monumentum, . . . adeo mendose in manibus hominum versari, nihil mihi potius fuit quam ut denuo emitterem, vel

maxime quod auctoritate tua, penes quem est mihi imperandi potestas, ad hoc ipsum animatus fuerim. Itaque cognoscant lectors, illis nunc exhiberi Gildam ita castigatum, mendis sublatiss, ut non solum verba, sed et integras plane sententias, atque adeo integra folia, suis locis restituerim. Atqui hoc totum feci auctoritate tantum veterum exemplariorum adjutus, nequaquam mihi libertatem permittens ex ingenio ut quicquam mutem de ordine, vel auferem de verbis et sententiis. Hæc de operis castigatione; sed jam ad ipsum auctorem veniamus. . . .

Reprints of
these Edi-
tions.

§ 14. It is unnecessary to delay the reader by giving more than a passing reference to the reprints in the *Orthodoxographi* (fol. Basil. 1569, pp. 830, 847),¹ in the *Biblioth. Patrum* (fol. Lugd. 1677, viii. pp. 707, 715), and in the work entitled ‘*Rerum Britannicarum Scriptores vetustiores ac præcipui*’ (fol. Lugd. 1587). Tanner quotes a separate edition printed at Paris, in octavo, in the year 1541, and two others, namely, of Basil, 1568, and of Paris, 1576, both in duodecimo,² which the editor has not seen; and the same eminent bibliographer alludes to an intended edition by an individual named Barkham, who appears to have lived after Gale’s time, but concerning whose collections nothing definite has reached us. The last edition of Gildas which has appeared is that printed by Bertram, at Copenhagen, in 1757, in duodecimo; this is a bare reprint of Gale’s text, with a few conjectural emendations.

The present
Edition.

§ 15. Little remains to be said concerning the present edition. Its text in the ‘Epistola’ follows the manuscript *A.*, except where good reason appears for the substitution of a reading from *B.*, or the editions *V.* or *J.*; in the ‘Historia’ *B.* has been adopted, but with the same reservations. A writer, whose style is so peculiar, of whose works so few manuscripts exist, and those manuscripts so comparatively recent, seems to demand the most cautious treatment; and the

¹ Tanner’s *Bibl. Brit.* p. 321.

² *Ibid.*

editor has, therefore, preserved unaltered various passages, which apparently might be rendered more intelligible by conjectural emendation. The Various Readings require no comment ; and, as to the Notes, it need only be remarked that brevity has been studied, and that their object, for the most part, is to refer the reader to those sources where he will find the subject more elaborately discussed.

VITA S. GILDÆ,

AUCTORE

(UT FERTUR)

CARADOCO LANCARVANENSI.

MDCCC.XXXVIII.

3 d

PREFACE.

---

§ 1. IT is difficult to fix, with any degree of ^{The Life of} certainty, the writer, the age, or the authority of ^{its} ^{author.} the following Life of Gildas.

It is cited by Bale,¹ Pits,² Usher,³ and Tanner,⁴ as the undoubted production of Caradoc of Lancarvan; but their authority for so doing is by no means satisfactory. The narrative itself contains no evidence upon which such an opinion can be grounded; we have no list of Caradoc's writings to show that he was the author of a life of Gildas; nor does the title prefixed to any of the early copies warrant such an inference. In tracing backwards this assumption, we cannot advance higher than the time of Henry the Eighth, when the name of Caradoc was prefixed to the manuscript copy now in the Royal Library in the British Museum.

§ 2. The author, whoever he might be, had occasion more than once to speak of St. Cadoc, abbot of Lancarvan; this individual is always mentioned with respect, but scarcely in the terms in which, it may be presumed, Caradoc would have recorded his virtues. The miraculous bell which was preserved at Lancarvan⁵ af-

---

¹ Illustrum Majoris Britanniae Scriptorum Catalogus, ii. 87, fol. Basil. 1559.

² De Illustribus Britanniae Scriptoribus, p. 214.

³ Britannicarum Ecclesiarum Antiquitates, pp. 443, 676, 677,

etc. 4 Dubl. 1639. This work is more generally known under the title of the 'Primordia.'

⁴ Bibliotheca Britannico-Hibernica, p. 153, fol. Lond. 1748.

⁵ § 7.

forsed too tempting an opportunity for enlarging upon the celebrity of that establishment to have been totally lost sight of by one of its inmates.

Its age.

§ 3. The age of this composition is also doubtful; but it appears to carry marks of higher antiquity than that generally assigned to it, in accordance with the theory which has ascribed it to Caradoc. It mentions King Arthur simply as ‘*Arthurus rex*,’¹ ‘*Arthurus tyrannus*,’² or, at most, as ‘*rex totius Majoris Britanniae*,’³ without any of those high-sounding epithets which were afterwards lavished upon him; and it does not scruple to call him ‘*rex rebellis*,’⁴ and to say that he was frequently routed by Howel and his brothers.⁵ At the same time, his rival, Howel, is celebrated as ‘*belliger assiduus et miles famosissimus juvenis, et optimus, ut aiebant et sperabant indigenæ, futurus rex !*’⁶ Arthur is introduced ‘*dolens et lacrimans*,’ and doing penance through the remainder of his life, simply for having slain in battle one who had risen in arms against him.⁷ From such passages it may be presumed that this legend was written before Geoffrey of Monmouth, who was a contemporary of Caradoc, had firmly established Arthur in the minds of all succeeding writers as ‘*præclarus et spectabilis super omnes homines*.’⁸

§ 4. A yet stronger argument to the same effect may be drawn from the account of Gue-never’s elopement from her husband. Arthur is here mentioned as a petty king of Devonshire and Cornwall, who for a year is unable to dis-

¹ § 5, 6.   ² § 10.   ³ § 5.
⁴ § 5, 11.   ⁵ § 5.
⁶ § 5.

⁷ § 6.   ⁸ Guill. Neubrig. in Proemio
in Libr. de Rebus Anglicis.

cover the retreat of his wife, although she resided at Glastonbury; who finds an equal in the king of Somersetshire; who consents to a disgraceful peace with the ravisher of his wife, and receives her back after her long absence.¹ A writer, who had been contemporary with, or posterior to, Geoffrey of Monmouth, would have treated the subject differently.

§ 5. The authority of this production cannot be ranked in the highest class; it seems rather to have preserved the traditional than the real history of Gildas. Setting aside, however, the error respecting Pope Alexander,² (apparently an interpolation,) Usher has shown that the details of this legend are consistent with chronology, and as such has used them in his *Pri-mordia*.

§ 6. This Life of Gildas is now, for the first time, printed in a complete form. The text is founded upon the following authorities.

A. The Burney MS. 310, (p. 330,) now in the British Museum. This volume is upon vellum, in folio, and was written at Finchale, near Durham, in the year 1381.³ The text which it furnishes is in general accurate, and forms the basis of this edition.

B. The Royal MS. 13 B. vii. (fol. 20), now in the British Museum. This volume is upon paper, in folio, and was written in or about the reign of Henry the Eighth. It agrees closely with the former manuscript, and in some instances corrects it. There is no me-

¹ § 10, 11; see also the remarks upon the word 'Melwas' in the former of those sections.

² § 7, see the Note.

³ See (Raine's) *Priory of Finchale*, p. xxxiii, (8vo. 1837,) one of the publications of the Surtees Society.

morandum to show from what copy this was transcribed.¹

Prior autho-
rities used.

§ 7. John Capgrave, the compiler of the ‘Nova Legenda Angliae,’² has inserted in that work an abridgement of this Life of Gildas, which he had transcribed from the Collections of John of Tynmouth, a writer who lived in the middle of the Fourteenth Century. Usher³ has incorporated, but in a disjointed manner, nearly the whole of this legend into his *Primordia*. Both these authorities have been used in the preparation of the present edition.

---

¹ Another manuscript in the Library of C. C. C. Cambridge, cxxxix, which, upon examination, being found to agree closely with the other copies, has not been collated.

² Fol. Lond. 1516.
³ Usher used a manuscript belonging to himself, which agreed closely with the present edition.

VITA SANCTI GILDÆ.

§ 1. NAU fuit rex Scottiæ, nobilissimus regum aquilonalium, qui viginti et quatuor filios habuit victores bellicosos, quorum unus nominabatur Gildas, quem parentes sui commiserunt studio literarum. Puer bona indolis et studiosus floruit ingenio, quicquid audiebat a magistro commemorabat diligentissime, nec lædebat oblivio. Studuit studiosus assidue inter vates in artibus septem, donec pervenit ad juventutem, dum juvenis factus cito deseruit regionem.

§ 2. Transfretavit mare Gallicum, in civitatibus Galliæ remansit studens optime spatio septem annorum, et in termino septimi anni cum magna mole diversorum voluminum remeavit ad Majorem Britanniam. Audita fama famosissimi advenæ, confluxerunt ad eum scholares plurimi undique, audierunt ab eo septem disciplinarum scientiam subtilissime, unde ex discipulis magistri effecti sunt sub magistrali honore.

NOTES AND VARIOUS READINGS.

¹ *Nau fuit.*] This passage, as far as the word 'juventutem' is quoted by Uaher, *Primord.* p. 676.

² *Nau.*] The MS. of this work cited by Bale read, 'Navus fuit rex Pictorum nobilis.' Mabinion's Legend calls him Caunus; and Capgrave's, Can.

² *Scotia.*] Scotorum, *Usher*; Albaniæ, *Capgr.*

³ *Viginti et quatuor.*] In *M.* only four sons are mentioned, and their names specified.

⁹ *Vates.*] *B.*; *suates*, *A.*, *Usher*.

¹² *Transfretavit . . . excellentibus.*] Usher's next extract embraces this passage, p. 442.

bis self-mortifications.

§ 3. Religio sapientissimi doctoris magnificabatur et collaudabatur in tantum a Britannigenis omnibus, quod nec par ei inveniebatur, nec poterat inveniri, pro suis meritis excellentibus. Jejunabat ut heremita Antonius, orabat vir religiosissimus cilicio induitus; quicquid dabatur ei, continuo impendebat pauperibus. Abstinebat se a lactea dulcedine et a melle, caro fuit illi in odio, fontanæ herbæ potius in amore, panem hordeaceum comedebat commixtum cinere, fontanam aquam bibebat quotidie, balnea non intrabat, quod diligebatur a sua gente maxime. Macies apparebat in facie, quasi quidam febricitans videbatur gravissime.⁵ Fluvialem aquam intrare solebat media nocte, ubi manebat stabilitus, donec diceretur ab ipso ter Oratio Dominica. His peractis, repetebat suum Oratorium, ibi exorabat genu flectendo divinam majestatem usque diem clarum. Dormiebat modice, jacebat supra petram vestitus solummodo una veste, manducabat sine saturitate; satiatus tantum metando præmium cœlestia præmia erant ei in desiderio.

The birth of St. David announced.

§ 4. Præcipiebat spernere, ammonebat despicer, quæ transeunt in momento; prædicator²⁵ erat clarissimus per tria regna Britanniæ; reges

⁸ *Melle.*] Concerning the frequent use of milk and honey by the ancient British, see O'Connor's *Rerum Hibern. Scriptores*, I. ii. 63, note; Bouquet, *Hist. des Gaules*, iv. 627; Camden's *Britannia*, col. 965, edit. 1695; MS. Cott. Titus, D. xxii. fol. 57.

¹¹ *Balnea.*] The use of baths was frequent during the Middle Ages, and abstinence from them is often mentioned among the reli-

gious subjected themselves; see Vit. Pardulfi, ap. Mabill. *Acta Sanct. Ord. S. Bened.* iii. 537, edit. Venet. and Vit. S. Bened. Anian, id. v. 187, 205.

¹⁶ *Diceretur.*] Disceretur, A.

²⁸ *Predicator.*] Usher's third extract here begins, and ends with the word 'prædicante.'

²⁶ *Tria regna.*] Namely, the kingdoms of the Silures, the Dimetæ, and the Ordovices; see Camd. *Brit.* 573.

timebant timendum, cui obediebant, audita acceptabili sua prædicatione. Prædicabat omni Dominica apud maritamaneam ecclesiam, quæ stat in Pepidiauc regione, in tempore Trifini s regis, innumerabili multitudine plebis illum audente. Et dum inciperet prædicare, retenta est vox prædicationis in prædicante, unde plebs admirata est valde pro admirabili retentione. Sanctus Gildas illud comperiens præcepit omnibus astantibus exire, ut posset scire utrum per aliquem illorum fiebat impedimentum prædicationis divinæ, nec etiam post recessionem eorum potuit prædicare. Interrogavit postea, si aliquis, vel aliqua, esset in ecclesia latenter, cui respondit Nonnita prægnans, Deivi sanctissimi pueri mater futura, ‘Ego Nonnita hic maneo inter parietem et januam nolens intrare turbam.’ His auditis, præcepit illi exire, et postquam exiverat vocavit plebem, quæ vocata venit ut au- diret Evangelicam prædicationem. Post finitum sermonem interrogavit Angelum Dei prædictam rem, scilicet, qua de causa incooperat prædicare, et non poterat ducere ad finem. At ille reve-

³ Ecclesiam.] Giraldus Cambrensis, in his Life of David, says that this church was situated ‘in loco cui nomen Cair Morva, id est, Urbs maritima vel castrum.’

⁴ Pepidiauc.] Pediane, B.; according to Capgrave, this is said to have occurred ‘in Epidane regione.’ It is a promontory in Pembrokeshire, called by the Welsh, Cantred Dewi; by the English, St. David’s Land: see Usher, Primord. p. 442.

⁵ Trifini.] Trifuni, Usher.

⁶ Illum.] Illo, A.

⁷ Retenta est vox.] The Le-

gend of St. David given in the Acta Sanctorum, Mart. i. 41, records this miracle, without mentioning the name of Gildas.

⁸ Comperiens.] B.; operiens, A.

¹⁵ Nonnita.] Called Nemata by Colgan; Nonna, in the Life of David printed in the Acta Sanctorum, Mart. i. 42; in the Life of Keina, (which may be seen in Capgrave, f. 204 b.) she is named Melari, and said to have been the daughter of Braghan, king of Brecknock.

²⁰ Evangelicum.] Angelum.

lavit ei talia dicens, ‘Nonnita mulier sancta manet in ecclesia, quæ nunc prægnans puerum paritura est cum immensa gratia, pro quo non potui prædicare, divina potestate sermonem retinente. Majoris gratiæ erit puer venturus; nullus ei æquiparabit in vestris partibus. Ego relinquam illi istam regionem, ipse cito crescat et florebit de ætate in ætatem. Angelus enim Dei nuncius mihi declaravit istam veram destinationem.’

10

Arthur kills
Huell.

§ 5. Unde contigit quod sanctissimus prædicator Gildas transivit ad Hiberniam, ubi innumerabiles convertit ad fidem catholicam. Contemporaneus Gildas vir sanctissimus fuit Arturi regis totius Majoris Britanniæ, quem diligen- dum diligebat, cui semper cupiebat obedire. Confratres tamen tres et viginti resistebant regi rebelli prædicto, nolentes pati dominium, sed crebro fugabant et expellebant a saltu et bello. Huic major natu belliger assiduus et miles famo- sissimus nulli regi obedivit, nec etiam Arthuro.

¹ *Nonnita . . . catholicam.*] Quoted by Usher, *Primord.* p. 871.

⁴ *Potui.] B. U.*; *potuisti, A.*

¹² *Hiberniam.*] Allusion is made to this circumstance in the following passage from the prophecies of Merlin; ‘Prædicator Hiberniæ propter infantem in utero crescentem obmutescet.’

¹³ *Contemporaneus.*] Usher's extracts are here resumed, (*Primord.* p. 677,) and terminate with the word ‘hostem.’

¹⁴ *Arturi.*] *Arthuri, Usher.*

¹⁸ *Dominium.*] *Dominum, Usher.*

²⁰ *Hueil.*] *Huel, Usher.* The Legend of Gildas, printed by Mabillon, also mentions this individual under the name of Cuill (p. 130, § 2). Usher quotes

a manuscript formerly belonging to Glastonbury, entitled ‘Secretum Abbatis,’ as containing the following passage. ‘In historiis Britonum invenitur, quod rex Arthurus regem Scotiæ interfecit in bello, — et præcipue in Vita S. Gildæ, capitulo II., qui Gildas Britonum Historiographus magnus fuit et præci- pius, et frater Hoelias regis Scotiæ, quem occidit rex Arthurus, — et, Scotia subjugata, rediit cum triumpho.’ The same writer refers to the *Defensio Historiæ Britanniæ* of Sir John Price as showing that a monumental pillar was erected upon the spot where Howel was slain. *Primord.* p. 677.

²¹ *Arthuro.*] *Arthurio, Usher.*

Affligebat eundem, commovebat inter utrumque maximum furorem. A Scotia veniebat s̄epissime, incendia ponebat, prædas ducebat cum victoria ac laude. Unde rex universalis Britanniæ ⁵ audiens magnanimum juvenem talia fecisse et æqualia facere, persecutus est victoriosissimum juvenem et optimum, ut aiebant et sperabant indigenæ, futurum regem. In prosecutione autem hostili et in conventu bellico in insula Minau ¹⁰ interfecit juvenem prædatorem. Post illam interfectionem Arthurus victor remeavit, gaudens maxime quod superaverat suum fortissimum hostem. Gildas Britonum historiographus tunc remanens in Hibernia studium regens et prædicans in civitate Ardmaca, audivit fratrem suum ab Arthuro rege interfectum fuisse. Doluit ab auditu, flevit cum gemitu, ut frater carissimus pro carissimo fratre; oravit pro spiritu fraterno quotidie, orabat insuper pro Arthuro fratis sui ¹⁵ persecutore et interfector . . .

§ 6. Interea sanctissimus Gildas venerabilis historiographus venit ad Britanniam portans unam pulcherrimam et dulcissimam campanam, quam voverat offerre apostolico Romanæ ecclesiæ in ^{Gildas comes to Britain;} ²⁰ præsentationem. Pernoctavit honorifice receptus a Cadoco venerabili abbe in Carbana Valle, qui monstravit illi laudabilem campanam, monstratam accepit, acceptam emere voluit magno pretio,

^a *Prosecutione.]* Persecutione, *Usher.*

^b *Minau.]* Mynam, *B.*

^c *Ardmaca.]* Ardinaca, *A.* Concerning the school at Armagh, its founder, celebrity, pupils, and destruction, see the *Primordia of Usher*, p. 859.

^d *Campanam.]* Bells, which formed no part of the ecclesiastical utensils of the early Chris-

tians, were introduced shortly before the age of Gildas. They are mentioned in the Life of Columba by Cummensus Albus, (*Mabill. Act. SS. Ord. S. Bened.* i. 346,) and by Beda, *H. E. iv. xxiii. § 329.*

^e *Cadoco.]* The same narrative is introduced in the Legend of Cadoc. (*MS. Cott. Titus, D. xxii. fol. 95.*)

is reconciled to Arthur. quam possessor vendere nolebat. Audito adventu Gildæ sapientis ab Arthuro rege et primatibus totius Britanniae episcopis et abbatibus, convenerunt innumerabiles ex clero et populo, ut Arturum pacificarent ex supradicto homicidio.⁵ At ille, sicut primitus fecerat, cognito rumore de obitu fratris, indulxit inimico, veniam postulanti osculum dedit, et benignissimo animo benedixit osculatum. Hoc peracto, rex Arthurus dolens et lacrimans accepit ab episcopis adstantibus pœnitentiam, et emendavit in quantum potuit, donec consummavit vitam.

His journey to Rome.

§ 7. Unde egregius Gildas vir pacificus et catholicus adivit Romanum, et apostolico Romanæ ecclesiæ tribuit prædictam campanam, quæ com-¹⁵ mota a manibus apostolici nullum sonitum emittebat. Unde hoc ille videns talia dicebat. ‘O vir dilecte a Deo et ab homine, revela mihi quod tibi contigit in itinere de hac præsentatione.’ At ille revelavit sanctissimum Cadocum Nancarbanensis ecclesiæ abbatem eam voluisse emere, sed quam voverat S. Petro Apostolo offerre nolebat vendere. Apostolicus, his auditis, dixit, ‘Nosco Cadocum venerabilem abbatem, qui septies adivit civitatem istam, et ter Hierosolymam²⁵

¹ *Auditio . . . vitam.*] Usher quotes this passage, p. 678.

² *Osculatum.*] Osculant, *Usher.*

¹⁴ *Apostolico.*] Papa Alexander, Capgr., who had derived this information from the Legend of Cadoc. MS. Cott. Titus, D. xxii. fol. 96 b. This, however, is a gross chronological blunder, Alexander the First having died A.D. 119, and Alexander the Second not ascending the papal throne until 1061.

²⁰ *Nancarbanensis.*] Narcarbanensis, A.

²⁴ *Septies adivit civitatem is-*

tam, et ter Hierosolymam.] The Legend of Cadoc in the Cottonian MS. (Titus, D. xxii. fol. 92 b.) introduces the Saint thus speaking to his disciples. ‘Quoniam quidem divino nutu ter Hierusalem septiesque Romam pro Dei amore profectus sum, superest nunc, quatinus, orandi gratia,’ etc.

²⁵ *Hierosolymam.*] Pilgrimages to the Holy Land were prevalent long before the time of the Crusades, as is shown by Augusti, *Handbuch der Christlich. Archäol.* iii. 377, edit. 1837.

post immensa pericula et assiduum laborem ; remeato et cupienti habere, ut des concedo. Destinatum est enim illi, ut habeat, ex hoc præsentि miraculo.' Gildas itaque benedictam campanam 5 recepit et reversus est, et reportatam S. Cadoco gratis impedit. Recepta a manibus abbatis intonuit illico pulsata, admirantibus cunctis. Unde remansit omnibus portantibus per totam Gualliam pro refugio, et quicunque per illam illicite 10 juraret, aut privaretur linguae officio, aut malefactor fateretur suam injuriam continuo.

§ 8. Cadocus abbas Nancarbonensis ecclesie ^{He resides at}
rogavit Gildam doctorem ut regeret studium scho-
larum per anni spatium, et rogatus rexit utili-
15 mum, nulla mercede recepta a scholaribus præter
orationes cleri et scholarium. Ubi ipsem et scrip-
sit opus quatuor Evangelistarum, quod adhuc
remanet in ecclesia S. Cadoci, auro et argento
undique coopertum, ad honorem Dei et scriptoris
20 sanctissimi et Evangeliorum. Tenent Walenses
indigenæ illud volumen pretiosissimum in con-
jurationibus suis, nec audent aperire ad viden-

⁸ *Galliam.] B.; Galliam, A.*

⁹ *Quicunque.] B.; quicquid, A.*

¹⁰ *Juraret.] ' Campanas ba-
julas [i. e. portable bells], ba-
culos quoque in superiori parte
cameratos, auro et argento vel
ære contextos, aliasque hujusmodi
sanctorum reliquias, in magna
reverentia tam Hiberniæ et Sco-
tiae, quam et Walliæ, populus
et clerus habere solent, adeo ut
sacramenta super hæc longe ma-
gis, quam super Evangelia, et
prestare vereantur et pejerare.'*
Girald. Cambr. Itinerar. Cam-
briæ, lib. i. cap. ii.

¹² *Caducus.] Here are resumed
the extracts given by Usher,
p. 468, which proceed to the end
of § 12.*

¹¹ *Cooperum.] B., Usher; com-
pertum, A.*

²¹ *Conjurationibus.] In like
manner a Saxon manuscript pre-
served in the Library of Corpus
Christi College, Cambridge, called
'The Red Book of Darby in
the Peake of Derbyshire, . . .
was had sometime in such re-
verence in Derbyshire, that it
was commonly believed that who-
soever should swear untruly upon
this book should run mad.' An-
other instance of the superna-
tural power with which certain
books were supposed to be in-
vested, is recorded by Giraldus
Cambrensis, Itiner. Cambriæ, lib.
i. cap. ii.*

dum ; nec confirmant pacem et amicitiam inter inimicos, nisi illud affuerit in primis appositum.

retires from
the world ;

§ 9. Finito anni spatio, et scholaribus re-cedentibus a studio, sanctus abbas Cadocus et Gildas doctor optimus communi consilio adie-⁵ runt duas insulas, scilicet, Ronech et Echin. Ca-docus intravit proximiorem Walliæ, Gildas ad-jacentem Angliæ. Nolebant impediri in eccl-e-siastico officio a confluentia hominum, propterea nesciebant melius consilium quam relinquere Car-¹⁰ banam Vallem et adire insulare secretum. Gildas fundavit in honore sanctæ et individuæ Trinitatis oratorium, et juxta illud suum cubiculum ; non in illo tamen habebat suum lectum, sed sub alta rupe positum, ubi jacebat usque medium noctem vigi-¹⁵ lans et orans supra petram omnipotentem Deum. Deinde adibat ecclesiam frigescens nimium, frigus erat ei dulce et tolerabile propter Deum. Piscicu-los trahebat a reti et ova a nidis volucrum unde vivebat, quod sibi sufficiebat ad alimentum. Vi-²⁰ sitabat unus alterum ; remanentia talis duravit spatio septem annorum.

resides at
Glastonbury,

§ 10. Summus Creator videns suum Gildam dilectum famulum carere durabili aqua præter guttas pluviales, quæ cadebant super saxa et²⁵ quæ retinebantur cadentes, fecit rivum effluere de rupe alta, qui effluxit et effluit et manebit sine

¹ *Nec confirmant.] B. ; ni con-*

firmatur, A.

² *Finito . . . secretum.] Habi-*

tavit demum vir Dei in insula quadam fluvii Sabrinæ, et, fun-data ibi ecclesia in rupe quadam, orando noctes ducebant iusomnes.

Capgr.

³ *Et.] Id est, B.*

⁴ *Ronech et Echin.] Two islands in the river Severn, called Flat-*

holm and Stepholm. Camden gives their British names thus—

‘Reoric’ and ‘Echin,’ Brit. col. 1049 ; Usher’s text reads, ‘Ro-nech et Echin.’

⁵ *Cadocus . . . nolebant.] Om. Usher.*

⁶ *Gildas . . . aliqua.] Om. Usher.*

⁷ *Deinde . . . Deum.] Om. B.*

⁸ *Præter.] Propter, A.*

⁹ *Cadentes.] Cadentia, MSS.*

defectione aliqua. Dum sic perseveraret S. Gildas intentus jejuniis et orationibus, venerunt piratae de insulis Orcadibus, qui affixerunt illum, raptis ab eo suis famulis servientibus et ductis in exilium, cum spoliis et omnibus suæ habitationis suppellectilibus. Unde afflictus nimium non potuit ibi amplius habitare, reliquit insulam, ascen-
 dit naviculam, et ingressus est Glastoniam cum magno dolore, Meluas rege regnante in æstiva
 10 regione. Susceptus vir suscipiendus a Glastoniense abbe docuit confratres et diversas plebes, seminans semen seminandum colestis doctrinæ. Ibi scripsit Historias de regibus Britanniæ.
 Glastonia, id est, Urbs Vitrea (quæ nomen sum-
 15 sit a vitro,) est urbs nomine primitus in Britannico sermone. Obsessa est itaque ab Arturo tyranno which is be-
 cum innumerabili multitudine propter Guennuar sieged by Arthur.
 uxorem suam violatam et raptam a prædicto iniquo rege, et ibi ductam, propter refugium in-
 20 violati loci, propter inundationes arundineti ac fluminis et paludis, causa tutelæ. Quæsiverat rex rebellis reginam per unius anni circulum,

² *Jejuniis . . . venerunt.]* Jejuniiis et cartionibus (?), qui affixerunt illum venerunt, *B.*

³ *Piratae.]* Camden, speaking of these islands in the Severn, says, ‘formerly they were famous for nothing else but the Danes that harboured there,’ Brit. *ibid.*

⁴ *Meluas . . . regione.]* Om. Capgr.

⁵ *Meluas.]* Unless Guenever twice eloped from Arthur, the passage which follows is opposed to the generally received authorities, which state that Arthur’s nephew, Modred, was the

partner of her guilt, and that Arthur perished from wounds received in the battle of Camlan, in Cornwall. Usher has collected much information upon the subject; see his *Primordia*, pp. 514, 515, seqq.

⁶ *Æstiva regione.]* Namely, Somersetshire; see Usher, p. 469.

¹⁴ *Glastonia . . . in opere.]* Om. Capgr.

¹⁵ *Est.]* Et, *MSS.*

¹⁶ *Urbs.]* Urbis, *Usher.*

¹⁷ *Guennuar.]* Guennimar, A.; Guennivar, *Usher.*

²⁰ *Inundationes.]* Munitiones, *Usher.*

audivit tandem illam remanentem. Illico commovit exercitus totius Cornubiae et Dibueniae; paratum est bellum inter inimicos.

Gildas procurat peace; § 11. Hoc viso, abbas Glastoniæ, comitante clero et Gilda sapiente, intravit medias acies, consuluit Meluas regi suo pacifice ut redderet raptam; redditæ ergo fuit, quæ reddenda fuerat, per pacem et benivolentiam. His peractis, duo reges largiti sunt abbati multa territoria, qui venerunt ad Templum S. Mariæ visitandum et orandum, confirmante abbate fraternitatem dilectam pro pace habita et pro beneficiis quæ fecerant, et amplius quæ facturi erant. Inde redierunt reges pacificati, promittentes veneranter obedire reverentissimo abbati Glastoniæ, et nunquam violare sanctissimum locum, nec etiam subjacentia loco principali.

builds a hermitage. § 12. Habita licentia abbatis Glastoniensis, cleri et populi, cupivit religiosissimus Gildas eremitarium iterum vitam colere supra ripam fluminis proximi Glastoniae, et voluntatem complevit in opere. Ibi ædificavit ecclesiam in nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, in qua jejunabat et orabat assidue et cilicio indutus, exemplum donans omnibus irreprehensibile bene vivendi cum religione. Visitabant sancti viri illum visitandum de longinquis partibus Britanniæ, ammoniti redibant, et audita hortamenta et consilia retinebant cum exultatione.

His death. § 13. Ægrotavit tandem, et dum aggravaretur aegritudine convocavit abbatem Glastoniæ, qui rogavit eum cum magna pietate ut, finito cursu vitae, faceret deferri corpus suum ad abbatiam

---

²*Exercitus.*] Exercitum, *Usher.* | voniae, Cambrobritannis Duff-

³*Dibuenia.*] A. U.; Devonie, | neynt dictæ.'

B. Usher remarks in a note, 'De-

Glastoniæ, quam diligebat maxime. Abbate promittente dignos rogatus explere et propter auditos dolente et nimium lacrimante, exspiravit sanctissimus Gildas ægrotans valde multis videntibus ⁵ splendorem angelicum circa corpus odoriferum et angelis consociantibus animæ. Post commendationem lacrimabilem expletam, defertur a confratribus corpus levissimum ad abbatiam, et cum planctu maximo et honore dignissimo se- ¹⁰ pelitur in medio pavimento ecclesiæ Sanctæ Mariæ; cuius anima requievit, et requiescit, et requiescat, in cœlesti requie. **AMEN.**

§ 14. *Ynisgutrin* nominata fuit antiquitus Glastonia et adhuc nominatur a Britannis; ‘ynis’ in ¹⁵ Britannico sermone, ‘insula’ Latine; ‘gutren’ vero ‘vitrea.’ Sed post adventum Angligenarum, et expulsis Britannis, scilicet, Walensibus, revocata est Gleestingberi ex ordine primi vocabuli, scilicet, ‘glas’ Anglice ‘vitrum’ Latine, ‘beria’ ²⁰ ‘civitas,’ inde Glastiberia, id est, Vitrea Civitas.

³ *Exspiravit.*] Quarto kalen-

das Februarii, add. *Capgr.*

⁴ *Videntibus.*] The MSS. read ‘audientibus;’ the alteration is warranted by Capgrave’s text.

¹² *Requie.*] Usher’s manuscript concluded with this couplet,

‘Lancarbanensis dictamina sunt Caratoci;

Qui legat, emendet, placet ille compositori.’

Primord. p. 442.

Pits cites a copy which had the following distich at the conclusion,

‘Historia veteris Gildas luculentus arator

Hæc retulit, parvo carmine plura notans.’

¹³ *Ynisgutrin.*] The whole of this section is, apparently, no part of the original Legend.

⁵ *Sepelitur . . . requie.*] Sepeli-

tur in medio vetustæ ecclesiæ

pavimento, A.D. quingentessimo

duodecimo, *Capgr.*

G I L D A S

DE EXCIDIO

B R I T A N N I A E.

P R A E F A T I O   G I L D A E.

---

§ 1. IN hoc libro quicquid defiendo potius quam declamando, vili licet stylo, tamen benigno, fuero prosecutus, ne quis me, affectu cunctos spernentis, omnibusve melioris,—quippe qui commune bonorum dispendium malorumque cumulum lacrimosis querelis defleam,—sed condolentis patriæ incommoditatibus miseriisque ejus, ac remediis condelectantis, edicturum putet; quia 10 vero non tam fortissimorum militum enunciare trucis belli pericula mihi statutum est, quam desdiosorum. Silui, fateor, cum immenso mentis dolore et animi compunctione, cordisque contritione, et attonito sensu sæpius hæc omnia in animo reverti volvere, et, ut mihi renum scrutator testis est 15 Dominus, spatio bilustri temporis, vel eo amplius prætereuntis, imperitia; sicut et nunc, una cum

---

NOTES AND VARIOUS READINGS.

- ² *Hoc libro.]* Hac epistola, J. | admirandum legislatorem, ob
¹¹ *Mihi.]* V.; Velut, A. | unius verbi dubitationem, Ter-
¹² *Dolore.]* Dolore, ut mihi, | ram Desiderabilem non introi-
V. J. | esse; filios Sacerdotis alienum
¹⁶ *Temporis.]* Om. V. | admovendo altari ignem, cito
¹⁷ *Una cum.]* Una cum vilibus | exitu periisse; populum verbo-
me meritis inhibitibus, ne qua- | rum Dei prævaricatorem omnem
lemcumque admonitiunculam scri- | ad unum, [prævaricatorem sex-
berem. Legebam nihilominus, | centorum millium, J.] duobus ex-

carissimis mei amicis imperantibus, ut qualem-
cunque gentis Britannicæ historiolam, sive admo-
nitiunculam scriberem.

In zelo igitur domus Domini, sacræ legis, seu
cogitatuum rationibus, vel fratrum religiosis pre- 5
cibus coactus, nunc persolvo debitum multo tem-
pore antea exactum; vile quidem stylo, sed fidele,

ceptis veracibus, et quidem Deo carissimum, — quippe cui iter levissime stratum profundi gla-
rea Maris Rubri, cibus cœlestis panis, potus novus ex rupe via-
tor, [viatorius, V.] acies invicta manuum sola intensa erectio [erectione, V.] fuerit, — bestiis, ferro, igni per Arabiæ deserta sparsim cecidisse; post ingressum ignotæ acsi Jordanis portæ, urbisque advera [ignotæ terræ ac fluminis Jordanis, portas urbis adversaque, V.] moenia, solis tubarum clangoribus jussu Dei subruta; palliolum aurique parum de anathemate præsum-
tum multos stravisse; Gabaonitarum irritum foedus, calliditate licet extortum, nonnullis intulisse exitium, ob peccata hominum querulas sanctorum prophetarum voces et maxime Hieremie ruinam civitatis suæ quaduplici plangentis alphabeto. Videbamque etiam nostro tem-
pore, ut ille defleverat, ‘Solam sedisse urbem viduam, antea populis plenam, gentium dominam, principem provinciarum, sub tributo fuisse factam,’ (id est, Ecclesiam,) ‘obscuratum aurum coloreisque optimum mutatum,’ (quod est, Verbi Dei splen-
dorem,) ‘filios Sion,’ (id est, sanctæ matris Ecclesiæ,) ‘inclitos et amictos auro primo, amplexatos fuisse stercora. Et quod illi intolerabiliter utpote præcipuo, mihi quoque licet abjecto, ut-
cunque ad cumulum doloris cre-
scebat, dum ita eosdem statu prospero viventes egregios lux-
erat, ut diceret, ‘Candidiores Nazaræi ejus nive, rubicundi-
ores ebore antiquo, sapphiro pul-
chriores.’ Ista ego [enim, V.] et multa alia veluti speculum quoddam vitæ nostræ in Scripturis Veteribus intuens convertebar etiam ad Novas, et ibi le-
gebam clarissimus, qua mihi forsitan antea obscura fuerant, cessante umbra ac veritate firmius illu-
scerente. Legebam, inquam, Dominum dixisse, ‘Non veni nisi ad oves perditas domus Is-
rael.’ Et e contrario, ‘Fili autem regni hujus ejicientur in te-
nebras exteriores; ibi erit fletus et stridor dentium.’ Et iterum, ‘Non est bonum tollere panem filiorum et mittere canibus.’ Item, ‘Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ.’ Audiebam, ‘Multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum Abraham, Isaac, et Jacob in regno coelorum;’ et e diverso, ‘Et tunc dicam eis, Dis-
cedite a me operarii iniquitatis.’ Legebam, ‘Beatus steriles, et ubera quæ non lactaverunt;’ et e contrario, ‘Quæ paratae erant intraverunt cum eo ad nuptias, postea venerunt et reliqua vir-
gines dicentes, Domine, Domine,

¹ Mei.] Me, A.

[⁷ Stylo.] Om, V. J.

ut puto, et amicale quibusque egregiis Christi tyronibus; grave vero et importabile apostatis insipientibus. Quorum priores, ni fallor, cum lacrimis forte quæ ex Dei caritate profluunt, 5 alii enim atque cum tristitia, sed quæ de indigatione et pusillanimitate deprehensæ conscientiæ extorquetur, illud excipient.

aperi nobis;’ quibus responsum fuerat, ‘Non novi vos.’ Audi-
ebam sane, ‘Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit; qui autem non crediderit condemnabitur.’ Legebam Apostoli voce, Oleastri ramum bonæ olivæ in-
sertum fuisse; sed a societate radicis pinguedinis ejusdem, si non timuisset, et alta saperet, excidendum. Sciebam misericordiam Domini, sed et judicium timebam; laudabam gratiam, sed redditionem unicuique secundum opera sua verebar; oves unius ovillæ dissimiles cernens, merito beatissimum dicebam Petram ob Christi integrum confessionem, at Judam infeliciissimum, propter cupiditatis amore; Stephanum glori-
osum ob martyrii palmam, sed Nicolaum miserum propter im-
mundas hæresionem notam. Legebam certe, ‘Erant illis omnia communia;’ sed et quod dictum est, ‘Quare convenit vobis tentare Spiritum Dei?’ Videbam e regione quantum securitatis hominibus nostri temporis, ac si non esset quod timeretur, increverat. Hæc igitur et multo plura, quæ brevitatis causa omitenda decrevimus, cum qualunque cordis compunctione attonita mente sæpius volvens; si, inquam, peculiari ex omnibus nationibus populo, semini regali gentique sanctæ, ad quam dixerat, ‘Primogenitus meus Israel,’ ejusque sacerdotibus, prophetis,

regibus, per tot secula, Apostolo ministro, membris etiam illius primitivæ ecclesie Dominus non pepercit cum a recto tramite deviarint, quid tali hujus atramento ætatis facturus est? cui præter illa nefanda immaniaque peccata, que communiter cum omnibus mundi sceleratis agit, accedit [accidit, V. J.] etiam illud veluti ingenitum quid et indeleibile insipientiæ pondus et levitatis ineluctabile. Quid? mihi metuere, miser, tibi veluti conspicio ac summo doctori talis cura committitur, ut obstes ictibus tam violenti torrentis, et contra hunc inolitorum scelerum funem, per tot annorum spatia interrupsa lateque protractum, serues depositum tibi creditum? Et, taceas, alioquin hoc est dixisse pedi, speculare; et manui, fatere. Habet Britannia rectores, habet speculatorum. Quid tu nunganda mutire disponis? Habet, inquam, habet, si non ultra, non citra numerum. Sed quia inclinati tanto pondere sunt pressi, idcirco spatum respirandi non habent. Praeoccupabant igitur se mutuo talibus objectionibus, vel multo his mordacioribus, veluti condebitores sensus mei. Hi non parvo, ut dixi, tempore—cum legerem ‘tempus esse loquendi et tacendi’—et in quadam ac si angusta timoris porticu luctabantur. Obtinuit vicitque tandem aliquando creditor. Si non

§ 2. Igitur, Deo volente, pauca, de situ Britanniæ, de contumacia, de subjectione, de rebellione, de secunda subjectione ac diro famulatu, de religione, de persecutione, de sanctis martyribus, de diversis hæresibus, de tyrannis, de duabus gentibus vastatricibus, de prima vastatione, de defensione, de secunda vastatione, de secunda ultione, de tertia vastatione, de fame, de epistolis, de victoria, de sceleribus, de nuntiatis subito hostibus, de famosa peste, de consilio, de saeviore multo primis hoste, de urbium subversione, de reliquiis, de postrema pace, quæ temporibus nostris Dei nutu ei donata est, dicere conamur.

es, inquiens, talis audacie, ut inter veridicas rationalis secundæ a nunciis derivationis creaturas non pertimescas libertatis aureæ decenti nota iniuri, affectum saltem intelligibilius asinæ eatenus elinguis non refugito spiritu Dei afflatæ, nolentis se vehiculum fore tiarati magi devoturi populum Dei, quæ in angusto maceriarum vinearum resolutum ejus attrivit pedem, ob id licet verbera hostiliter senserit, cuique angelum coelestemensem vacuum va-

gina habentem, atque contrarium, quem ille cruda stoliditate cæcatus non viderat, digito quodammodo, quanquam ingratu ac furibundo, et innoxia ejus latera contra jus fasque cædenti demonstravit. In zelo igitur (2, 4.)

¹ *Igitur.]* Sed ante promissum, V. J.

⁶ *Vastatricibus.]* Victricibus, V.

⁸ *Epistolis.]* Epistolis ad Agitium, V. J.

¹² *Pace.]* Patriæ victoria, V. J.

¹³ *Conamur.]* Curabo, J.

CAPITULA LIBRI SEQUENTIS.

CAPITULUM I. Descriptio Britanniæ insulæ, et quod illa divina statera, terræ totius ponderatrice, sit librata ; de ejus situ, habitu, et qualitate ; de amoenitate et pulchritudine ; de fertilitate et ubertate ; de longitudine et latitudine ; de civitatibus antiquis et fluminibus præcipuis ; de rivis pernitidis et leni murmure serpentibus ; de lucidis fontibus et congruis animalium pastibus ; de frigidis lacubus et torrentibus exundantibus.

CAPIT. II. De nimia tyrannide indigenarum, et crudelitate sævissima idololatrarum.

CAPIT. III. Quam dolose Romani Britones sibi subegerint, et quam bellicose ipsis diutius re-luctaverint.

CAPIT. IV. Quomodo Romani postremo Britonibus præpositos vectigales præfecerint, ita ut non Britannia, sed Romania insula censeretur ; et quicquid habere potuisset æris et argenti, vel auri, imagine Cæsaris notaretur.

CAPIT. V. Quo tempore Christus in mundum venerit, et quanta persecutio tempore Diocletiani emerserit.

CAPIT. VI. Quanta martyrum gloria tam in Britannia, quam in universa tunc effluerit ecclesia.

CAPIT. VII. Quomodo ecclesia redivivo flore

---

¹ *Capitula.*] These Capitula time of Gildas, and their order appear to have been added, or at least interpolated, long after the has not been adopted in the present Edition.

respiraverit, sed tamen Ariani contagio infecta defecerit.

CAPIT. VIII. Qualiter gens Britonum imperatores Romanos attriverit.

CAPIT. IX. Qualiter Britones arctati a Scottis ⁵ et Pictis pro Romano miserint auxilio, et obtinuerint; et quale consilium Romani eis dederint, videlicet, ut inter duo maria murum per millia passuum plurima trans insulam instruerent, a mari Scotiæ usque ad mare Hiberniæ, id est, a ¹⁰ Kair Eden civitate antiquissima, duorum ferme millium spatio a monasterio Abercurnig, quod nunc vocatur Abercorn, ad occidentem tendens, contra occidentem, juxta urbem Alcluth. At insulani murum non tam lapidibus quam cespitibus ¹⁵ construentes, ad nihilum utilem statuunt; quia, statim Romanis repatriantibus, iterum ab ipsis impugnati sunt.

CAPIT. X. Quam misere legati Britonum Romam iterum mittuntur, scisis vestibus, nudis pedibus, opertis sablone capitibus, lubricis gressibus, lacrimosis postulationibus, querulis vocibus, cunctis membris contrementibus, a Romanis auxilia petentes et impetrantes.

CAPIT. XI. Quomodo Britones rursum Romanorum solarium repetierint, et qualiter Romani sese excusaverint; sed tamen laudare et monere coeperunt, ut murum a mari ad mare facerent; quod et fecerunt a mari Norwagiæ usque ad mare Galwadiæ, per octo pedes latum et duodecim ²⁰ altum, et turres per intervalla construxerunt, eo in loco ubi Severus Imperator maximam fossam firmissimumque vallum, crebris insuper turribus communatum, per centum triginta et duo millia passuum longe ante fecerat, id est, a villa, quæ ²⁵

---

¹¹ *Civitate.*] Civitas, A.

Anglice Wallesende dicitur, Latine vero Caput Muri interpretatur, quæ est juxta Tinemuthe; qui murus multum distat a præfato vallo apud meridiem, quem antea apud Kair Eden supra

5 mare Scotiæ constituerunt.

CAPIT. XII. Qualiter gens scabra Scotorum, comperta excusatione Romanorum, in Britones insurrexerint, et eos persequendo lacercent.

CAPIT. XIII. Quod Britones adhuc more so-

10 lito ad Romanos mittentes nihil profecerint, sed

rursum suis viribus innitentes Pictos propulerint.

CAPIT. XIV. Quomodo omnis justitia a Bri-

tonibus perierit, et omnis nequitia pro veritate,

etiam inter religiosos, succreverit.

CAPIT. XV. Quod Britones pro Saxonibus mi-

serunt, et eos, Deo judicante, pro peccati flagello

susceperunt.

CAPIT. XVI. Qualiter gens Saxonica cum

tribus kyulis Britanniam appulerit, et postea

20 Britones impugnaverit.

CAPIT. XVII. Quomodo Saxones sumtus ma-

jores solito expetunt, et hoc genere impugnandi

materias quæsierunt, et sancta Dei diripuerunt.

CAPIT. XVIII. Qualiter Ambrosius Aurelianu-

25 solus eis restiterit, et quis Gildæ Sapientis nati-

vitatis annus sit.

CAPIT. XIX. Quomodo gens Britannica post-

ea tota idolatriæ erroribus sit subdita.

CAPIT. XX. Recapitulatio singulorum, quæ

30 superius descripta sunt, epigrammatum; in qua

recapitulatione auctor operis promittit se majorem

librum de regibus Britonum et de præliis eorum

describendum, quem et postea facit.

¹⁴ *Succreverit.]* Succrevent, A. well as in some few others, these

²⁵ *Describendum.]* It will be not to be found in the text, as we

observed that in this instance, as at present have it.

INCIPIT LIBER QUERULUS SANCTI GILDÆ SA-
PIENTIS DE EXCIDIO BRITANNIÆ, DE CALAMITA-
TIBUS ET PRÆVARICATIONIBUS EJUS CIVIUM, DE
EXSULATIONE BRITONUM, ET DURIS OPPRESSIONI-
BUS EORUM, ET QUAM DOLOSE ROMANI EOS SIBI
SUBEGERINT, ET QUAM BELLICOSE IPSIS DIUTIUS
RESTITERINT: ET QUOMODO ROMANI POSTREMO
EIS PRÆPOSITOS VECTIGALES PRÆFECERINT, ITA
UT NON BRITANNIA SED ROMANA INSULA VOCA-
RETUR, ET OMNIS MONETA AURI, ARGENTI, ET
ÆRIS IMAGINE CÆSARIS NOTARETUR, QUO TEM-
PORE CHRISTUS IN MUNDUM VENERIT, ET QUAN-
TA PERSECUTIO TEMPORE DiOCLETIANI EMERSE-
RIT, QUANTUM MARTYRUM GLORIA TUNC BRI-
TANNIA EFFLORUERIT, QUALITER GENs BRITO-
NUM IMPERATORES ROMANOS ATTRIVERIT.

---

¹ *Incipit.*] This title is prefixed as a Rubric to the Cambridge MS.

HISTORIA GILDÆ.

---

§ 3. BRITANNIA insula in extremo ferme orbis ^{Brit}_{ter} limite circum occidentemque versus, divina, ut dicitur, statera terræ totius ponderatrice librata; ab Africo boriali propensius tensa axi, octingentorum in longo millium, ducentorum in lato spatium, exceptis diversorum prolixioribus promontoriorum tractibus; quæ arcuatis oceani sinibus ambuitur; cuius diffusiore, et, ut ita dicam, intransmeabili undique circulo, absque meridianæ freto plagæ; quo ad Galliam Belgicam navigatur, vallata, duorum ostiis nobilium Thamesis ac Sabrinæ fluminum, veluti brachiis, per quæ eidem olim transmarinæ deliciæ vehebantur ratibus, aliorumque minorum, meliorata, bis denis bisque quaternis fulget civitatibus, ac nonnullis castellis decoratur, murorum, turrium, serratarum portarum, domorumque, quorum cul-

---

NOTES AND VARIOUS READINGS.

¹ *Gildæ.*] In MS. A. is the following introductory note: ‘Locus in quo factus est hic liber est Gualæ, insula marina, tempore Arthuri regis, persona Gildæ Sapientia.’

² *Tractibus.*] Vel ductibus, A. gloss.

³ *Ambuitur.*] Ambiuntur tenens, V.

⁴ *Diffusiore.*] Diffusione, MS.

¹¹ *Belgicam.*] Belgica Prima, in qua est metropolis Treveris; Belgica Secunda, in qua est transitus ad Britanniam, in qua est metropolis civitas Remorum, A. marg.

¹⁵ *Meliorata.*] Munita, V.; ornata, A. gloss.

¹⁶ *Fulget.*] The present passage extending from this line to the end of the section has, in this and several other instances, been amended by an extract from ‘Gildas de miseriis et prævaricationibus et excidio Britanniæ,’ which is inserted in the ‘Vita Gildæ’ printed by Mabillon, Acta SS. Ord. S. Bened. i. 180, edit. Venet. 1733.

¹⁸ *Civitatibus.*] See the list of these cities in Usher’s Primordia, p. 59, edit. Dubl. 1639.

¹⁹ *Quorum.*] Quarum, Mabill.

mina minaci proceritate porrecta in edito forti compage pangebantur, munitionibus non improbabiliter instructis, decorata; campis quoque fulget late pansi colibusque amoenō situ locatis, præpollenti culturæ aptis, montibusque alternantis animalium pastibus optime convenientibus, quorum diversorum colorum flores humanis gressibus pulsati, non indecentem quandam ceu picturam eisdem imprimebant; electa veluti sponsa monilibus diversis ornata, fontibus lucidis, crebris undis niveas veluti glareas palantibus, pernitidisque rivi leni murmure serpentibus, quorumque in ripis accubantibus suavis soporis pignus prætentibus, et lacubus frigidum aquæ torrentem vivæ exundantibus, irrigua. 15

Ita continua-
macy.

§ 4. Hæc, erecta cervice et mente, ex quo inhabitata est, nunc Deo, interdum civibus, non nunquam etiam transmarinis regibus et subjectis, interdum ingrata consurgit. Quid enim deformius, quidque iniquius potest humanis auctoribus vel esse vel intromitti negotium, quam Deo timorem, bonis civibus caritatem, in altiore dignitate compositis, absque fidei detimento debitum denegare honorem et frangere divino sen-

⁵ *Pangebantur . . . decorata.*] Cernuntur, non improbabiliter est adornata instructis munitionibus, *Mabili.*

⁶ *Munitionibus.*] Molitionibus, *A.*

⁷ *Quorum . . . imprimebant.*] Qui diversorum colorum floribus grati redduntur humanis visibus, *Mabili.*

⁸ *Eisdem.*] *A. gloss.* Montibus ostendebant.

⁹ *Imprimebant.*] Imprimebat, *J.*; signabant, *A. gloss.*

¹⁰ *Crebris.*] Crebrisque gaudet, ex quibus rivuli leni murmur serpentibus suave pignus

soporis tribuunt viatoribus fessis; duorum etiam ostiis (9, 11—14,) aliorumque fluminum minorum infusione irrigatur, *Mabili.*

¹¹ *Palantibus.*] *A. gloss.* relvantibus; pellentibus, *V. J.*

¹² *Accubantibus.*] Occupantibus, *A. gloss.*

¹³ *Soporis.*] Saporis, *A.*, apparently in reference to the explanation which it gives to ‘pignus.’

¹⁴ *Pignus.*] Piscis, *A. gloss.*

¹⁵ *Quo.*] Tempore, *A. gloss.*

¹⁶ *Subjectis.*] Scilicet, hominibus, *A. gloss.*

¹⁷ *Interdum.*] *Om. B. V.*

²² *Compositis.*] Positis, *V. J.*

sui humanoque fidem, et, abjecto cœli et terræ metu, propriis adinventionibus aliquem ex libidinibus regi? Igitur omittens illos priscos communesque cum omnibus gentibus errores, quibus ante adventum Christi in carne omne humanum genus obligabatur adstrictum, nec enumerans patriæ portenta ipsa diabolica, pene numero vincentia Ægyptiaca,—quorum nonnulla, lineamentis adhuc deformibus intra vel extra deserta mœnia solito more rigentia, torvis vultibus intuemur;—neque nominatim inclamitans montes ipsos, aut fontes vel colles, aut fluvios olim exitiabiles, nunc vero humanis usibus utiles, quibus divinus honor a cœco tunc populo cumulabatur; et tacens vetustos immanium tyrannorum annos, qui in aliis longe positis regionibus vulgati sunt, ita ut Porphyrius, rabidus canis orientalis adversus ecclesiam, dementiæ suæ ac vanitatis stylo hoc etiam annexeret, ‘Britannia est,’ inquiens, ‘fertilis provincia tyrannorum,’ illa tamen proferre Scope of this work.

conabor in medium, quæ temporibus imperatorum Romanorum et passa est et aliis intulit civibus longe positis mala; quantum tamen potuero, non tam ex scripturis patriæ scriptorumve monumentis,—quippe quæ, vel si qua fuerint, aut ignibus hostium exusta, aut civium exsilia classe longius deportata, non compareant,—quam trans-

² Ex.] Et, B. V.

³ Igitur.] Igitur non, G.

⁴ Obligabatur.] Obligatur, A.

⁵ Patriæ portenta.] Britanniæ idola, A. gloss.

¹⁰ Rigentia.] Id est, sitionia, A. gloss.

¹⁷ Porphyrius.] Porphyrius iste quidam hæreticus fuit, ideoque nominat eum Canem, quia dixit quod prophetia Danielis non fuit

prophetia, sed historia. Adversus istum Hieronymus exposuit Danielem, A. marg. The ‘rabidus canis’ of the text is apparently borrowed from Jerome’s Preface to his Work ‘De Scriptoribus Ecclesiasticis.’

²⁰ Tamen.] Tantum, B. V. J.

²⁰ Exsilii.] Exsulum, V. J.

²⁷ Compareant.] B.; comparent, A.

marina relatione, quæ, crebris irrupta intercapelinibus, non satis claret.

Britain is subdued by the Romans; § 5. Enim Romanorum reges, cum orbis imperium obtinuissent, subjugatisque finitimis quibusque regionibus vel insulis orientem versus, ⁵ prima Parthorum, Indorum confinium, pace parta, qua peracta, in omni terra tum cessare bella, potioris famæ viribus firmassent, non acies flammæ quodammodo rigidi tenoris ad occidentem cœruleo oceani torrente vel cohieri ¹⁰ potuit vel extingui; sed transfretans insulæ parendi leges, nullo obstante, advexit, imbellemque populum sed infidelem, non tam ferro, et igni, machinisque, ut alias gentes, quam solis minis vel judiciorum concussionibus, in superficie tamen vultus, impresso in altum cordis dolore, sui obedientiam proferentem edictis subjugavit.

But revolts, § 6. Quibus statim Romam, ob inopiam cespitis, ut aiunt, repedantibus, et nihil de rebellione ²⁰ suspicantibus, rectores sibi relictos ad enuncianda plenus vel confirmando Romani regni molimina Leæna trucidavit dolosa. Quibus ita gestis, cum talia senatui nunciarentur, et proprio exercitu vulpeculis, ut fingebat, subdolis ²⁵ ulcisci festinaret, non militaris in mari classis

⁶ *Prima.*] Primam, J.

⁷ *Parta.*] *Om. A. B.*

⁷ *Omni.*] Omni pene, B. V.

⁷ *Tum.*] Non, B.

⁹ *Acies.*] Sensus est, Acies, id est, potentia Romana, non potuit oceano reprimi, quin invaderet insulam, V. note.

⁹ *Tenoris.*] V. suggests 'terrors.'

¹² *Sed infidelem.*] Non tum fidelem, B.

¹⁶ *Tamen.*] Tantum, V. J.

¹⁰ *Cespitis.*] Stipendii, V.

²⁰ *Aiunt.*] Aiebant, B. V.

²¹ *Rectores.*] Britanniæ, add.

A. interlin.

²¹ *Ad enuncianda.*] V.; denuncianda, A.

²² *Leæna.*] Camden imagines that reference is here made to Boadicea's rebellion, Brit. col. lxxii. edit. 1695; see also 365.

²² *Fingebat.*] Senatus, add. A. interlin.

parata fortiter dimicare pro patria, neque quadratum agmen, neque dextrum cornu, aliasve belli apparatus in littore conseritur, sed terga pro scutis fugantibus dabant, et colla gladiis, gesto lido per ossa tremore currente, manusque vin- ciendæ muliebriter protenduntur; ita ut in proverbium et in derisum longe lateque efferatur, quod non Britanni sint in bello fortes, nec in pace fideles.

- 10   § 7. Itaque Romani, multis perfidorum cæsis, ^{And is again reduced.} nonnullis ad servitutem, ne terra penitus in soliditudinem redigeretur, mancipalibus reservatis, patria vini oleique experte relicta, Italiam pertinent, suorumque quosdam præpositos relinquentes, 15 indigenarum dorsis mastigias, cervicibus jugum, solo nomen Romanæ servitutis hærere facturos, ac non tam militari manu quam flagellis callidam gentem maceraturos, et, si res sic postulasset, ensem, ut dicitur, vagina vacuum lateri ejus portu puli accommodaturos; ita ut non Britannia sed 20 Romana insula censeretur, et quicquid habere potuisse aeris, argenti, vel auri, imagine Cæsaris notaretur.

- § 8. Interea glaciali frigore rigenti insulae, et ^{Birth of Christ.} 25 velut longiore terrarum secessu soli visibili non proximæ, verus ille Sol, non de firmamento solum temporali, sed de summa etiam cœlorum arce

³ *Conseritur.*] Conspiciuntur, *V.*; vel innititur, *gloss.*

⁴ *Dabant.*] *A. add.* Romanis.

⁷ *Efferatur.*] Efferretur, *V. J.*; narratur, *A. gloss.*

¹² *Patria.*] Patriaque, *B.*

¹³ *Relicta.*] *V.*; *om. MSS.*

¹⁶ *Nomen.*] Nomine, *A.*

¹⁶ *Servitutis.*] Virtutis, *B.*

¹⁶ *Hærere.*] Honore, *V.*

¹⁷ *Flagellis.*] Flagris, *B. V. J.*

¹⁹ *Populi.*] *Om. B. V. J.*

²¹ *Romana.*] Romania, *J.* Concerning the name of 'Insula Romania,' see Carte's Hist. Engl. i. 190, note.

²¹ *Insula.*] *Om. B. V.*

²¹ *Habere.*] Haberi, *V.*

²² *Potuisset.*] Posuisset, *A.*

²⁴ *Interea.*] Dum aguntur haec infidelitatis, *A. gloss.*

²⁴ *Rigenti.*] Rigent, *V.*

²⁴ *Et.*] Quæ, *V.*; ut, *B.*

²⁵ *Sol.*] *Om. B. V. J.*

cuncta tempora excedente, orbi universo præfulgidum sui coruscum ostentans; tempore, ut scimus, summo Tiberii Cæsaris, quo absque ullo impedimento ejus propagabatur religio, comminata, Senatu nolente, a principe morte dilatoribus militum ejusdem, radios suos primum indulget, id est, sua præcepta, Christus.

The perse-
cution under
Diocletian.

§ 9. Quæ, licet ab incolis tepide suscepta sunt, apud quosdam tamen integre, et apud alios minus, usque ad persecutionem Diocletiani tyranni novennem; in qua subversæ per totum mundum sunt ecclesiæ, et cunctæ sacræ Scripturæ, quæ inveniri potuerunt, in plateis exustæ, et electi sacerdotes gregis Domini cum innocentibus ovi-bus trucidati; ita, ut ne vestigium quidem, si fieri potuisse, in nonnullis provinciis Christianæ religionis appareret. Permansere tunc quantæ fugæ, quantæ strages, quantæ diversarum mortuum poenæ, quantæ religionis apostatarum ruinæ, quantæ glorioissimorum martyrum coronæ; quanti persecutorum rabidi furores, quantæ e contrario sanctorum patientiæ fuere,—Ecclesiastica Historia narrat; ita ut agmine denso certatim, relictis post tergum mundialibus tenebris, ad amœna cœlorum regna, quasi ad priam sedem, tota festinaret ecclesia.

¹ Excedente.] Exidente, A.; præcellente, gloss.

² Summo.] Novissimo, A. gloss. Usher, in his Primord. p. 3, when quoting this passage, refers to the Chronicle of Eusebius for its origin.

³ Tepide suscepta sunt.] See Usher's Primordia, pp. 51, 52.

⁴ Persecutionem.] This passage, regarding the persecution under Diocletian, is transcribed by Geoffrey of Monmouth (v. 5). See Usher, Primord. pp. 147, 170.

¹⁴ Innocentibus ovibus.] Laicis fidelibus, A. gloss.

¹⁵ Provinciis.] Provinciæ locis, V. J.; provinciæ, B.

¹⁷ Permansere.] B. adds this word to the last sentence; om. V.

¹⁹ Religionis.] Om. V.

²¹ Rabidi.] V.; rapidi, A.

²² Ecclesiastica Historia.] — Namely, the Translation by Rufinus of the Ecclesiastical History of Eusebius Cæsariensis.

§ 10. Magnificavit igitur misericordiam suam nobiscum Deus volens omnes homines salvos fieri, et vocans non minus peccatores, quam eos qui putant se esse justos; qui gratuito m⁵unere, supradicto, ut cognoscimus, persecutionis tempore, ne crassa atræ noctis caligine Britania obscuraretur, clarissimas lampades sanctorum martyrum nobis accendit, quorum nunc corporum sepulturæ et passionum loca, si non lugubri di-
10 vortione barbarorum, quamplurima ob scelera nostra, civibus adimerentur, non minimum intuentium mentibus ardorem divinæ caritatis incu-
terent: sanctum Albanum Verolamensem, Aaron et Julium Legionum Urbis cives, et ceteros utri-
15 usque sexus diversis in locis summa magnanimitate in acie Christi perstantes dico.

§ 11. Quorum prior, postquam caritatis gratia confessorem alium persecutoribus insectatum, et jam jamque comprehendendum, imitans et in hoc
20 Christum animam pro ovibus ponentem, domo primum, ac mutatis dein mutuo vestibus, occuluit, et se discrimini in fratris supradicti vestimentis libenter persequendum dedit; ita Deo placens in-

⁴ *Eos.*] Hæreticos, *A. gloss.*

⁵ *Cognoscimus.*] Conjicimus, *B. V. J.*

⁶ *Ne.*] Ne penitus, *B. V. J.*

⁶ *Atræ.*] Atra, *A.*

⁷ *Obscuraretur.*] Obfuscatur, *B. V. J.*

⁹ *Divortio.*] Discordia gres-
sus, *A. gloss.*; divortio, *B. V.*

¹⁰ *Barbarorum.*] Anglo-Saxo-
nas intelligit, qui ipsius tempore
adhuc infideles erant. Usher's
note, Primord. p. 147.

¹² *Albanum.*] Concerning the
protomartyr of England, the
reader may consult Usher's Pri-
mord. pp. 147, 980; Acta SS.
mens. Jun. tom. iv. p. 146—171.

Beda, H. E. I. vii. (§ 16—20)
has introduced an apparently pre-
existing legend concerning this
saint.

¹³ *Aaron et Julium.*] See Acta
SS. mens. Julii, tom. i. p. 17;
Usher's Primord. p. 168; Beda,
H. E. § 21.

¹⁴ *Julium.*] Julianum, *V.*

¹⁷ *Prior.*] Albanus, *A. gloss.*

¹⁸ *Alium.*] *Om. B. V.* This
was said to be Amphibalus, con-
cerning whom it is a dispute
whether he were really a man, or
only the cloke (or *amphibalus*)
of Alban. See Usher's Primord.
pp. 150, 159, 162, 984.

ter sacram confessionem cruoremque, coram impiis Romana tum stigmata cum horribili phantasmate praferentibus, signorum miraculis mirabiliter adornatus est, ut oratione ferventi, illi Israeliticæ arenti viæ minusque tritæ, stante diu Arca, ⁵ prope glareas, Testamenti, in medio Jordanis canali, simile iter ignotum, trans nobilis fluvii alveum, cum mille viris, sicco ingrediens pede, suspensis utrinque modo præruptorum fluvialibus montium gurgitibus, aperiret; et priorem car- ¹⁰ nificem tanta prodigia videntem in agnum ex lupo mutaret, et una secum triumphalem martyrii palmam sitire vehementius et accipere fortius faeret. Ceteri vero sic diversis cruciatibus torti sunt, et inaudita membrorum discriptione lace- ¹⁵ rati sunt, ut absque cunctamine gloriosi, in egregiis Hierusalem veluti portis, martyrii sui trophya defigerent. Nam qui superfuerant, sylvis ac desertis abditisque speluncis se occultavere, exspectantes a justo rectore omnium Deo carnificibus ²⁰ severa quandoque judicia, sibi vero animarum tutamina.

§ 12. Igitur bilustro supradicti turbinis nec dum adimplete ad integrum, marcescentibusque

Prosperous state of the British church,

⁴ *Illi.*] Instar, *V.*

⁵ *Arenti.*] Arentis, *V.*; siccæ, *A.* gloss.

⁷ *Simile.*] *Om. V.*

⁷ *Trans.*] Trans Tamesis, *B.* *V. J.*

⁷ *Fluvii.*] See Usher's observations upon this part of the Legend in his *Primord.* p. 151.

⁹ *Utrinque.*] Utriusque, *A.*

⁹ *Modo.*] More, *V.*; similitudine, *A.* gloss.

¹⁰ *Aperiret.*] *A. add.* Albanus.

¹⁰ *Carnifex.*] He is called

Heraclius in some legends of Alban cited in the *Primordia*, p. 986.

¹² *Sistire.*] *B.*; sistere, *A.*

¹³ *Accipere.*] *B.*; excipere, *A.*

¹⁴ *Discriptione.*] Distensione, *B.*; decerpitione, *A.*

¹⁵ *Igitur.*] See Beda, *H. E.* § 22.

¹⁶ *Bilustro.*] The length of this persecution under Diocletian, which commenced in the year 303, is commented on by Usher, *Primord.* p. 167.

nece suorum auctorum nefariis edictis, latus lumenibus omnes Christi tyrones, quasi post hymenalem ac prolixam noctem, temperiem lucemque serenam auræ cœlestis excipiunt. Renovant ecclesias ad solum usque destructas; basilicas sanctorum martyrum fundant, construunt, perficiunt, ac velut victricia signa passim propalant; dies festos celebrant; sacramenta mundo corde oreque perficiunt; omnes exsultant filii gremio ac si manus ecclesiæ confoti. Mansit namque hæc Christi ^{until the}
_{Arian heresy.} capitum membrorumque consonantia suavis, donec Ariana perfidia, atrox ceu anguis, transmarina nobis evomens venena, fratres in unum habitantes exitiabile faceret sejungi; ac sic, quasi via facta trans oceanum, omnes omnino bestiæ feræ mortiferum cuiuslibet hæresios virus horrido ore vibrantes, letalia dentium vulnera patriæ, novi semper aliquid audire volenti et nihil certe stabiliter obtinenti, infigebant.

20 § 13. Itemque tandem tyrannorum virgultis ^{Maximus.} crescentibus et in immanem sylvam jam jamque erumpentibus, insula nomen Romanum, nec tamen mores legesque tenens, quin potius abjiciens, germen suæ plantationis amarissimæ ad Gallias,

¹ *Nece . . . edictis.]* Necis auctorū nefarie edictis, V.

¹ *Suorum.]* Persecutorum, A. gloss.; sui, A.

¹ *Edictis.]* Decretis, J.

⁷ *Propalant.]* Publicant, A. gloss.

⁸ *Sacramenta.]* Sacra, B. V. J. Beda, H. E. § 22.

⁹ *Perficiunt.]* Conficiunt, Beda, H. E. § 22., B. V. J.

¹⁰ *Ariana.]* Agricola quidam homo discipulus Arriani, qui perturbavit fidem Britonum, A. marg. According to Usher, this

schism seems to have taken place between A.D. 378 and 383: see Primord. p. 197, and the authorities there quoted; also O'Connor, Script. Rer. Hibern. vol. i. Prolegom. p. cxi.

¹⁴ *Exitiable.]* Exitibiliter, V. J.

¹⁴ *Sejungi.]* Scilicet, mortali discordia, A. marg.

²⁰ *Itemque.]* Compare Beda, H. E. § 24.

²² *Mores legesque.]* Morem legemque, B. V. J., Ush. Primord. p. 198.

magna comitante satellitum caterva, insuper etiam imperatoris insignibus, quæ nec decenter usquam gessit, nec legitime, sed ritu tyrannico et tumultuante initiatum milite, Maximum mittit. Qui, callida primum arte potius quam virtute, ⁵ finitimos quosque pagos, vel provincias, contra Romanum statum, per retia perjurii mendaciique sui, facinoroso regno adnectens, et unam alarum ad Hispaniam, alteram ad Italiam extendens, et thronum iniquissimi imperii apud Treveros ¹⁰ statuens, tanta insania in dominos debacchatus est, ut duos imperatores legitimos, unum Roma, alium religiosissima vita repelleret. Nec mora, tam fertilibus vallatus audaciis, apud Aquileiam urbem capite nefando cæditur, qui decorata to- ¹⁵ tius orbis capita regni quodammodo cervicibus dejecerat.

Irruption of
the Goths and
Vikings.

§ 14. Exin Britannia, omni armato milite, miliaribusque copiis, rectoribus linquitur immobibus, ingenti juventute spoliata, quæ comitata ²⁰ vestigiis supradicti tyranni domum nunquam ultra rediit, et omnis belli usu ignara penitus,

² Imperatoris.] Imperatoriis, V., Ush. Primord. p. 198.

³ Nec.] Non, V., Ush. p. 198.

⁴ Initiatum.] Ordinatum, A. gloss.

⁵ Milite.] Militem, B.; om. V.

⁶ Maximum.] Uaher has collected much information concerning Maximus, Primord. p. 198.

⁷ Per.] A.; om. B. V. J.

⁸ Perjurii.] Imperii, B.

¹¹ Domos.] Domos, V.

¹² Duos.] Duos imperatores unum regno, alterum vita, expulit, Vit. S. Mart. Turon.

¹³ Repelleret.] Pelleret, B. V. J.

¹⁴ Fertilibus.] Feralibus, B.

¹⁵ Capite.] Occidit namque Gratianum, Valentinianum vero cum matre Roma expulit, A. marg.

¹⁶ Nefando.] Nefande, V.

¹⁶ Regno.] Regno, V.

¹⁸ Cervicibus.] Om. B. V. J.

¹⁸ Exin.] See Beda, § 28, who has there transcribed a portion of this passage.

¹⁸ Militaribusque.] Militaribus, V.

¹⁹ Copiis.] Copiis ac, A.

¹⁹ Linquitur.] Licet, B. V. J.

²⁰ Quæ.] B.; om. A.

²¹ Vestigiis.] Vestigia, V.

²² Omnis.] Omni, B.

²² Usu.] B.; usus, A.

duabus primum gentibus transmarinis vehementer
sævis, Scotorum a circione, Pictorum ab aqui-
lone, calcabilis, multos stupet gemitque per an-
nos.

§ 15. Gens igitur Britonum, Scotorum Pictorumque impetum non ferens, ob horum infestationem ac durissimam depressionem legatos Romanum cum epistolis mittit, militarem manum ad se vindicandam lacrimosis postulationibus po-
scens, et subjectionem sui Romano imperio continue tota animi virtute, si hostis longius arceretur, vovens. Cui mox destinatur legio præteriti mali immemor, sufficienter armis instructa, quæ ratibus trans oceanum in patriam advecta, et cominus cum gravibus hostibus congressa, magnamque ex eis multitudinem sternens; et omnes a finibus depulit, et subjectos cives tam atroci dilaceratione et imminentि captivitate liberavit. Quos jussit inter duo maria constituere trans insulam murum, ut esset arcendis hostibus turba instructus terrori, civibusque tutamini; qui vulgo

¹ *Primum.*] Gildas here takes no notice of the occurrences which, according to Beda, H. E. § 26, 27, took place in Britain after the departure of Maximus, but writes as if he believed that it was immediately exposed to the ravages of the Picts and Scots.

¹ *Gentibus.*] Quia Scotti tunc temporis in Hibernia habitabant, et Picti in Scotia, id est, ab aquiloni, A. *marg.* See also Beda, H. E. § 28, and Usher's Primord. p. 593.

³ *Gens.*] See Beda, H. E. § 29. The passage from 'gens' to 'ferens' is omitted in B. and V., which commence the sentence by the words 'Ob quarum.'

⁴ *Horum.*] Quorum, A.; qua-
rum, B.

⁷ *Durissimam.*] Dirissimam, V.

⁷ *Legatos.*] The subject of the 'Vastationes' of the text, and of the embassies to Rome, is discussed by O'Connor, Script. Rer. Hibern. i, lxxxiv—vii.; Prolegom. pp. cviii, cxv. Concerning them, see also Primord. pp. 593—604. It is impossible in this place to enter into an examination of these statements.

¹³ *Mali.*] Scilicet, occisio imperatoris Gratiani, A. *gloss.*

¹⁶ *Sternens.*] Cernens, V.

¹⁶ *Omnis a.*] Omnibus e, B.

¹⁸ *Et.*] Ex, B. V. J.

¹⁹ *Constituere.*] Construere, B.
V. J.

²⁰ *Hostibus.*] Hostibus a, B. V.

²¹ *Qui.*] Quia, V.

irrationabili absque rectore, factus non tam lapidibus quam cespitibus, non profuit.

§ 16. Illa legione cum triumpho magno et gaudio domum repetente, illi priores inimici, ac quasi ambrones lupi profunda fame rabidi, siccis ⁵ faucibus in ovile transslientes, non comparente pastore, alis remorum remigumque brachiis, ac velis vento sinuatis vecti, terminos rumpunt, cæduntque omnia, et quæque obvia, maturam ceu segetem, metunt, calcant, transeunt. ¹⁰

The second embassy to Rome.

§ 17. Iterumque mittuntur queruli legati, scisis, ut dicitur, vestibus, opertisque sablone capitibus, impetrantes a Romanis auxilia, ac velut timidi pulli patrum fidelissimis alis succumbentes, ne penitus misera patria deleretur, nomenque Romanum, quod verbis tantum apud eos auribus resultabat, vel extranearum gentium opprobrio villesceret. At illi, quantum humanæ naturæ possibile est, commoti tantæ historia tragœdiæ, volatus ceu aquilarum, equitum in terra, nautarum ²⁰ in mari, cursus accelerantes inopinatos primum, tandem terribiles inimicorum ungues cervicibus infigunt mucronum, casibusque foliorum tempore certo assimulandam istam peragunt stragem;

³ Legione.] Om. B.

⁴ Repetente.] Repedante, B.

⁴ Priores inimici.] See Beda, H. E. § 30.

⁵ Ambrones.] Id est, sævi, gloss. A.

⁶ Rabidi.] Rapidis, siccisque, A.

⁶ Faucibus.] Faucibus ovile circumslientes, V.

⁸ Vento.] Ventorum plenis, V.

⁹ Sinuatis.] Juvatis, B.

¹⁰ Cæduntque.] Cædunt, A.

¹¹ Iterumque.] B. V.; itemque, A.

¹² Impetrantes.] Quærentes, A. gloss.

¹⁴ Patrum.] Matrum, V.

¹⁵ Romanum.] Romanorum, B.

¹⁷ Extranearum.] Exterarum, V.

¹⁷ Opprobrio.] Opprobria, A.; opprobrio obrosum, V., Primord. p. 604.

²¹ Cursus.] [Ad sim]ilitudinem [sunt] haec omnia, A. marg.

²² Casibusque.] Casibus quæ, V.

²³ Foliorum.] Beda, misunderstanding this passage, imagines that the Romans arrived ‘tempore autumni.’ H. E. § 30.

²⁴ Assimulandam istam.] Ad similandam, iisdem, V.

ac si montanus torrens crebris tempestatum rivulis auctus, sonoroſoque meatu alveos exundans, ac sulcato dorſo fronteque acra, erectis, ut aiunt, ad nebulas undis (luminum quibus pupilli, 5 persæpe licet palpebrarum convolutibus innovati, adjunctis ſibi minutissimarum rotarum tautonibus veluti fuscantur) mirabiliter ſpumans; aſt uno objectas ſibi evincit gurgite moles;—ita æmulorum agmina auxiliatores egregii, ſi qua tamen 10 evadere potuerant, propere trans maria fugaverunt, quia anniversarias avide prædas, nullo obſtante, trans maria exaggerabant.

§ 18. Igitur Romani patria reversi, denuntiantes nequaquam ſe tam laboriosis expeditio-
nibus posſe frequentius vexari, et, ob imbelles erraticosque latrunculos, Romana ſtigmata, tan- 15 tum talemque exercitum, terra ac mari fatigari; ſed ut insula potius, consuēcendo armis ac viri- liter dimicando, terram, ſubſtiolam, conjuges, 20 liberos, et, quod his majus eſt, libertatem vi- tamque totis viribus vendicaret, et gentibus ne- quaquam ſe fortioribus, niſi ſegnitia et torpore diſſolverentur, ut inermes vinculis vinciendas

The Romans
leave Britain.

¹ *Ac si.*] *B.*; ac fit ſi, *A.*; ac ut, *V.*

² *Sonorosoque.*] Sudoreque, *B.*

² *Exundans.*] Exundans, uno objectas ſibi, *V.*

³ *Fronteque.*] Fonteque, *B.*

⁴ *Convolutibus.*] ‘Convoluti- bus’ is the reading of the MSS., *V.* and *J.*; but *G.* has ‘convoluti- bus,’ which appears to be correct.

⁵ *Adjunctis . . . fuscantur.*] Ad- junctissimarum rotarum lineis fuscantur. *B.*, Primord. p. 604.

⁷ *Aſt.*] *Ac.*, *B.*

⁸ *Objectas.*] *V.*; abjectas, *A.*

⁹ *Auxiliatores.*] Auxiliares, *B.*

¹⁰ *Propere.*] Præpropere, *V.*

¹⁰ *Fugaverunt.*] Romani eos, *A.* gloss.

¹¹ *Quia.*] *V.*; qui, *A.* *B.*

¹² *Patria.*] Patriæ, *A.* *B.*

¹³ *Reversi.*] Om. *B.* *V.*

¹⁴ *Stigmata.*] Signa, *V.*; signa victoria, *A.* gloss.

¹⁵ *Ut insula.*] Om. *B.*

¹⁶ *Insula.*] Om. *V.*

¹⁷ *Potius.*] Potius ſola, *B.*

¹⁸ *Ac.*] Hec omnia denunciant Romani Britonibus, *A.* marg.

²² *Diſſolverentur.*] Diſſolve- return, *B.* *V.*

²³ *Ut.*] Om. *B.* *V.*

²³ *Vinciendas.*] Vinciendis, *B.*; vincendas, *A.*

nullo modo, sed instructas peltis, ensibus, hastis,
et ad cædem promtas protenderet manus, sua-
dentes; quia et hoc putabant aliquid derelin-
quendo populo commodi accrescere, murum, non
ut alterum, sumtu publico privatoque, adjunctis 5
secum miserabilibus indigenis, solito structuræ
more, tramite a mari usque ad mare inter urbes,
quaë ibidem forte ob metum hostium collocatæ
fuerant, directo libravit; fortia formidoloso populo
monita tradunt, exemplaria instituendorum ar- 10
morum relinquunt. In litore quoque oceani ad
meridianam plagam, qua naves eorum habeban-
tur, quia et inde barbariæ feræ bestiæ timebantur,
tresses per intervalla ad prospectum maris collo-
cant, et valedicunt tanquam ultra non reversuri. 15

Irruption of
the Scots
and Picts.

§ 19. Itaque illis ad sua revertentibus, emer-
gunt certatim de curicis, quibus sunt trans Ci-
chicam vallem vecti, quasi in alto Titane inca-
lescenteque caumate de arctissimis foraminum
cavernulis fusi vermicularum cunei, terti Sco- 20
torum Pictorumque greges, moribus ex parte dis-
sidentes, sed una cademque sanguinis fundendi
aviditate concordes, furciferosque magis vultus
pilis, quam corporum pudenda, pudendisque prox-
ima, vestibus tegentes; cognitaque condebitorum 25

² Protenderet.] Protendere, A.

³ Et.] Ex, B.

⁴ Librant.] Edificant, V.; men-
surant, A. marg.

¹² Qua.] Quo, B. V.

¹³ Quia.] Om. MSS.

¹⁴ Et.] Om. MSS.; V.

¹⁶ Revertentibus.] Remeanti-
bus, B. V.

¹⁷ Curicis.] Carruchis, V.;
curucis, B.: see the comment by
Usher, Primord. p. 606.

¹⁷ Cichicam.] Aticam, B.; Sty-
cam, V.; probably an error for

'Theticam.' O'Connor considers
it as meaning the sea between
England and Ireland, Historica
de Hibernia, pp. lxvi, lxvii, ap.
Scripp. Rer. Hibern. tom. i.

²⁰ Cavernulis.] Ac verniculis, B.

²⁰ Cunei.] Cunei, A.; cunei,

V.; cimes, B.

²² Sed.] Et, MSS.

²³ Vultus.] Habentes, addit. A.

²⁴ Pudenda.] Hic calumniat
Scotos, quod non sunt bene ves-
titi, A. marg.

²⁵ Cognitaque.] Cognita, B.

reversione, et reditus denegatione, solito confidentiores omnem aquilonalem extremamque terræ partem pro indigenis muro tenus capessunt. Stattitur ad haec in edito arcis acies, segnis ad pugnam, inhabilis ad fugam, trementibus praecordiis inepta, quæ diebus ac noctibus stupido sedili marcebat. Interea non cessant uncinata nudorum tela, quibus miserrimi cives de muris tracti solo allidebantur. Hoc scilicet eis proficiebat immaturæ mortis supplicium, qui tali funere rapiabantur, quo fratrum pignorumque suorum miserandas imminentes poenas cito exitu devitabant. Quid plura loquar? Relictis civitatibus muro-
Miserable condition of the Britons.
 que celso, iterum illis fugæ, iterum dispersiones
 solito desperabiliores. Item ab hoste insectationes, item strages accelerantur crudeliores; et sicut agni a lanionibus, ita deflendi cives ab inimicis discerpuntur, ut commemoratio eorum ferarum assimilaretur agrestium. Nam laniant et seipso mutuo, nec pro exigui victus brevi sustentaculo miserorum civium latrocinando temperabant: et augebantur extraneæ clades domesticis motibus, quo et hujusmodi crebris direptionibus vacuaretur omnis regio totius cibi baculo, excepto venatoriæ artis solatio.

³ Aquilonalem.] Aquilonem, A.

⁴ Inhabilis . . . fugam.] Om. B.;

inhabilis ac trementibus, V.

⁵ Fugam.] Pugnam, J.

⁶ Nudorum.] B.; nodorum, A.

⁷ Muris.] Muro, B.

⁸ Proficiebat.] B.; om. A.; proderat, V.

⁹ Qui.] Quod qui, V.

¹⁰ Funere.] Sumere, B.

¹¹ Quo fratrum pignorumque.] B.; fratrum quo pignorum, A.; fratrum pignorumque, V.

¹² Loquar.] Om. B. V.

¹³ Illis.] V.; quibus, MSS.

¹⁷ Lanionibus.] Scilicet, lupis, A. gloss.

¹⁸ Commemoratio.] Commemoration, V.

¹⁹ Assimilaretur.] Commemoration, A. addit.

²⁰ Nam . . . seipso.] Nam et ipsis, V.

²¹ Nec pro exigui.] Nec perexigui, B.

²² Miserorum civium.] Miserrimi cives, V.

²³ Temperabant.] B. V.; om. A.

²⁴ Quo et.] Quod, B. V.

²⁵ Crebris.] Tam crebris, B.

Embassy to Aetius. § 20. Igitur rursum miseræ reliquiæ mittentes epistolas ad Aetium Romanæ potestatis virum, hoc modo loquentes, inquiunt; ‘Aetio ter consuli gemitus Britannorum;’ et post pauca loquentes, ‘Repellunt nos Barbari ad mare, repellit nos mare ad Barbaros; inter hæc oriuntur duo genera funerum, aut jugulamur, aut mergimur;’ nec pro eis quicquam adjutorii habent. Interea fames dira ac famosissima vagis ac nutabundis hæret, quæ multos eorum cruentis compellit prædonibus sine dilatatione victas dare manus, ut pauxillum ad refocillandam animam cibi caperent, alios vero nusquam; quin potius de ipsis montibus, speluncis ac saltibus, dumis consortis continue rebellabant. Et tum primum inimicis per multos annos in terra agentibus, strages dabant, non confidentes in homine, sed in Deo, secundum illud exemplum Philonis, ‘Necesse est adesse divinum, ubi humanum cessat auxilium.’ Quievit parumper inimicorum audacia, nec tamen nostrorum malitia; recesserunt hostes a civibus, nec cives a suis sceleribus.

Prodigacy of the Britons. § 21. Moris namque continui erat genti, sicut et nunc est, ut infirma esset ad repellenda hostium tela, et fortis et invicta ad civilia bella, et ad onera peccatorum sustentanda; infirma est, ut inquam, ad sequenda pacis ac veritatis insignia, fortis ad scelera et mendacia. Revertuntur ergo

² *Aetium.*] *V.*; *Agitium, A.*
See Primord. p. 369.

³ *Inquisti.*] *Om. B. V.*

⁴ *Actio.*] *Agitio, A.*

⁵ *Loquentes.*] *Querentes, B.*

⁶ *Oriuntur.*] *Om. B.*

⁷ *Habentes.*] *Habentes, V.*

⁸ *Fames.*] See Usher's Primord. pp. 371, 608, 1105.

¹⁴ *Dumis consortis.*] Dum conferti, *V.*; *divinis, A.*

¹⁵ *In terra.*] *Prædas, B.*

¹⁶ *Exemplum.*] *Om. B.*

¹⁷ *Humanum.*] See Primord. p. 371.

²¹ *Recesserunt.*] *Recesserant, V.*

²⁴ *Repellenda.*] *Retundenda, B.*

²⁵ *Et invicta.*] *Easet, V.*

impudentes grassatores ad hibernas domos, post non multum temporis reversuri. Picti in extrema parte insulae tum primum et deinceps requeverunt, prædas et contritiones nonnunquam facientes. In talibus itaque induciis desoluto populo, sæva cicatrix obducitur, alia virulentiore tactus pullulante. Quiescente autem vastatione, tantis abundantiarum copiis insula affuebat, ut nulla haberi tales retro ætas meminisset, cum quibus omnimodis et luxuria crescit. Crevit etenim germine præpollenti, ita ut competenter eodem tempore diceretur, Omnino talis auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes fuit. Non solum vero fuit hoc vitium, sed et fuerunt omnia, quæ humanæ naturæ accidere solent, et præcipue, quod et nunc quoque in ea totius boni evertit statum, odium veritatis fuit cum assessoribus suis, amor mendacii cum suis fabricatoribus, susceptio mali pro bono, veneratio nequitiae pro benignitate, cupido tenebrarum pro sole, exceptio Satanæ pro angelo lucis. Ugebantur reges et non per Deum, sed qui ceteris crudeliores exstarent; et paulo post ab unctoribus, non pro veri examinatione, trucidabantur, aliis electis trucioribus. Si quis vero mitior eorum

¹ *Ad hibernas domos.*] Hiberni domos, B. (on an erasure); Hy-

berni domum, V.

² *Extrema parte.*] Ubi Picti habitabant antiquitus, A. *marg.*

⁴ *Contentiones.*] Contentiones, V.

⁵ *Induciis.*] Quimentibus, A. *ad-*

dit.

⁸ *Desolato.*] Desolato, B.

⁶ *Cicatrix.*] Famis, A. *addit.*

⁸ *Obducitur.*] Fame, B. *addit.*; obducitur famis, alia virulentiore tacite, V.

⁷ *Vastatione.*] Vastatio est, A.; vastitate, B. V.

⁹ *Haberi.*] Habere, B. V.

¹⁰ *Tales.*] B.; talis, A.

¹² *Omnino.*] 1 Cor. v. 1.

¹⁴ *Fuit.*] Om. V.

¹⁴ *Et.*] V.; om. A.

¹⁵ *Accidere.*] B. V.; accedere, A.

¹⁶ *Et.*] V.; om. A.

²¹ *Sole.*] Justitiæ, A. *addit.*

²² *Crudeliores.*] Crudelioribus, B.

²² *Exstarent.*] Exsisterent, V.

et veritati aliquatenus propior videretur, in hunc, Britanniæ quasi in subversorem, omnium odia telaque sine respectu torquebantur, et omnia quæ disPLICuerant Deo placuerantque æquali saltem lance pendebantur, si non gratiora fuisse displicentia; ita ut merito patriæ illud exemplum propheticum, quod veterano illi populo denuntiatum est, potuerit aptari. Filii, inquiens, sine lege dereliquistis Dominum, et ad iram provocastis Sanctum Israel. Quid adhuc per-¹⁰ cunctemini apponentes iniquitatem? Omne caput languidum, et omne cor mœrens: a planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas. Sicque agebantur cuncta, quæ saluti contraria fuerant, acsi nihil largiretur mundo medicinæ a¹⁵ vero omnium Medico. Et non solum hac seculares viri, sed et ipse grex Domini ejusque pastores, qui exemplo esse omni plebi debuerant, ebrietate quam plurimi, quasi vino madidi, torpebant resoluti, et animositatum tumore, jurgiorum²⁰ contentionē, invidiæ capacibus unguis, indiscreto boni malique judicio, carpebantur; ita ut perspicue, sicut et nunc est, effundi videretur contemptio super principes, et seduci vanis eorum et errore, in invio et non in via.²⁵

Stubborn-
ness of the
Britons.

§ 22. Interea, volente Deo purgare familiam suam, et tanta malorum labi insectam auditum tribulationis emendare, non ignoti ru-

¹ Propior.] Om. B.

² Torquebantur.] Contorque-
bantur, V.

³ DisPLICuerant.] DisPLICuerint,
B. V.

⁴ Placerant.] Placerint, B. V.

⁵ Saltem.] B.; om. A.

⁶ Exemplum.] Om. B.

⁷ Veterano.] Veteri, V.

⁸ Potuerit.] Poterit, A.

⁹ Filii.] Esai. i. 4.

¹⁰ Agebantur.] Agebant, B. V.

¹¹ Fuerant.] A.; fuerint, V.

¹² Medicinae.] Evangelium, A.
interlin.

¹³ Hac.] A.; hac B.; luxuria,
A. interlin.

¹⁴ Ipse grex.] V.; ipsi greges, A.

¹⁵ Debuerant.] A.; debuerint, V.

moris penniger ceu volatus arrectas omnium penetrat aures, jamjamque adventus veterum hostium volentium penitus totam delere, et inhabitare solito more a fine usque ad terminum regionum. Nequaquam tamen ob hoc proficiunt, sed comparati jumentis insipientibus, strictis, ut dicitur, morsibus rationis frænum obfirmantes, per latam diversorum vitiorum mortique proclive ducentem, relicto salutari licet arcto itinere, dis-
 10 currebant viam. Dum ergo, ut Solomon ait, Servus durus non emendatur verbis, flagellatur stultus et non sentit, pestifera lues feriliter insipienti populo incubuit, quæ in brevi tempore tantam ejus multitudinem, remoto mu-
 15 crone, sternit, quantam ne possent vivi humare. Sed ne hac quidem emendantur, ut illud Esaiæ prophetæ in eo quoque populo impleretur, dicentis, Et vocavit Deus populum ad planctum et ad calvitium, et ad cingulum sacci: ecce cœ-
 20 perunt vitulos occidere et jugulare arietes, ecce manducare et bibere et dicere: Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Appropinquabat siquidem tempus, quo ejus iniquitates, ut olim Amorrhæorum, complerentur. Initur namque
 25 consilium, quid optimum quidve saluberrimum, ad repellendas tam crebras et tam ferales supradicatarum gentium irruptiones prædasque, decerni potius deberet.

³ Hostium.] Om. B.

³ Totam.] Om. B. V.

⁴ Regionum.] A.; regionemque, B.; regionem, V.

⁵ Ob hoc.] Ad hoc, V.

⁶ Ut dicitur.] B.; om. A.

¹⁰ Solomon.] Prov. xxix. 19.

¹² Pestifera.] Pestifera namque, A.

¹³ Incubuit.] Incumbit, V.

¹⁴ Tempore.] Om. B. V.

¹⁴ Mucrone.] Hostium, A. interlin.

¹⁵ Quantam.] Quantum, A.

¹⁵ Possent.] Possint, A. V.

¹⁶ Esaiæ.] xxii. 12.

¹⁷ Eo.] Hoc, A.

²² Ejus.] Populi, A. interlin.

²⁶ Repellendas.] Refellendas, B.

²⁷ Gentium.] Scottorum et Pictorum, A. marg.

²⁸ Potius.] Om. V.

^{The Saxons invited;} § 23. Tum omnes consiliarii una cum superbo tyranno Gurthrigerno Britannorum duce cœcantur, et adinvenientes tale præsidium, imo excidium, patriæ, ut ferocissimi illi nefandi nominis Saxones, Deo hominibusque invisi, quasi in caulas lupi, in insulam ad retrudendas aquilonales gentes intromitterentur. Quo utique nihil ei usquam perniciosius, nihilque amarius factum est. O altissimam sensus caliginem, O desperabilem crudamque mentis hebetudinem! Quos 10 propensius morte, cum abessent, tremebant, sponte, ut ita dicam, sub unius tecti culmine invitabant, Stulti sunt principes, ut dictum est, Thafneos, dantes Pharaoni consilium insipienti. Tum erumpens grex catulorum de cubili leænæ 15 barbariæ, tribus, ut lingua ejus exprimitur, cyulis, nostra lingua longis navibus, secundis velis, secundo omne auguriisque, quibus vaticinabatur, certo apud eum præsagio, quod ter centum annis terram, cui proras librabat, insideret; centum 20 vero quinquaginta, hoc est dimidio temporis, saepius quoque vastaret. Evectus primum in orientali parte insulæ, jubente infausto tyranno, terribiles infixit ungues, quasi pro patria pugnaturus, sed eam certius impugnaturus. Cui su- 25 prædicta genitrix, primo comperiens agmini suisse

^{their ar-}
^{rival.}

² *Gurthrigerno . . . duce.]* Om. *B. V.*

³ *Et.]* Om. *B.*

⁴ *Retrudendas.]* Retundendas, *B. V.*

⁵ *Ei.]* Eis, *A.*

⁶ *Sensus.]* *B.*; sensum, *A.*

⁷ *Abessent.]* Cum essent in Germania, *A. interlin.*

⁸ *Stulti.]* Stulti sunt principes Tafneos, dantes, id est, suadentibus [sic] Pharaoni, ut plecteretur (?) populus Israel et ut per-

sequeretur eos iterum, ita Germaniæ cum Gurtingerno insipienti, *A. marg.*

¹⁵ *Tum erumpens.]* See Beda, *H. E. § 25.*

¹⁶ *Cubili.]* Germaniæ, *A. gloss.*

¹⁷ *Secundo.]* Om. *V.*

¹⁸ *Vaticinabatur.]* Per vates canebatur, *V.*

¹⁹ *Cui.]* Cum, *B.*

²⁰ *Dimidio.]* De medio, *A.*

²¹ *Genitrix.]* Id est, barbara leæna Germaniæ, *A. marg.*

prosperatum, item mittit satellitum canumque prolixiorum catastam, quæ ratibus advecta adu-
natur cum manipularibus spuriis. Inde germen iniuitatis, radix amaritudinis, virulenta planta-
tio nostris condigna meritis, in nostro cespite, fe-
rocibus palmitibus pampinisque, pullulabat. Igi-
tur intromissis in insulam barbaris, veluti militibus,
et magna, ut mentiebantur, pro bonis dis-
crimina hospitibus subituri, impetrant sibi anno-
nas dari; quæ multo tempore impertitæ clause-
runt, ut dicitur, canis faucem. Item queruntur non affluenter sibi epimenia contribui, occasiones de industria colorantes, et nisi profusior eis munificientia cumularetur, testantur se cuncta insulæ,
rupto fœdere, depopulaturos. Nec mora, minas effectibus prosequuntur.

§ 24. Confovebatur namque, ultionis justæ præcedentium scelerum causa, de mari usque ad mare ignis orientalis sacrilegorum manu exag-
geratus, et finitimas quasque civitates agrosque populans, qui non quievit accensus, donec cunctam pene exurens insulæ superficiem rubra occiden-
talem trucique oceanum lingua delamberet. In hoc ergo impetu, Assyrio olim in Judæam compa-
rando, quoque impletur in nobis secundum historiam, quod Propheta deplorans dicit: Incenderunt igni sanctuarium tuum, in terra polluerunt taber-

They ravage Britain.

² Catastam.] Catervam, V.
³ Cum manipularibus.] Com-
manipularibus, A.
⁶ Pullulabat.] Pullulat, V.
⁷ Intromissis . . . barbaris.] In-
tromissi . . . barbari, V.
⁷ Militibus.] Milites, V.
⁸ Et.] Ex, B.
⁹ Subituri.] Subituri, V.
⁹ Annas.] Sumtus, A. marg.
¹⁰ Clauerunt.] Clausit, A. in-
terlin.

¹¹ Queruntur.] Quæruntur, V.
¹² Epimenia.] Sumtus, A. marg.
¹³ Munificentia.] Magnificen-
tia, V.
¹⁷ Confovebatur.] See Beda,
H. E. § 37.
¹⁹ Orientalis.] Orientali, B. V.
²⁰ Et.] Om. V.
²¹ Qui.] Om. B. V.
²² Exurens.] Excursans, A.
²⁶ Propheta.] Ps. lxxiii. 7;
lxxviii. 1.

naculum nominis tui. Et iterum dicit: Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam; polluerunt templum sanctum tuum, etc. Ita ut cunctæ columnæ crebris arietibus, omnesque coloni cum præpositis ecclesiæ, cum sacerdotibus ac populo, ⁵ mucronibus undique micantibus, ac flammis crepitantibus, simul solo sternerentur, et miserabili visu, in medio platearum, ima turrium edito cardine evulsarum, murorumque celsorum saxa, sacra altaria, cadaverum frusta, crustis ac semigelantibus ¹⁰ purpurei crux tecta, velut in quodam horrendo torculari mixta viderentur, et nulla esset omnimodis, præter horribiles domorum ruinas, bestiarum volucrumque ventres, in medio sepultura, salva sanctarum animarum reverentia, si tamen ¹⁵ multæ inventæ sint, quæ arduis cœli per id temporis a sanctis angelis vehebantur. Ita enim degeneraverat tunc vinea illa olim bona in amaritudinem versa, uti raro, secundum Prophetam, videretur quasi post tergum vindemiatorum aut ²⁰ messorum racemus aut spica.

Miserable condition of the inhabitants.

§ 25. Itaque nonnulli miserarum reliquarum in montibus deprehensi acervatim jugulabantur; alii fame confecti accedentes, manus hostibus dabant in ævum servituri, si tamen non ²⁵ continuo trucidarentur, quod altissimæ gratiæ stabat in loco; alii transmarinas petebant regiones, cum ululatu magno ceu celeusmatis vice, hoc modo sub velorum sinibus cantantes: Dediti nos tanquam oves escarum, et in gentibus ³⁰ dispersisti nos, Deus: alii a montanis collibus, minacibus præruptis vallati, et densissimis sal-

⁸ Columnæ.] Colonæ, B. V.

¹⁹ Prophetam.] Is. xxiv. 13.

⁹ Evulsarum.] Avulso, V.

²² Itaque.] See Beda, H. E. § 38.

¹⁰ Semigelantibus.] A.; sigillan-

²⁰ Dediti.] Ps. xlivi. 13.

tibus, B.

²¹ A.] Om. V.

¹² Horribiles.] Om. B.

²² Vallati.] Vallatis, B. V.

tibus, marinisque rupibus vitam, suspecta semper mente, credentes, in patria licet trepidi perstabant. Tempore igitur interveniente aliquanto, cum recessissent domum crudelissimi prædones, ⁵ roboretæ a Domino reliquæ, quibus confugunt undique diversis in locis miserrimi cives, tam avide quam apes alveario, procella imminentे, simul deprecantes eum toto corde, et, ut dicitur, ‘ innumeris onerantes æthera votis,’ ne ad in-

Aurelius
Victory of
Ambrosius.

¹⁰ ternacionem ita usquequaque delerentur, duce Ambrosio Aureliano, viro modesto, qui solus fuit comis, fidelis, fortis, veraxque, forte Romanæ gentis, qui tantæ tempestatis collisione, occisis in eadem parentibus, purpura nimirum indutis, su-¹⁵ perfuerat; cujus nunc temporibus nostris soboles magnopere avita bonitate degeneravit, vires ca- pescunt, victores provocantes ad proelium, quibus victoria, Deo annuente, ex voto cessit.

²⁰ § 26. Et ex eo tempore nunc cives, nunc hostes, vincebant, ut in ista gente experiretur Condition of Britain when Gildas wrote. Dominus solito more præsentem Israelem, utrum diligat eum, an non; usque ad annum obses-

- ¹ *Marinisque.] B.; marisque,* ¹ *Specta.] B.V.; suspectam,* ¹ *Ali quanto.] B.V.; aliquando,* ⁴ *Domum.] V.; domi, A.B.* ⁸ *Reliquæ.] Britonum, A.* ⁹ *Conjugiant.] Se conjungunt,* ¹² *Fuit...veraxque.] Om. V.* ¹³ *Qui.] Om. B. V.*
² *In.] De, V.* ¹⁴ *Indutis.] B; indutus, V.* ¹⁵ *Quibus.] V.; q's, B.* ¹⁶ *Ex voto.] Om. B.* ¹⁷ *Ex eo tempore.] See Beda, H. E. § 50.*
³ *Dicitur.] Virg. Æn. ix. 24.* ¹⁸ *Israelem.] Jerusalem, A.* ¹⁹ *Eum.] Eum Dominus, A.*
¹⁰ *Ita usquequaque.] Usque, B.* ²⁰ *Ambrosio Aureliano.] Aurelio Ambrosio, B. Concerning him, see Usher's Primord. p.1116;*

sionis Badonici montis, qui prope Sabrinum ostium habetur, novissimæque ferme de furciferis non minimæ stragis, quique quadragesimus quartus, ut novi, oritur annus, mense jam primo emenso, qui jam et meæ nativitatis est. Sed ne ⁵ nunc quidem, ut antea, civitates inhabitantur patriæ; sed desertæ dirutæque hactenus squallent, cessantibus licet externis bellis, sed non tamen civilibus. Hæsit etenim tam desperati insulæ excidii, insperatique mentio auxillii me-¹⁰ moriæ eorum, qui utriusque miraculi testes existere; et ob hoc reges, publici privatique, sacerdotes, ecclesiastici, suum ordinem servarunt. At illis decedentibus, cum successisset ætas tempestatis illius nescia, et præsentis tantum sere-¹⁵ nitatis ac justitiæ experta, ita cuncta veritatis ac justitiæ moderamina concussa ac subversa sunt, ut eorum, non dicam vestigium; sed ne monimentum quidem, in supradictis propemodum ordinibus appareat, exceptis paucis et valde ²⁰ paucis, qui, ob amissionem tantæ multitudinis, quæ quotidie prona ruit ad Tartara, tam brevis

¹ *Badonici montis.*] Carte, i. 204, imagines that this was Mount Badon in Berkshire, not Caer Badon, or Bath; and that the passage in the MS. which places it near the Severn, is the interpolation of some later copyist. This passage has given rise to much diversity of opinion, concerning which the Preface may be consulted.

¹ *Qui . . . habetur.*] *Om. B. V.*

² *Ferme.*] Forme, A.

² *Furciferis.*] Furciferos appellat Scottos et Pictos, *A. marg.*

³ *Stragis.*] Strage, A.

³ *Quique . . . emenso.*] *Om. V.*

⁴ *Oritur.]* Vel orditur, A. interl.; orditur, J.

⁴ *Jam.]* B.; om. A.

⁴ *Primo.]* A.; uno, B.

⁵ *Emenso.]* Emerso, B.

⁵ *Jam.]* Om. B. V.

⁶ *Externis.]* Extremis, A.

⁹ *Tamen.]* Om. B.

¹¹ *Existere.]* Existere, A.

¹² *Ob.]* Ab, A.

¹² *Privatique.]* Privati, B.

¹³ *Suum.]* Suum quique, B. V.

¹³ *Servarunt.]* Servaverunt, A.

¹⁴ *Decedentibus.]* Discedentibus, A. ad mortem, addit.

¹⁶ *Ac justitiæ.]* Om. V.

¹⁶ *Expertæ.]* Non expers, V.

¹⁶ *Eorum.]* Earum, B. V.

numeri habentur, ut eos quodammodo venerabilis mater ecclesia, ut in sinu suo recumbentes non videat, quos solos veros habet. Quorum ne quis me egregiam vitam, hominibus admirabilem, Deosque amabilem, carpere putet, (quibus nostra infirmitas, sacris orationibus, ut non penitus collabatur, quasi columnis quibusdam ac fulcris saluberrimis sustentatur,) dixi, si qua liberius de his, imo lugubrius, cumulo malorum compulsus,
 10 qui serviunt non solum ventri, sed et diabolo potius quam Christo, qui est benedictus super omnia Deus in secula, non tam disceptavero, quam deflevero. Quippe quid celabunt cives, quæ non solum norunt, sed exprobrant jam in circuitu
 15 nationes?

EXPLICIT LIBER GILDÆ SAPIENTIS DE EXCIDIIO BRITANNIÆ ET BRITONUM EXSULATIONE.

HISTORIAM GYLDÆ CORMAC SIC PERLEGE SCRIP-
TAM

20 DOCTORIS DIGITIS, SENSU CULTUQUE REDACTAM,
HÆC TENUES SUPERAT, MULTOS CARPITQUE
SUPERBOS.

¹ Numeri.] *A.*; numerus, *B.*

² Ut.] *Om. B. V.*

³ Veros.] Veros filios, *B. V.*

⁴ Admirabilem.] *V.*; amabilem, *A.*

⁵ Amabilem.] *V.*; inamabilem, *A.*

⁶ Sacris.] In sacris, *V.*

⁷ Dizi.] *Om. B. V.*

⁸ Celabunt.] Celebrant, *A.*

¹⁵ Nationes.] This passage is added in *A.*

'Sed ante promissum, Deo volente, pauca de situ, de contumacia ac duro famulatu, de religione, de persecutione, de sanctis martyribus, de diversis hæresibus, de tyrannis, de duabus gentibus victricibus, de defensione itemque vastatione, de secunda ultione tertiaque vasta-

tione, de fame, de epistolis ad Agitium, de victoria, de sceleribus, de nunciatio hostibus subito, de famosa peste, de consilio, de seviore multo primis hoste, de urbium subversione, de reliquiis, de postrema victoria patriæ, quæ postrema victoria temporibus nostris Dei nutu donata, dicere curabo.'

The following note is then added in the margin, a portion of which, here printed in Italics, has been cut off by the Binder.
 'Fecit namque ipse Gilda *M.* brum magnum de regibus Britonum et de præliis eorum, *sed* quia vituperavit eos multum, in illo libro, incenderunt ipsi librum illum.'

EPISTOLA GILDÆ.

§ 27. **R**EGES habet Britannia, sed tyrannos; iudices habet, sed impios; saepe prædantes et conculentes, sed innocentes; vindicantes et patrocinantes, sed reos et latrones; quamplurimas con- 5 juges habentes, sed scortantes et adulterantes; crebro jurantes, sed perjurantes; voventes, et continuo propemodum mentientes; belligerantes, sed civilia et injusta bella agentes; per patriam quidem fures magnopere insectantes, et eos, qui 10 secum ad mensam sedent, latrones, non solum amantes, sed et munerantes; eleemosynas largiter dantes, sed e regione immensum montem scelerum exaggerantes; in sede arbitraturi sedentes, sed raro recti judicii regulam quærentes; 15 innoxios humilesque despicientes; sanguinarios, superbos, parricidas, commanipulares et adulteros Dei inimicos, si sors, ut dicitur, tulerit, qui cum ipso nomine certatim delendi erant, ad sidera, prout possunt, efferentes; vinctos plures in 20

¹ *Epistola Gildæ.] V.* passes on to this ‘Epistola’ without any break or title.

² *Reges habet Britannia.]* Enim- vero habet Britannia reges. *Fragm. G.*

³ *Sed.] Om. V.*

⁴ *Patrocinantes.] Protegentes,*

V.

⁵ *Scortantes.] Scorta, B.; scor-*

ta et adulteras, Frag. G.

⁶ *Et adulterantes.] Om. V.*

⁹ *Patriam.] Regionem, G.*

¹⁰ *Et eos.] Eos autem, Frag.*

G.

¹¹ *Latrones.] Om. B. V.*

¹² *Et.] Etiam, Fragm. G.*

¹³ *Arbitraturi.] Arbitri, V.;*

arbitrum, Frag. G.

¹⁴ *Communipulares et.] Om.*

Fragm. G.

¹⁵ *Qui.] Hos qui, Frag. G.*

¹⁶ *Certatim.] Om. Frag. G.*

carceribus habentes, quos dolo sui potius quam merito proterunt catenis onerantes; inter altaria jurando demorantes, et hæc eadem ac si lutulenta paulo post saxa despicientes.

5   § 28. Cujus tam nefandi piaculi non ignarus est Constantine
immundæ leænæ Damnoniæ tyrannicus catulus
Constantinus. Hoc anno, post horribile sacramen-
tum juramenti, quo se devinxit, nequaquam dolos
civibus, Deo primum jureque jurando, sanctorum
10 demum choris et genitrice comitantibus fretis,
facturum, in duarum venerandis matrum sinibus,
ecclesiæ carnalisque, sub sancti abbatis amphi-
balo, latera regiorum tenerrima puerorum, vel
præcordia crudeliter duum, totidemque nutritio-
15 rum,—quorum brachia nequaquam armis, quæ
nullus pene hominum fortius hoc eis tempore
tractabat, sed Deo altarique protenta, in die ju-
dicii ad tuæ civitatis portas, Christe, veneranda
patientiæ ac fidei suæ vexilla suspendent,—inter
20 ipsa, ut dixi, sacrosancta altaria nefando ense
hastaque pro dentibus laceravit, ita ut sacrificii
coelestis sedem purpurea ac si coagulati crux

¹ *Dolo sui.*] Dolore, *Frag. G.*

² *Jurando.*] Intrando, *Frag. G.*

⁷ *Constantinus.*] Little is known of this individual. The Annals of Tigernach (O'Connor, *Scripp. Rer. Hibern.* ii. 157,) place the conversion to Christianity of a certain Constantine (supposed to be the same here mentioned) under A.D. 588, and the Annals of Ulster agree as to the date. See also *Acta SS. mens. Mart.* tom. ii. p. 64; Usher's *Primord.* pp. 536, 540; and Carte's *Hist. of England*, i. 215. He is also mentioned by Geoffrey of Monmouth, xii. 2, 5, etc.

⁷ *Hoc.*] Qui hoc, *V.*

¹⁰ *Fretis.*] *Om. V.*

¹² *Ecclesiæ carnalisque.*] Ec-
clesiæque carinalis, *V.*

¹² *Sub . . . amphibalo.*] Sub sancto abbe Amphibalo, *V.*
The error which has originated in this misreading is stated and refuted by Usher in his *Primord.* p. 539.

¹³ *Regiorum.*] Regionum, *B.*

¹³ *Puerorum.*] Concerning them, see Carte's *Hist. Engl.* i. 216; Usher's *Primord.* p. 538.

¹⁵ *Quorum . . . suspendent.*] *Om. V.*

²¹ *Pro dentibus.*] Prodentibus, Usher, *Primord.* p. 538.

²¹ *Laceravit.*] Laceravit, quo-
rum brachia [etc. as above] sus-
pendent, qui ita sacrificii . . . *V.*

pallia attingerent. Et hoc ne post laudanda quidem merita egit; nam multis ante annis crebris alternatisque foetoribus adulteriorum victus, legitima uxore contra Christi Magistrique gentium interdictum depulsa, dicentium, Quod Deus ⁵ conjunxit, homo non separat, et, Viri, diligite uxores vestras. Amarissimum enim quoddam de vite Sodomorum in cordis sui infructuosa bono semini gleba, surculamen incredulitatis et insipientiae plantaverat, quod vulgatis domesticisque impie- ¹⁰ tatibus, velut quibusdam venenatis imbribus, irrigatum, et ad Dei offensam avidius se erigens, parricidii sacrilegiique crimen produxit in medium. Sed nec adhuc priorum retibus malorum expeditus, priscis recentia auget malis. ¹⁵

§ 29. ‘Age jam,’ (quasi praesentem arguo, quem adhuc superesse non nescio,) ‘Quid stupes animæ carnifex propriæ? Quid tibi flamas inferni voluntarie accendis nequaquam defecturas? Quid, inimicorum vice, propriis te confodis sponte en- ²⁰ sibus, hastis? anne ipsa quidem virulenta scelerum ac si pocula pectus tuum satiare quiverunt? Respice, quæso, et veni ad Christum, siquidem laboras, et immenso pondere curvaris, et ipse te, ut dixit, requiescere faciet; veni ad ²⁵ Eum, qui non vult peccatoris mortem, sed ut convertatur et vivat; dissolve, secundum Prophetam, vincula colli tui, fili Syon; redi, rogo, e longinquis licet peccatorum recessibus ad piissimum patrem, qui despicieni porcorum sor- ³⁰ didos cibos ac pertimescenti diræ famis mor-

¹ Attingerent.] Texerunt, V.

⁵ Dicentium.] Matth. xix. 6;

Eph. v. 25.

⁷ Amarissimum.] Amarissima,

V., Usher, Primord. p. 538.

⁷ Vite.] Ush. Primord. *ibid.* ;

vitæ, *Edd.*

¹³ Parricidii sacrilegiique cri-
men.] See these terms commented upon by Carte, Hist. Engl. i.

216.

¹⁸ Quid.] Quid, sæve, V.

²⁷ Prophetam.] Esai. iii. 2.

tem, et revertenti sibi lætus occidere consuevit vitulum filio saginatum, et proferre primam erranti stolam et regium annulum, ut tunc spei cœlestis ac si saporem prægustans sensiret quam suavis est Dominus. Nam si hæc contemseris, scias te inextricabilibus tenebrisque ignium torrentibus jam jamque inferni rotandum urendumque.'

§ 30. 'Quid tu quoque, ut Propheta ait, catule Aurelius Conane, non rebuked.
 10 leonine, Aureli Conane, agis? nonne eodem, quo supradictus, si non exitiabiliore, parricidiorum, fornicationum, adulteriorumque coeno, velut quibusdam marinis irruentibus tibi voraris feraliter undis? Nonne pacem patriæ, mortiferum ceu
 15 serpentem odiens, civiliaque bella et crebras inuste prædas sitiens, animæ tuæ cœlestis portas pacis ac refrigerii præcludis? Relictus, quæso, jam solus, acsi arbor in medio campo arescens, recordare patrum fratrumque tuorum super-
 20 vacuam phantasiam, juvenilem immaturamque mortem. Num centennis tu ob religiosa merita, vel coævus Mathusalæ, exceptus ex omni prole servaberis? Nequaquam. Sed nisi citius, ut Psalmista ait, conversus fueris ad Dominum,
 25 ensem in te vibrabit in brevi suum Rex ille, qui per Prophetam, Ego, inquit, occidam, et ego vivere faciam; percutiam et ego sanabo, et non est, qui de manu mea possit eruere. Quamobrem, excutere de foetido pulvere tuo et conver-
 30 tere ad eum toto corde, qui creavit te, ut cum exarserit in brevi ira ejus, beatus sis sperans in

⁴ *Sentiret.*] *V.*; sentiens, *B.*

Usher in his Primord. pp. 537,

⁵ *Propheta.*] *Ezech. xix. 2.*

542.

¹⁰ *Leonine.*] *Leoline, B.*

²¹ *Num.*] *V.*; unde, *B.*

¹⁰ *Conane.*] *V.*; *Canine, B.*

²² *Ex.*] *Pene, Primord. p. 542.*

Concerning him the reader may consult the notices collected by

²⁴ *Psalmista.*] *Ps. vii. 13.*

²⁵ *Prophetam.*] *Deut. xxxii. 39.*

eum ; sin alias, æternæ te manebunt pœnæ conterendum sæva continue et nequaquam absumendum Tartari falce.'

Vortipore rebuked. § 31. 'Quid tu, quoque, pardo similis moribus, et nequitiis discolor, canescente jam capite, in 5 throno dolis pleno, et ab imis vertice tenus diversis parricidiis et adulteriis constuprato, boni regis nequam fili, ut Ezechiæ Manasses, Demetarum tyranne Vortipori, stupide riges ? Quid te tam violenti peccatorum gurgites, quos ut vinum opti- 10 mum sorbes, imo tu ab eis voraris, appropinquare sensim vitæ limite, non satiant ? Quid quasi culminis malorum omnium stupro, propria tua amota conjugi, ejusdem honesta morte impudentis filiæ, quodam ineluctabili pondere mi- 15 seram animam oneras ? Ne consumas, quæso, dierum quod reliquum est in Dei offensam ; quia nunc tempus acceptabile, et dies salutis vultibus pœnitentium lucet, in quo bene operari potes, ne fiat fuga tua hieme, vel sabbato. Diverte, 20 secundum Psalmistam, a malo et fac bonum, inquire pacem bonam et sequere eam, quia oculi Domini super te bona agentem, et aures ejus erunt in preces tuas, et non perdet de terra viventium memoriam tuam. Clamabis et exau- 25 diet te, et ex omnibus tribulationibus tuis eruet te. Cor siquidem contritum et humiliatum timore ejus nusquam Christus spernit. Alioquin vermis tortionis tuæ non morietur, et ignis us- tioneis tuæ non extinguetur.' 30

Cuneglas rebuked. § 32. 'Ut quid in nequitiae tuæ volveris vetusta fæce, et tu ab adolescentiæ annis, urse multorum sessor, aurigaque currus receptaculi ursi, Dei

³ Falce.] V. ; fauce, Primord. ¹¹ Appropinquante.] V. ; ap-
p. 542. propiante, B.

⁹ Vortipori.] See Usher's Pri- ¹⁶ Ne.] V. ; non, B.
mord. pp. 537, 542. ²¹ Psalmistam.] Ps. xxxiii. 14.

contemtor sortisque ejus depressor, Cuneglase,
 Romana lingua Lanio fulve? Quare tantum
 certamen tam hominibus quam Deo p̄r̄estas?
 hominibus, civibus scilicet, armis exitialibus,
 s Deo infinitis sceleribus? Quid p̄r̄ter innu-
 merabiles casus, propria uxore pulsa, furciferam
 germanam ejus, perpetuam Deo viduitatis casti-
 moniam promittentem, ut Poeta ait, summam ceu
 teneritudinem cœlicolarum nympharum, tota ani-
 10 mi veneratione, vel potius hebetudine, contra in-
 terdictum Apostoli denegantis posse adulteros
 regni cœlestis esse munipes, suspicis? Quid
 gemitus atque suspiria sanctorum propter te cor-
 poraliter mœrentium, vice immanis leænæ den-
 15 tium ossa tua quandoque fracturæ, crebris instigas
 injuriis? Desine, quæso, ut Propheta ait, ab ira,
 et derelinque exitiabilem ac temetipsum mace-
 raturum, quem cœlo ac terræ, (hoc est Deo,
 gregique ejus,) spiras, furorem. Fac eos potius
 20 mutatis pro te orare moribus, quibus potestas
 suppetit supra mundum alligandi, cum in mundo
 reos alligaverint, et solvendi, cum poenitentes sol-
 verint. Noli, ut ait Apostolus, superbe sapere,
 vel sperare in incerto divitiarum, sed in Deo, qui
 25 p̄estat tibi multa abunde, ut per emendationem
 morum thesaurizes tibi fundamentum bonum in
 futurum, et habeas veram vitam, perennem, pro-
 fecto, non decidiuam; alioquin scies, et videbis
 etiam in hoc seculo, quam malum et amarum
 30 sit reliquisse te Dominum tuum, et non esse

¹ *Sortisque.*] *V.*; *fotisque*, *B.* mord. p. 543.

Usher interprets this by 'Cleri,' Primord. p. 543.

¹ *Cuneglase.*] See Usher's Pri- mord. p. 543.

⁴ *Exitialibus.*] Spiritualibus, *B.*; specialibus, *V.*, Usher, Pri-

¹¹ *Apostoli.*] Gal. v. 21.

¹⁴ *Mœrentium.*] Versantium,

Primord. p. 543.

¹⁵ *Fracturæ.*] *Fractura*, *V.*

¹⁶ *Propheta.*] Ps. xxxvi. 8.

²³ *Apostolus.*] 1 Tim. vi. 17.

timorem ejus apud te, et in futuro, tetro ignium globo æternorum te exuri, nec tamen ullo modo mori. Siquidem tam scelerorum sint perpetim immortales igni animæ, quam sanctorum lætitiae.'

Maglocunus rebuked. § 33. ‘Quid tu enim, insularis draco, multorum tyrannorum depulsor tam regno quam etiam vita, supradictorum novissime in nostro stylo, prime in malo, major multis potentia simulque malitia, largior in dando, profusior in peccato, 10 robuste armis, sed animæ fortior excidiis, Maglocune, in tam vetusto scelerum atramento, veluti madidus vino de Sodomitana vite expresso, stolide volutaris? Quare tantas peccaminum regiæ cervici sponte, ut ita dicam, ineluctabiles, 15 celsorum ceu montium, innectis moles? Quid te non ei regum omnium Regi, quem cunctis pene Britanniæ ducibus tam regno fecit, quam status liniamento editiorem, exhibis ceteris moribus meliorem, sed versa vice, deteriorem? 20 quorum indubitatam æquanimiter convitiorum auscultatio parumper adstipulationem, omissis domesticis levioribusque, si tamen aliqua sunt levia, palata longe lateque per auras admissa testaturam. Nonne in primis adolescentiæ tuæ 25 annis avunculum regem cum fortissimis prope- modum militibus, quorum vultus non catulorum

³ Perpetim.] Perpeti, V.

⁴ In.] V.; om. B.

¹¹ Maglocune.] See Usher's Primord. pp. 528, 537, 544, 545, 559, 564, 565, 1138, and the passages referred to at the place last cited; O'Conn. Rer. Hibern. Scripp. ii. 151, 157; Galv. Mon. xi. 7, and from him Matth. Westm. A.D. 581; Camden's Britannia, p. 670, edit. 1695; Vita S. Kebii, MS. Cott. Vesp.

A. xiv. f. 84, b.; Carte's Hist. Engl. i. 213; E. Evans, p. 68.

¹² Vite.] V.; om. B.

¹³ Innectis.] Invectis, V.

¹⁷ Quem.] A quo, V.

¹⁸ Pene.] Om. Primord. p. 544.

¹⁹ Fecit.] Primord. p. 544; factus es, V.

¹⁹ Editiorem.] Primord. p. 544; editior, V.

leonis in acie magnopere dispare visebantur,
acerrime ense, hasta, igni, oppressisti? parum
cogitans propheticum dictum, Viri sanguinum
et dolosi non dimidiabunt dies suos. Quid pro
5 hoc solo retributionis a justo Judge sperares, etsi
non talia sequerentur, quæ secuta sunt, itidem
dicente per Prophetam, Væ tibi, qui prædaris,
nonne et ipse prædaberis? et qui occidis, nonne
et ipse occideris? et cum desiveris prædari, tunc
10 cades?

§ 34. ‘ Nonne postquam tibi ex voto violenti
regni phantasia cessit, cupiditate inlectus ad
viam revertendi rectam, diebusque ac noctibus id
temporis, conscientia forte peccaminum remor-
15 dente, de deifico tenore monachorumque decretis,
sub dente primum multa ruminans, dein popu-
laris auræ cognitioni proferens, monachum sine
ullo infidelitatis, ut aiebas, respectu, coram om-
nipotente Deo, angelicis vultibus humanisque,
20 ruptis, ut putabatur, capacissimis illis, quibus
præcipitanter involvi solent pingues tauri mo-
duli tui retibus; omnis regni, auri, argenti, et
(quod his majus est,) propriæ voluntatis dis-
tinctionibus ruptis, perpetuo vovisti; et tete, ac
25 si stridulo cavum lapsu aerem valide sectantem,
sævosque rapidi harpagones accipitris sinuosis
flexibus vitantem, ad sanctorum tibi magnopere
fidas speluncas, refrigeriaque salubriter rapuisti
ex corvo columbam? O quanta ecclesiæ matri
30 lætitia, si non te cunctorum mortalium hostis de
sinu quodammodo ejus lugubriter abstraxisset,
foret! O quam profusus spei cœlestis fomes
desperatorum cordibus, te in bonis permanente,

¹ Visebantur.] *V.*; videban-
tur, *B.*

³ Propheticum.] *Ps. lv. 27.*

⁷ Prophetam.] *Esaï. xxxiii. 1.*

¹² Inlectus.] *Injectus, B.*; in-
jecta, *V.*

²⁶ Salubriter.] *Om. B.*

inardesceret! O qualia quantaque animam tuam regni Christi præmia in die Judicii manerent, si non lupus callidus ille agnum ex lupo factum te ab ovile dominico, non vehementer invitum, facturus lupum ex agno sibi similem rapuisset! O quantam exsultationem pio omnium patri Deo sanctorum tua salus servanda præstaret, si non te cunctorum perditorum infastus pater, veluti magnarum aquila alarum unguiumque dæmon, ad infelix filiorum suorum agmen contra jus fasque rapuissest! Ne multa, tantum gaudii ac suavitatis tum cœlo terræque tua ad bonam frugem conversio, quantum nunc moeroris ac luctus ministravit ad horribilem, more molossi ægri, vomitum nefanda reversio. Qua per-¹⁵ acta, exhibentur membra arma iniquitatis peccato ac diabolo, quæ oportuerat, salvo sensu, avide exhiberi arma justitiæ Deo. Arrecto aurium auscultantur captu, non Dei laudes, canora Christi tyronum voce suaviter modulante, neque ecclesiasticæ melodiae, sed propriæ, quæ nihil sunt, furciferorum refertæ mendaciis, simulque spumanti phlegmate, proximos quosque fœdaturo, præconum ore, ritu bacchantium, concrepante; ita ut vas, Dei quondam ministerio præ-²⁰ paratum, vertatur in Zabuli organum, quodque honore cœlesti putabatur dignum, merito projiciatur in Tartari barathrum.'

§ 35. ‘Nec tamen tantis malorum offendiculis tuus hebetatus insipientiæ cumulo sensus, velut ²⁵ quodam obice tardatur, sed fervidus acsi pullus, amœna quæque imperagrata putans, per extensos scelerum campos irrevocabili furore raptatur,

⁴ Ab.] V.; om. B.

⁴ Ab ovile dominico.] See Usher's Primord. p. 546.

⁹ Veluti.] V.; vel, B.

²⁵ Quodque.] V.; quo, B.

³⁰ Sensus.] Om. V.

augendo priscis nova piaculis. Spernuntur namque primæ, post monachi votum irritum, illicitæ licet, tam propriæ conjugis præsumtvæ nuptiæ, alii viri viventis, non externi, sed fratris filii adams ; ob quæ dura cervix illa multis jam peccatum fascibus onerata, bino parricidiali ausu, occidendo supradictum, uxoremque tuam aliquamdiu a te habitam, velut summo sacrilegii tui culmine, de imis ad inferiora curvatur. Dehinc illam, cuius dudum colludio ac suggestione tantæ sunt peccatorum subitæ moles, (ut etiam publicæ fallaces parasitorum linguae tuorum conclamant, summis tamen labiis, non ex intimo cordis,) legitimo, utpote viduatam, thoro, ut nostræ vero, sceleratissimo adscivisti connubio. Cujus igitur sancti viscera tali stimulata historia non statim in fletus singultusque prorumpant ? Quis sacerdos, cuius cor rectum Deo patet, non statim hæc audiens magno cum ululatu illud propheticum dicat, *Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum ? et plorabo in die et nocte interfectos populi mei.* Heu, siquidem parum auribus captasti propheticam objurgationem ita dicentem, *Væ vobis, viri impii, qui dereliquistis legem Dei altissimi, et si nati fueritis, in maledictione nascemini ; et si mortui fueritis, in maledictionem erit pars vestra.* Omnia, quæ de terra sunt, in terram ibunt, sic impii a maledictione in perditionem,—subauditur, ibunt,—si non revertantur ad Dominum, exaudita saltem admonitione, Fili, peccasti ? ne adjicias ultra, sed et de pristinis tuis deprecare, Et iterum, Non tardes converti ad Dominum, neque differas de die in

¹⁴ *Thoro.] V.; om. B.*

¹⁴ *Ut nostræ vero.] J.; om. B.*

v.

¹⁹ *Propheticum.] Jer. ix. 1.*

²² *Dicentem.] Eccl. xli. 11.*

²¹ *Fili.] Eccl. xxi. 1; v. 8.*

diem, subito enim venit ira ejus, quia, ut Scriptura ait, Rege audiente verbum iniquum, omnes, qui sub illo sunt, scelesti sunt. Nimirum rex, ut Prophet ait, justus suscitat regionem.¹

§ 36. ‘ Sed monita tibi profecto non desunt, ⁵ cum habueris præceptorem, pene totius Britanniae magistrum elegantem. Caveto, igitur, ne tibi, quod a Salomone notatur, accidat, Quasi qui excitat dormientem de gravi somno, sic qui enarrat stulto sapientiam, in fine enim narrationis dicet, ¹⁰ Quid primum dixeras ? Lava a malitia tuum cor, sicut dictum est, Hierusalem, ut salvus sis. Ne contemnas, quæso, ineffabilem misericordiam Dei, hoc modo per Prophetam a peccatis impios revocantis, Repente loquar ad gentem et ad regnum, ut evellam, et dissipem, et destruam, et disperdam. Peccatorem hoc vehementer ad pœnitentiam hortatur, Et si pœnitentiam egerit gens illa a peccato suo, pœnitentiam et ego agam super malo, quod locutus sum, ut facerem ei. Et ²⁰ iterum, Quis dabit eis tale cor, ut audiant me et custodiant præcepta mea, et bene sit eis omnibus diebus vitae suæ ? Item in cantico Deuteronomii, Populus, inquit, absque concilio et prudentia, utinam saperent et intelligerent, ac novissima ²⁵ providerent, quomodo persequatur unus mille, et duo fugient decem millia. Et iterum in Evangelio Dominus, Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego vos requiescere faciam ; tol-

¹ *Scriptura.*] Prov. xxix. 12.

⁴ *Propheta.*] Prov. xxix. 4.

⁶ *Præceptorem.*] According to Usher, Primord. pp. 531, 547, this preceptor was St. Iltutus, who was generally known by the designation of ‘egregius Britannorum magister.’

⁸ *Salomone.*] Eccl. xxii. 8.

¹² *Dictum.*] Jer. iv. 14.

¹⁴ *Prophetam.*] Jer. xviii. 7.

¹⁶ *Hortatur.*] Jer. xviii. 8.

²¹ *Iterum.*] Deut. v. 29.

²³ *Deuteronomii.*] Deut. xxxii.

28.

²⁷ *Iterum.*] Matth. xi. 28.

lite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Nam si hæc surdis auribus audias, Prophetas contemnas, Christum despicias; nosque, licet vilissimæ qualitatis simus, nullius momenti ducas, propheticum illud sincera animi puritate servantes, utcunque si non ego implevero fortitudinem in spiritu et virtute Domini, ut enunciam domui Jacob peccata eorum et 10 domui Israel scelera eorum, ne simus canes muti non valentes latrare. Et illud Salomonis, ita dicentis, Qui dicit impium justum esse, maledictus erit populis et odibilis gentibus, nam qui arguunt meliora sperabunt. Et iterum, Non re- 15 verearis proximum in casum suum, nec retineas verbum in tempore salutis. Itemque, Erue eos, qui ducuntur ad mortem, et redimere eos, qui interficiantur, ne parcas; Quia non proderunt, ut idem Propheta ait, divitiae in die iræ, justitia a 20 morte liberat. Si justus quidem vix salvus sit, impius et peccator ubi parebit? Ille profecto te tenebrosus Tartari torrens ferali rotatu, undis acsi acerrimis, involvet semper cruciaturus et nunquam consumturus, cui tunc erit sera inuti- 25 lisque poenæ oculata cognitio ac mali plenitudo, a quo, in hoc tempore accepto et die salutis, ad rectum vitae iter differtur conversio.'

§ 37. Hic sane, vel antea, concludenda erat, General invectives.
uti ne amplius loqueretur os nostrum opera homi-
num, tam flebilis hæc querelaque malorum hujus
ævi historia; sed ne formidolosos nos aut lassos
putent, quominus illud Esaianum infatigabiliter

⁸ *Fortitudinem.] V. ; om. B.*

¹¹ *Salomonis.] Prov. xxiv. 24.*

¹⁴ *Iterum.] Eccl. iv. 27.*

¹⁶ *Itemque.] Prov. xxiv. 11.*

¹⁹ *Propheta.] Prov. xi. 4.*

²⁰ *Si justus.] 1 Pet. iv. 18.*

²² *Esaianum.] Isai. v. 20.*

canamus, Væ, qui inquit bonum malum, et malum bonum; ponentes tenebras in lucem, et lucem in tenebras; amarum in dulce, et dulce in amarum; Qui videntes non vident, et audientes non audit, quorum cor crassa obtegitur quadam vitiorum 5 nube, libet quod quantumque his supradictis lascivientibus insanisque satellitum Pharaonis, quibus ejus periturus Mari provocatur exercitus strenue Rubro, eorumque similibus quinque equis minarum prophetica inclamat strictim edicere 10 oracula, quibus veluti pulchro tegmine opusculi nostri molimen, ita ut ne certatim irruituris invidorum imbribus exstet penetrabile, fidissime contingatur. Respondeant itaque pro nobis sancti vates, ut antea, qui os quodammmodo Dei, orga- 15 numque Spiritus Sancti, mortalibus prohibentes mala, bonis faventes, exstitere, contumacibus superbisque hujus ætatis principibus, ne dicant, nos propria adinventione et loquaci tantum temeritate tales minas eis tantosque terrores incutere. Nulli 20 namque sapientium dubium est, quanto graviora sint peccata hujus temporis, quam primi, Apostolo dicente, Legem quis transgrediens duobus mediis vel tribus testibus morietur; quanto putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei con- 25 culcaverint?

§ 38. En primus occurrit nobis Samuel jussu Dei legitimi regni stabilitor, Deo antequam nascetur dedicatus, a Dan usque ad Barsabee omni populo Israel veridicus propheta, signis indubitanter admirandis notatus, ex cuius ore Spiritus Sanctus cunctis mundi potestatibus intonuit, denunciando primo regi apud Hebræos, dumtaxat

⁴ Qui videntes.] Matth. xiii.
13. ⁶ His . . . equis.] Om. V.

¹² Molimen.] Volumen, B. V.
²² Quam.] V.; om. B.
²³ Dicente.] Heb. x. 28.

Sauli, pro eo, quod quædam de mandatis Domini non compleverat, dicens, Stulte egisti, nec custodiisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc pararet Deus regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quid ergo simile hujus temporis sceleribus adulterium, ne vel parricidium fecit? Nullo modo; sed iussionis ex parte mutationem, quia, ut bene quidam 10 nostrum ait, non agitur de qualitate peccati, sed de transgressione mandati. Itaque illum objecta, velut putabat, purgantem, et apologetas, ut generis humani moris est, sagaciter hoc modo adnectantem. Imo audivi vocem Domini, et ambulavi in via per quam misit me, tali animadversione multavit, Nunquid vult, inquit, Dominus holocausta, aut victimas, et non potius ut obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia, quam victimæ; et audire magis, quam offerre 20 adipem arietum; quoniam sicut peccatum ariolandi est repugnare, ita quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit et te, ne sis rex. Et post pauca, Scidit, inquit, Deus regnum Israel a 25 te hodie, et dedit illud proximo tuo meliori te. Porro triumphator in Israel non parcet, et pœnitidine non flectetur, neque enim homo est, ut agat poenitentiam, subauditur, super duris malorum præcordiis. Notandum ergo est, quod dixit, 30 scelus idolatriæ esse nolle Deo acquiescere. Non ergo sibi scelerati isti, dum non gentium diis perspicue litant, supplaudant, siquidem conculcantes, porcorum more, preciosissimas Christi margaritas, idololatræ sunt.

² *Stulte.]* 1 Sam. xiii. 13.¹⁴ *Imo.]* 1 Sam. xv. 20, 22, 28.

*Further ex-
amples.*

§ 39. Sed licet hoc unum exemplum, acsi invictus adstipulator, ad corrigendos iniquos abunde sufficeret ; tamen, ut in ore multorum testium omne comprobetur Britanniæ malum, transeamus ad cetera. Quid David numerando 5 populum evenit, dicente ad eum propheta Gad ? Hæc dicit Dominus, Trium tibi optio datur, elige unum quod volueris ex his, ut faciam tibi ; aut septem annis veniet tibi famæ, aut tribus mensibus fugies adversarios tuos, et illi te persequentur, aut certo tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nam arctatus tali conditione, et volens magis incidere in manus misericordis Dei, quam hominum, septuaginta millium populi sui strage humiliatur, et, ni pro contribulibus, apostolicæ caritatis affectu, ut illos plaga non tangeret, mori optavit, dicendo, Ego sum, qui peccavi, ego pastor inique egi ; isti, qui oves sunt, quid fecerunt ? vertatur, obsecro, manus tua contra me et contra domum patris mei, ut inconsideratam 20 mentis elationem propria morte piaret. Nam quid Scriptura amplius de filio ejus narrat ? Fecit, inquiens, Salomon, quod non placuerat coram Domino, et non adimplevit, ut sequeretur Dominum sicut pater ejus. Dixit Dominus ad eum, Quia 25 habuisti hoc apud te, et non custodisti pactum meum et præcepta, quæ mandavi tibi, disrumpens scindam regnum tuum et dabo illud servo tuo.

§ 40. Quid duobus sacrilegis, æque ut isti sunt, Israel regibus, Hieroboæ et Baasæ, accidit, audite, 30 quibus sententia Domini dirigitur per prophetam, ita dicentis. Propter quod magnificavi te principem supra Israel, quia exacerbaverunt me in vanitatibus suis, ecce, ego suscitabo post Baasam et

⁷ *Hæc.*] 2 Sam. xxiv. 12, 17.

²² *Scriptura.*] 1 Reg. xi. 6, 11.

²¹ *Prophetam.*] 1 Reg. xvi.

2, 3, 4.

domum ejus, et tradam domum ejus sicut domum Hieroboæ filii Nabath. Qui mortuus fuerit de suis, in civitate comedent eum canes, et mortuum corpus illius in campo comedent volatilia coeli.
 6 Quid illi quoque scelerato regi Israel istorum commanipulari, cuius colludio et uxoris dolo Naboth innocens propter vineam paternam oppressus est, sancto ore illius Heliae atque ignifero Domini alloquio instructo minatur, ita dicente,
 10 Occidisti insuper et possedisti? et post haec addes, Hæc dicit Dominus, In loco hoc, in quo linxerint canes sanguinem Naboth, lambent quoque tuum sanguinem. Quod ita factum fuisse, certissima ratione cognitum est. Sed ne forte secundum supradictum Achab, spiritus mendax loquens vana in ore prophetarum vestrorum seducat vos, ne sermones Michiæ prophetæ audiatis, Ecce permisit Deus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, et Dominus
 15 locutus est contra te malum. Nam et nunc certum est aliquos esse doctores contrario spiritu repletos, et magis pravam voluptatem quam veritatem asserentes; quorum verba super oleum molliuntur, et ipsa sunt jacula, qui dicunt pax,
 20 25 pax, et non erit in peccatis remanentibus pax, ut alibi propheta dicit; Non est gaudere impiis, dicit Dominus.

§ 41. Azarias quoque filius Obed Asæ revertenti de cæde decies centenum millium exercitus Æthiopum locutus est dicens, Dominus vobiscum est dum estis cum ipso, et si exquisieritis eum, invenietur a vobis; et si dereliquistis eum, derelin-

⁹ Dicente.] 1 Reg. xxi. 19.

¹⁷ Ecce.] 1 Reg. xxiii. 22.

²⁴ Pax.] Ierem. vi. 14; viii.

11.

²⁶ Dicit.] Esai. xlviii. 22; lvii.

21.

²⁸ Asæ.] Ad se, B. G.

³⁰ Dicens.] 2 Paralip. xv. 1, 2.

quet vos. Nam si Josaphat ferens præsidium iniquo regi ita ab Jehu propheta Ananiæ filio increpatur dicente, Si peccatorem tu adjuvas, aut quem Dominus odit tu diligis, propterea ira Dei est super te,—quid illis, qui propriis scelerum ⁵ suorum criniculis compediuntur, fiet? Quorum nos necesse est, si in acie Dominica volumus dimicare, peccata odisse, non animas, dicente Psalmista, Qui diligitis Dominum, odite malum. Quid ad supradicti Josaphat filium currus et au- ¹⁰ riga Israel propheta Helias, Joram parricidam, qui egregios fratres suos, ut pro ipsis regnaret, spurius trucidavit, effatus est? Sic dicit, inquit, Dominus Deus patris tui David. Eo quod non ambulaveris in via Josaphat patris tui, et in viis ¹⁵ Asæ regis Juda, sed ambulasti in viis regum Israel, et stuprose, ut gessit domus Achab, et fratres tuos filios Josaphat meliores te interfecisti, ecce Dominus percutiet plaga magna te, et filios tuos. Et post pauca, Et tu eris in magna valetudine in ²⁰ languore ventris tui, donec exeat venter tuus cum ipsa infirmitate de die ex die. Et ad Joam regem Israel, ut vos dereliquentem Dominum, quid Zacharias filius Joiadæ vatis minatus sit, attende, qui surgens populo dixit, Hæc dicit Domi- ²⁵ nus; Quare præteritis præcepta Domini et non prosperamini? Quia dereliquistis Dominum, et derelinquet vos.

Passages
from Isaiah.

§ 42. Quid de auctore prophetarum Esaia

¹ <i>Si.</i>] Sic, <i>B.</i>	²⁶ <i>Dixit.</i>] 2 Paralip. xxiv. 20.
² <i>Dicente.</i>] 2 Paralip. xix. 2.	²⁹ <i>Esaia.</i>] i. 2, 8, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23; ii. 11; iii. 10; v. 11; v. 22, 23, 24, 25;
⁶ <i>Nos.</i>] Vos, <i>B.</i>	xiii. 6, 7, 8, 9, 10, 11; xxiv. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23;
⁸ <i>Psalmista.</i>] Psalm. xcvi. 11.	lxix. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 14, 15, 16.
¹³ <i>Inquit.</i>] 2 Paralip. xxi. 12,	
¹⁸ .	
¹⁶ <i>Sed.</i>] Et, <i>B.</i>	
¹⁷ <i>Stuprose.</i>] V.; stupore se, <i>B.</i>	
²⁰ <i>Et post . . . die.</i>] Om. <i>V.</i>	
²⁰ <i>Pausa.</i>] 2 Paralip. xxi. 15.	

dicam? qui procœmum prophetiæ suæ vel visionem ita exorsus est, dicens, Audite cœli auribus et percipite terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrii et exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognovit, et populus meus non intellexit. Et post pauca minas meritas tantæ insipientiæ appetans, Derelinquetur, inquit, filia Sion ut tabernaculum in vinea, et sicut tugurium in cucumerario, sicut civitas quæ vastatur. Et principes specialiter conveniens ait, Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite legem Domini populus Gomorrhæ. Notandum sane quod 15 iniqui reges principes Sodomorum vocentur. Prohibens namque Dominus sacrificia et dona a talibus sibi offerri,—et nos inhiantes suscipimus quæ Deo ab omni natione sunt non placita, eademque egenis et pene nihil habentibus distribui 20 in perniciem nostram non sinimus,—cum latis ditiviis oneratis sordibus peccatorum intentis ait, Ne afferatis ultra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi. Itemque denunciat, Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos 25 a vobis; et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam. Et hoc quare facit ostendit; Manus, inquiens, vestræ sanguine plenæ sunt. Simulque ostendens quomodo placaretur ait, Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perverse, discite benefacere, quærите judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo,—quasi placoris vicissitudinem adjungens, ait, Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur; et si fuerint 35 rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Si

⁷ Et post . . . quia non est judicium.] Om. V.

volueritis et audieritis me, bona terræ manduca-bitis. Quod si nolueritis et me provocaveritis ad iracundiam, gladius devorabit vos.

§ 43. Accipite veracem publicumque adstipula-torem boni, malique vestri retributionem, absque ullo adulationis fuco, non ut parasitorum vene-rata vestrorum venena in aures sibilant ora, tes-tantem. Itemque ad rapaces judices sententiam dirigen-s, ita affatur. Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sectantur retribi-tiones, pupillo non judicant, causa viduæ non ingreditur ad eos. Propter hoc, ait Dominus ex-ercituum, fortis Israel, Heu, consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis, et conterentur scelerati et peccatores simul, et omnes qui dereliquerunt Dominum consumentur. Et infra, Oculi sublimis hominis humiliabuntur, et incurvabit altitudo virorum. Et iterum, Væ impio in malum, retributio enim manuum ejus fiet ei. Et post pauca, Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et ad potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis. Cithara, et lyra, et tympanum, et tibia, et vinum in conviviis vestris; et opus Domini non respicitis, et opera manuum ejus non consideratis. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, et nobiles ejus interierunt fame, et multitudo ejus siti exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino, et descendedent fortes ejus, et populus ejus, et sublimes gloriosique ejus ad eum. Et infra, Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem, qui justifi-catis impium pro muneribus, et justitiam justi aufertis ab eo. Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis et calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi favilla erit, et germen eorum ut pul-

vis ascendet. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium sancti Israel despexerunt. In omnibus his non est aversus furor Domini, sed adhuc manus ejus extenta.

§ 44. Et post aliquanta de die Judicii et peccatorum ineffabili metu disceptans, ait, Ululate quia prope est dies Domini,—si tunc prope erat, quid nunc putabitur?—quia vastitas a Deo veniet. Propter hoc omnes manus dissolventur, et 10 omne cor hominis tabescet et conteretur, tortiones et dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt. Unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus illorum. Ecce, dies Domini veniet crudelis et indignationis plenus, et 15 iræ furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, et peccatores ejus conterendos de ea, quoniam stellæ coeli et splendor earum non expandent lumen suum, obtenebrabitur sol in ortu suo, et luna non splendebit in tempore suo, et visitabo 20 super orbis mala, et contra impios iniquitatem ipsorum, et quiescere faciam superbiam infidelium, et arrogantiam fortium humiliabo. Et iterum, Ecce, Dominus dissipabit terram, et nudabit eam, et affliget faciem ejus, et disperget habitatores ejus; et erit sicut populus, sic sacerdos; et sicut servus, sic dominus ejus; sicut ancilla, sic domina ejus; sicut emens, sic ille qui vendit; sicut foenerator, sic ille qui mutuum accipit; sicut qui repetit, sic qui debet. Dissipatione dissipabitur 25 terra, et direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc, Luxit et defluxit terra, defluxit orbis, infirmata est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt foedus sempiternum. Propter hoc manus ledictio vorabit terram.

§ 45. Et infra, Ingemiscent omnes qui lætantur corde, cessabit gaudium tympanorum, quiescet

sonitus lætantium, conticescet dulcedo citharæ, cum cantico non bibent vinum, amara erit potio bibentibus illam. Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus, nullo introeunte. Clamor erit super vino in plateis, deserta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ, relicta est in urbe solitudo, et calamitas opprimet portas, quia hæc erunt in medio terræ, et in medio populorum. Et post pauca, Prævaricantes prævaricati sunt, et prævaricatione transgressorum 10 prævaricati sunt. Formido, et foveæ, et laqueus super te, qui habitator es terræ. Et erit qui fugerit a voce formidinis cadet in foveam, et qui se explicaverit de fovea tenebitur laqueo; quia cataractæ de excelsis apertæ erunt, et concutientur fundamenta terræ. Confractione confringetur terra, commotione commovebitur, agitazione agitatitur sicut ebrius, et auferetur quasi tabernaculum unius noctis, et gravabit eam iniqitas sua, et corruet, et non adjiciet ut resurgat. 20 Et erit in die illa, visitabit Dominus super militiam cœli in excelso, et super reges terræ qui sunt super terram; et congregabuntur in congregationem unius fascis in lacum, et claudentur ibi in carcerem, et post multos dies visitabuntur. 25 Et erubescet luna, et confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, et in Jerusalem; et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

§ 46. Et post aliquanta rationem reddens, 30 quamobrem talia minaretur, ita ait, Ecce, non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat; neque aggravata est auris ejus, ut non exaudiatur. Sed iniquitates vestræ divisorunt inter vos et Deum vestrum; et peccata vestra absconderunt 35 faciem ejus a vobis, ne exaudiret. Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, et digitæ vestri ini-

quitate; labia vestra locuta sunt mendacium, et lingua vestra iniuriam fatur. Non est qui vocet justitiam, neque est qui judicet vere, sed confidunt in nihil, et loquuntur vanitates, et conceperunt dolorem, et pepererunt iniuriam. Et infra, Opera eorum inutilia, et opus iniuriantis in manibus eorum. Pedes eorum in malum currunt; et festinant, ut effundant sanguinem innocentem. Cogitationes eorum cogitationes in utilles, vastitas et contritio in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt, et non est judicium in gressibus eorum. Semitæ eorum incurvatae sunt eis, omnis qui calcat in eis, ignorat pacem. Propter hoc elongatum est judicium a vobis, et non apprehendet vos justitia. Et post pauca, Et conversum est retrorsum judicium, et justitia longe stetit, quia corruit in platea veritas, et æquitas non potuit ingredi. Et facta est veritas in obliuione, et qui recessit a malo, prædæ patuit. Et vidit Dominus et non placuit in oculis ejus, quia non est judicium.

§ 47. Huc usque Esaiæ prophetæ pauca de Passages from Jer-
multis dixisse sufficiat. Nunc vero illum, qui mlah.
priusquam conciperetur in utero præscitus, et
priusquam exiret de vulva sanctificatus, et in
cunctis gentibus propheta positus est, Hieremiam,
scilicet, quid de populo insidente rigidisque re-
gibus pronunciaverit, parumper attendantes, au-
dite, hoc modo leniter verba initiantem. Et fac-
tum est verbum Domini ad me dicens, Vade et
clama in auribus Jerusalem, et dices, Audite ver-
bum Domini domus Jacob, et omnes cognationes
domus Israel. Hæc dicit Dominus, Quid inve-

---

²⁶ Hieremiam.] Ier. ii. 1, 4, | 26, 27, 28, 29, 30, 31; vii. 26,
5, 6, 20, 21, 22, 29, 30, 31, 32; | 27; viii. 4, 5, 6, 7, 21, 22; ix.
iv. 22; v. 3, 20, 21, 22, 23, 24, | 1, 2, 3, 12, 13; xi. 14.

nerunt in me patres vestri iniquitatis, qui elongati sunt a me, et ambulaverunt post vanitatem, et vani facti sunt, et non dixerunt, ubi est qui ascendere nos fecit de terra *Ægypti*? Et post pauca, A seculo confregisti jugum meum, rupisti ⁵ vincula mea, dixisti, non serviam. Ego plantavi te vineam electam, omne semen verum; quomodo ergo conversa es in pravum vinea aliena? Si laveris te nitro et multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es iniquitate tua coram me, dicit ¹⁰ Dominus. Et infra, Quid vultis mecum judicio contendere? Omnes me derelquistis, dicit Dominus. Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt. Audite verbum Domini, Nunquid solitudo factus sum Israel, aut terra sero- ¹⁵ tina? Quare ergo dixit populus meus, recessimus, non veniemus ultra ad te? Nunquid obliviscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis sui? Populus vero meus oblitus est me diebus innumeris. Quia stultus est populus ²⁰ meus, me non cognovit; filii insipientes sunt, et vecordes; sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt.

§ 48. Tum Propheta ex sua persona loquitur dicens, Domine, oculi tui respiciunt fidem, percusi- ²⁵ sisti eos et non doluerunt, attrivisti eos et renuerunt accipere disciplinam. Induraverunt facies suas supra petram, et noluerunt reverti. Itemque Dominus, Annunciate hoc domui Jacob, et auditum facite in Juda, dicentes, Audi, popule ³⁰ stulte, qui non habes cor, qui habentes oculos non videtis, et aures et non auditis. Me ergo non timebitis, ait Dominus, et a facie mea non dolebitis? qui posui arenam terminum mari, præcep- tum sempiternum quod non præteribit; et commo- ³⁵

---

⁴ *Ægypti.*] In V. the extracts from Jeremiah here end.

verbuntur, et non poterunt; intumescent fluctus ejus, et non transibunt illud. Populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans, recesserunt et abierunt, et non dixerunt in corde suo,
 5 metuamus Dominum Deum nostrum. Et iterum, Quia inventi sunt in populo meo impii, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes et pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plenæ dolo. Ideo magnificati
 10 sunt et ditati, incrassati sunt et impinguati, et præterierunt sermones meos pessime; causam pupilli non dixerunt, et judicium pauperum non judicaverunt. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem hujusmodi non ult
 15 ciscetur anima mea?

§ 49. Sed absit ut vobis eveniat quod subsequitur. Loqueris ad eos omnia verba hæc et non audient te, et vocabis eos et non respondebunt tibi, et dices ad eos, Hæc est gens, quæ non auctoravit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam, periret fides, et ablata est de ore eorum. Et post aliquanta, Nunquid qui cadit, non resurget? et qui aversus est, non revertetur? Quare ergo aversus est populus iste in Jerusalem aversione
 25 contentiosa? Apprehenderunt mendacium, et noluerunt reverti. Attendi et auscultavi, nemo quod bonum est loquitur. Nullus est qui agat penitentiam super peccato suo dicens, quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi
 30 equus impetu vadens in prælium. Milvus in cœlo cognovit tempus suum, turtur et hirundo et ciconia custodierunt tempus adventus sui, populus meus non cognovit judicium Dei. Et tam vehementi sacrilegiorum cæcitate et ineffabili
 35 ebrietate propheta conterritus, et deflens eos,

---

²⁴ *Tam.*] Cum, *B.*

| ²⁵ *Conterritus.*] Conterritur, *B.*

qui seipsos non deflebant, ut et nunc infelices tyranni agunt, optat sibi auctionem fletuum a Domino concedi, hoc modo dicens, Super contritione filiæ populi mei contritus sum, stupor obtinuit me. Nunquid resina non est in Galaad, ⁵ aut medicus non est ibi? Quare ergo non obducta est cicatrix filiæ populi mei? Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum, et plorabo die et nocte interfectos populi mei? Quis dabit mihi in solitudine diversorum viatorum, et derelinquam populum meum, et recedam ab eis, quia omnes adulteri sunt, coetus prævaricatorum? Et extenderunt linguam suam, quasi arcum mendacii et non veritatis; confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi ¹⁰ sunt, et me non cognoverunt, dicit Dominus. Et iterum, Et dixit Dominus, Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, et non audierunt vocem meam, et non ambulaverunt in ea, et abierunt post pravitatem cordis sui, idcirco hæc ¹⁵ dicit Dominus exercituum Deus Israel; Ecce, ego cibabo populum istum absynthio, et potum dabo eis aquam fellis. Et post pauca, quod etiam crebrius stylo propheta adjunxit, dicens ex persona Dei, Tu ergo noli orare pro populo hoc, et ²⁰ ne assumas pro eis laudem et orationem, quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, et afflictionis eorum.

§ 50. Quid ergo nunc infausti duces facient? Illi pauci invenientes viam angustam, amota spacio, prohibiti a Deo ne preces pro vobis fundant perseverantibus in malis, et tantopere incitantibus, queis e contrario ex corde ad Deum repedantibus, Deo nolente animam hominis interire, sed retractante, ne penitus pereat qui abjectus est, vindictam non potuissent inducere, quia nec Jonas, et quidem cum multum concu-

piverit Ninivitis propheta. Sed, omissis interim nostris, audiamus potius quid prophetica tuba persultet. Quod si dixeris, inquiens, in corde tue, *Quare venerunt mala hæc?* Propter multitudinem iniquitatis tuæ. Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, et vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum,—subauditur, quia non vultis. Et infra, Hæc dicit Dominus populo huic, *Qui dilexit mo-*
10 vere pedes suos et non quievit, et Domino non placuit; nunc recordabitur iniquitatum eorum, et visitabit peccata eorum. Et dixit Dominus ad me, *Noli orare pro populo isto in bonum.* Cum jejunaverint, non exaudiam preces eorum;
15 et si obtulerint holocausta et victimas, non suscipiam ea. Et iterum, Et dixit Dominus ad me, *Si steterit Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Ejice illos a facie mea et egrediantur. Et post pauca, *Quis*
20 miserebitur tui, Jerusalem, aut quis contristabitur pro te, aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu reliquisti me, dicit Dominus, et retrorsum abiisti, et extendam manum meam super te, et interficiam te. Et post aliquanta, Hæc
25 dicit Dominus, Ecce, ego fingo contra vos cogitationem, revertatur unusquisque a via sua mala, et dirigite vias vestras et studia vestra. Qui dixerunt, Desperamus, post cogitationes nostras ibimus, et unusquisque pravitatem cordis sui
30 mali faciemus. Ideo hæc dicit Dominus, Interrogate gentes, quis audivit talia horribilia quæ fecit nimis virgo Israel? Nunquid deficet de petra agri nix Libani, aut velli possunt aquæ erumpentes frigidæ defluentes? quia oblitus est
35 me populus meus. Et post aliquanta, optione

---

³ *Inquiens.]* Ier. xiii. 22; xiv. 10; xv. 1, 5; xviii. 11; xxii. 3, 24.

proposita, loquitur, dicens, Hæc dicit Dominus, Facite judicium et justitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris ; et advenam, et pupillum, et viduam, nolite contrastare, neque opprimatis inique, et sanguinem innocentem ne effundatis. Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas domus hujus reges sedentes de genere David super thronum ejus. Quod si non audieritis verba hæc, in memetipso juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit 10 domus hæc. Et iterum, de rege enim scelesto loquebatur, Vivo ego, dicit Dominus, quia si fuerit Jechonias annulus in manu dextra mea, inde evellam eum et dabo in manu quærentium animam ejus. 15

*Passages
from Habak-
kuk.*

§ 51. Sanctus quoque Abacuc proclamat dicens, Væ, qui ædificant civitatem in sanguine, et præparant civitatem in iniuitatibus dicentes, Nonne hæc sunt a Domino omnipotente ? Et defecerunt populi multi in igne, et gentes multæ 20 minoratæ sunt. Et ita prophetiam querulus incepit, Usquequo clamabo et non exaudies ? vociferabor ad te, ut quid mihi dedisti labores et dolores inspicere miseriam et impietatem ? Contra, Et factum est judicium, et judex accepit. 25 Propter hoc dissipata est lex, et non perducitur ad finem judicium ; quia impius per potentiam deprimit justum. Propter hoc exiit judicium perversum.

*Passages
from Hosea.*

§ 52. Sed et beatus Osee propheta, attendite, 30 quid loquatur de principibus, dicens, Pro eo quod transgressi sunt pactum meum, et adversus legem meam tulerunt, et exclamabant ; Cognovimus te, quia adversum sis Israel. Bonum ut

¹⁶ *Abacuc.] i. 2, 3.*

²⁴ *Contra . . . perversum.] Om. V.*

³⁰ *Osee.] viii. 1, 4.*

iniquum persecuti sunt. Sibi regnaverunt, et non per me; tenuerunt principatum, nec me neverunt.

§ 53. Sed et sanctum Amos prophetam, hoc modo minantem, audite, In tribus impietatibus filiorum Juda, et in quatuor non avertam eos, propter quod repulerunt legem Domini, et præcepta non custodierunt, sed seduxerunt eos vana eorum. Et emittam ignem super Judam, et comedet fundamenta Jerusalem. Hæc dicit Dominus, In tribus impietatibus Israel, et in quatuor non avertam eos, propter quod tradiderunt pecunia justum, et pauperem pro calciamentis, quæ calciant super pulverem terræ, et colaphis cædebat capita pauperum, et viam humilium declinaverunt. Et post pauca, Quærite Dominum et vivetis, ut non reluceat sicut ignis domus Joseph, et comedat eam, nec erit qui extinguat. Domus Israel odio habuerunt in portis redarguentem, et verbum justum abominati sunt. Qui Amos prohibitus ne prophetaret in Israel, absque adulationis tempore respondens, Non eram, inquit, ego propheta, nec filius prophetæ, sed eram pastor caprarius vellicans sycomoros, et suscepit me Dominus ab ovibus, et dixit Dominus ad me, Vade et prophetiza in plebem meam Israel, et nunc audi verbum Domini. Regem namque alloquebatur, Tu dicis, noli prophetare in Israel, et non congreges turbas in domum Jacob. Propter quod hæc dicit Dominus, Uxor tua in civitate meretricabitur, et filii tui et filiae tuæ gladio cadent, et terra tua funiculo metietur, et tu in terra immunda morieris, Israel autem captivus ducetur a terra sua. Et infra, Audite itaque hæc, qui contribulatis immane pauperem, et domina-

⁴ Amos.] ii. 4, 6; v. 6, 10; vii. 14; viii. 4, 7; ix. 10.

tionem exercetis in inopes super terram, qui dicitis, quando transbit mensis ut acquiramus, et sabbata ut aperiamus thesauros. Et post pauca, Jurat Dominus contra superbiam Jacob, si obliviscetur in contemtione opera vestra, et in ⁵ his non conturbabitur terra, et lugebit omnis qui commorabitur in ea, et ascendet sicut flu- men consummatio, et convertam dies festos vestros in luctum, et injiciam in omnem lumbum cilicum, et in omne caput decalvationem, et po- ¹⁰ nam eum sicut luctum dilecti, et eos, qui cum eo sunt, sicut diem mœroris. Et iterum, Gla- dio morientur omnes peccatores populi mei, qui dicunt, Non appropinquabunt neque venient su- ¹⁵ per nos mala.

Passages
from Micheas.

§ 54. Sed et sanctus Micheas vates attendite, quid sit effatus, Audi, inquiens, tribus. Et quid exornabit civitatem? nunquid ignis? Et domus iniquorum thesaurizans in thesauros iniquos, et cum injuria injustiam. Si justificabitur ²⁰ in statera iniquus, et in saccello pondera dolosa, ex quibus divitias suas in impietate repleverunt.

Passages
from Zeph-
aniah.

§ 55. Sed et Sophonias propheta clarus, quas minas exaggerat, audite. Prope est, inquit, dies ²⁵ Domini magnus, prope et velox valde. Vox diei Domini amara constituta est et potens, dies iræ dies illa, dies tribulationis et necessitatis, dies nubis et nebulæ, dies tubæ et clamoris, dies miseriæ et exterminationis, dies tenebrarum et ³⁰ caliginis super civitates firmas et super angulos excelsos. Et contribulabo homines, et ibunt sicut cæci, quia Domino peccaverunt, et effundam sanguinem sicut pulverem, et carnes eorum sicut

¹⁶ Micheas.] vi. 10.

²⁴ Sophonias.] i. 14.

²² Et contribulabo . . . Domi-

ni.] Om. V.

fimum boum, et argentum eorum et aurum non poterint eximere eos in die iræ Domini. Et in igne zeli ejus consumetur omnis terra, quando consummationem et solitudinem faciet Dominus super omnes commorantes in terra. Convenite et conjungimini gens indisciplinata, priusquam efficiamini sicut flos præteriens, priusquam veniat super vos ira Domini.

§ 56. Et quid Aggæus sanctus propheta dicat Passages from Haggæt.
10 attendite. Hæc dicit Dominus, Semel ego mo-
vebo coelum, et terram, et mare, et aridum; et
avertam regnum, et exterminabo virtutem regum
gentium, et avertam quadrigas et ascensores.

§ 57. Nunc quoque quid Zacharias filius Addo, Passages from Zechariah.
15 propheta electus, dixerit intuemini, hoc modo
prophetiam suam exordiens. Revertimini ad me,
et revertar ad vos dicit Dominus; et nolite tales
esse sicut patres vestri, quibus imputaverunt
prophetæ priores dicentes, Hæc dicit Dominus
20 omnipotens, Avertite vos a viis vestris, et non
intenderunt, ut obaudirent me. Et infra, Et dixit
ad me Angelus, Quid tu vides? Et dixi, Falcem
ego video volantem longitudinis cubitorum vi-
ginti, maledictio quæ procedit super faciem
25 totius terræ; quoniam omnis fur ex ea usque
ad mortem punietur, et projiciam eum dicit Do-
minus omnipotens, et intrabit in domum furoris,
et in domum jurationis in nomine meo menda-
cium.

§ 58. Sanctus quoque Malachias propheta di- Passages from Malachi.
cit, Ecce dies Domini veniet succensa quasi ca-
minus, et erunt omnes superbi, et omnes facientes
iniquitatem ut stipula, et inflammabit eos dies
adveniens, dicit Dominus exercituum, quæ non
35 relinquet ex eis radicem et germen.

⁹ Aggæus.] ii. 22.

¹⁴ Zacharias.] i. 3, 4; v. 2, 3.

³⁰ Malachias.] iv. 1.

Passages
from Job.

§ 59. Sed et sanctus Job attendite, quid de principio impiorum et fine disceptaverit, dicens, Propter quod impii vivunt, et senuerunt in honeste, et semen eorum secundum desiderium eorum, et filii eorum ante conspectum eorum, et 5 domus eorum fructuosæ sunt, et timor nunquam, nec plaga Domini est super eos. Vacca eorum non abortivit, et prægnans eorum pertulit partum, et non erravit, sed permanet sicut oves æternæ. Et pueri eorum gaudent, et psalterium 10 sumentes et cytharam finierunt in bonis vitam suam, in requiem inferorum dormierunt. Nunquid Deus facta impiorum non respicit? Non ergo, sed lucerna impiorum extinguetur, et superveniet eis eversie, et dolores tanquam par- 15 turientis eos ab ira tenebunt. Et erunt sicut paleæ a vento, et sicut pulvis, quem abstulit turbo. Deficiant filiis ejus bona, videant oculi ejus bona, videant oculi ejus occisionem suam, nec a Domino resalvetur. Et post aliquanta de iisdem, 20 Qui gregem, inquit, cum pastore rapuerunt, et jumentum orphanorum abduxerunt, et bovem viduæ pignoraverunt, et declinaverunt imponentes a via necessitatis. Agrum ante tempus non suum demessi sunt, pauperes potentium vineas 25 sine mercede et sine cibo operati sunt, nudos multos dormire fecerunt sine vestimentis, tegmen animæ eorum abstulerunt. Et post pauca, cum ergo sciret eorum opera, tradidit eos in tenebras. Maledicatur ergo pars ejus a terra, pariant plan- 30 tationes ejus aridae. Retribuatur ergo illi sicut egit, contribuletur omnis iniquus sicut lignum sine sanitate. In iracundia enim surgens impotentem evertit. Propterea enim non credit

---

<small>¹ Job.] xxi. 7—13, 17; xxiv. 2, 8, 18, 20, etc.; xxvii. 14. <small>¹⁸ Deficiant . . . consequuntur.]</small> </small>	<small>^{Om. V.}</small> <small>²¹ Inquit.] Job, xxiv. 2, 18, 20, etc.; xxvii. 14.</small>
---	--

de vita sua cum infirmari coepit, non speret sanitatem, sed cadet in languorem. Multos enim læsit superbia ejus, et marcidus factus est sicut malva in æstu, velut spica cum de stipula sua decedit. Et infra. Quod si multi fuerint filii ejus, in occisionem erunt. Quod et si collegerit ut terram argentum, et similiter ut lutum præparaverit aurum, hæc omnia justi consequentur.

§ 60. Quid præterea beatus Esdras propheta Passages from Esdras.
10 ille bibliotheca legis minatus sit attendite, hoc modo disceptans. Hæc dicit Dominus meus. Non parcer dextera mea super peccantes, nec cessabit romphæa super effundentes sanguinem innocuum super terram. Exibit ignis ab ira 15 mea, et devorabit fundamenta terræ et peccatores quasi stramen incensum. Væ eis qui peccant, et non observant mandata mea, dicit Dominus, non parcam illis. Discedite filii apostatæ, et nolite contaminare sanctificationem 20 meam. Novit Deus qui peccant in eum, præterea tradet eos in mortem, et in occisionem. Jam enim venerunt super orbem terrarum mala multa. Immissus est gladius vobis ignis, et quis est qui recutiet ea? Nunquid recutiet ali- 25 quis leonem esurientem in silva? aut nunquid extinguet ignem cum stramen incensum fuerit? Dominus Deus mittet mala, et quis est qui recutiet ea? et exibit ignis ex iracundia ejus, et quis extinguet eum? Coruscabit, et quis non 30 timebit? tonabit, et quis non horrebit? Deus cuncta minabitur, et quis non terribitur? A facie ejus tremet terra, et fundamenta maris fluctuantur de profundo.

§ 61. Ezechiel quoque propheta egregius, qua- Passages from Ezekiel.
35 tuorque evangelicorum animalium mirandus inspector, quid de sceleratis edixerit, attendite,

* *Esdras.*] 4 Esdras, xv. 22, 23, 24, 25, etc.; xvi. 4, 5, 6, etc.

cui primum Dominus miserabiliter plagam Israel deflenti ait. Iniquitas domus Israel et Juda invaluit nimis, quia impleta est terra iniquitate et immunditia. Ecce ego sum, non parcer oculus meus, neque miserebor. Et infra. Quoniam terra plena populis, et civitas plena iniquitate est, et avertam impetum virtutis eorum, et polluentur sancta eorum. Exoratio veniet, et quæret pacem et non erit. Et post aliquanta. Factus est, inquit, sermo Domini ad me dicens, ⁵ Fili hominis, terra quæ peccaverit mihi ut delinquat delictum, extendam manum in eam, et conteram ejus firmamentum panis, et emittam in eam famem, et tollam de ea hominem, et pecora. Et si sint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel, ¹⁰ et Job, non liberabunt eam, sed ipsi in sua justitia salvi erunt, dicit Dominus. Quod si etiam bestias malas inducam super terram et puniam illam, et erit in exterminium, et non erit qui iter faciat a facie bestiarum. Et tres viri isti in ¹⁵ medio ejus sint, vivo ego dicit Dominus, si filii et filiæ ejus liberabuntur, sed ipsi soli salvi erunt, terra autem erit in interitum. Et iterum. Filius non accipiet injustitiam patris, neque pater accipiet injustitiam filii. Justitia justi super ipsum ²⁰ erit. Et iniquus, si avertat se ab omnibus iniquitatibus quas fecit, et custodiat omnia mandata mea, et faciat justitiam et misericordiam multam, vita vivet et non morietur. Omnia delicta ejus, quæcumque fecit, non erunt ; in sua justitia, quam ²⁵ fecit, vita vivet. Nunquid voluntate volo mortem injusti, dicit Dominus, quam ut avertat se a via sua mala et vivat ? Cum se autem converterit justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem secundum omnes iniquitates quas fecit ³⁰ iniquus, omnes justitiæ, quas fecit, non erunt

² Ait.] Ezech. ix. 9, 10 ; vii. 23 ; xiv. 12, 13, 14, etc. ; xviii. 20, 21, etc.

in memoria. In delicto suo, quo excidit, et in peccatis suis, quibus peccavit, morietur. Et post aliquanta, Et scient omnes gentes, quia propter peccata sua captivi ducti sunt domus Israel; eo 5 quod reliquerunt me. Et averti faciem meam ab eis, et tradidi eos in manus inimicorum ejus, et omnes gladio ceciderunt. Secundum immun-dicias suas, et secundum iniquitates suas, feci illis, et averti faciem meam ab eis.

10 § 62. Hæc de sanctorum prophetarum minis ^{Passages from Wisdom.} dixisse sufficiat, pauca tantum de Sapientia Salomonis, quæ ad exhortationem vel denunciationem exprimant regibus, non minus quam minas, huic opusculo inserere necessarium duxi, ne 15 dicant me gravia et importabilia in humeros hominum verborum onera velle imponere, digito autem meo ea, id est consolatorio affatu, nolle movere. Audiamus itaque quid propheta dixit. Diligite, inquit, justitiam, qui judicatis terram. 20 Hoc unum testimonium, si toto corde servaretur, abunde ad corrigendos duces patriæ sufficeret; nam, si dilexisserint justitiam, diligenter utique fontem quodammodo et originem totius justitiae, Deum. Servite Domino in bonitate, et in sim- 25 plicitate cordis quærите eum. Heu! quis viciturus est, ut quidam ante nos ait, quando ista a civibus perficiantur? si tamen usquam perfici possint, Quoniam invenitur ab his qui non tentant illum, apparet autem eis qui fidem habent 30 in eum. Nam isti sine respectu tentant Deum, cuius præcepta contumaci despectione contemnunt, nec fidem servant illi, cuius oraculis blandis vel aliquantulum severis dorsum versant et non faciem. Perversæ enim cogitationes separant a 35 Deo. Et hoc in tyrannis nostri temporis per-

² Morietur.] V. passes onto § 62. | ¹² Ad exhortationem.] Cum
¹¹ Sapientia Salomonis.] i. 1, | hortationem, V.
 2, 3; v. 15, 10. | ¹⁷ Autem.] Hic, V.

spicue deprehenditur. Sed quid nostra mediocritas huic tam aperto sensui miscetur? Loquatur namque pro nobis, ut diximus, qui solus verax est, Spiritus scilicet Sanctus, de quo nunc dicitur. Spiritus autem sanctus disciplinæ effugiet fictum; et iterum, Quoniam Spiritus Dei replevit orbem terrarum; et infra, finem malorum bonorumque oculato judicio prætendens, ait, Quomodo spes impii tanquam lanugo est, quæ a vento tollitur, et tanquam fumus qui a vento diffusus est, et tanquam spuma gracilis, quæ a procella dispergitur, et tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis. Justi autem in perpetuum vivent, et apud Deum est merces illorum, et cogitatio eorum apud Altissimum. Ideo accipient regnum decoris, et diametra speciei de manu Domini. Quoniam dextra sua proteget eos, et brachio sancto suo defendet illos. Dissimiles etenim sunt qualitate, sunt valde justi et impii, nimirum, ut dixit Dominus, Eos qui honorant, inquiens, me, honoro, et, qui me spernunt erunt ignobiles.

§ 63. Sed transeamus ad cetera. Audite, inquit, omnes reges et intelligite, discite judices finium terræ, præbete aures vos qui continetis multitudines, et placetis vobis in turbis nationum. Quoniam data est a Deo potestas vobis, et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis, neque custodistis legem justitiae, neque secundum voluntatem ejus ambulastis. Horrende et celeriter apparebit vobis, quoniam judicium durissimum his, qui præsunt, fiet. Exiguis enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta

²¹ *Eos qui.]* 1 Sam. ii. 30. | on to p. 71, l. 6.

²² *Sed transeamus.]* V. passes | ²³ *Inquit.]* Sapient. vi. 2, 3. etc.

patientur. Non enim personas subtrahet, qui est omnium dominator; nec reverebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum et magnum ipse fecit, et æqualiter cura est illi pro omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges hi sunt sermones mei, ut discatis sapientiam, et non decidatis. Qui enim custodierint justa justificabuntur, et qui didicerint sancta sanctificabuntur.

10   § 64. Hactenus cum regibus patriæ, non minus prophetarum oraculis quam nostris sermonibus, disceptavimus; volentes eos scire quæ propheta dixerat, Quasi, inquiens, a facie colubri fuge peccata; si accesseris ad illa suscipient te. Dentes 15 leonis dentes eorum, interficientes animas hominum. Et iterum, Quam magna misericordia Domini, et propitiatio ejus convertentibus ad se. Et si non habemus in nobis illud apostolicum, ut dicamus, Optabam enim anathema esse a 20 Christo pro fratribus meis, tamen illud propheeticum toto corde possimus dicere, Heu quia anima perit! Et iterum, Scrutemur vias nostras, et quæramus, et revertamur ad Dominum; levemus corda nostra cum manibus ad Deum in 25 cœlo. Sed et illud apostoli; Cupimus unumquemque vestrum in visceribus Christi esse.

§ 65. Quam enim libenter hoc in loco, acsi marinis fluctibus jactatus, et in optato evectus portu remis, si non tantos talesque malitiæ epis- 30 coporum vel ceterorum sacerdotum aut clericorum, in nostro quoque ordine erigi adversus Deum vidi sem montes, quos me secundum legem ceu testes primum duris verborum cautibus, dein populum, si tamen sanctionibus inhæret, non ut

¹² *Propheta.]* Ecclesiastici, ¹³ *Scrutemur.]* Lament. iii. 40,
xxi. 2; xvii. 27.   41.
¹⁹ *Optabam.]* Rom. ix. 3.   ¹⁴ *Cupimus.]* Philipp. i. 8.
    ¹⁵ *Cautibus.]* V.; cutibus, B.

Passages
from Eccle-
siasticus.

The perora-
tion of this
division of
the Epistle.

corporaliter interficiantur, sed mortui vitiis vivant Deo, ne personarum arguar exceptionis, totis necesse est viribus lapidare, verecundia interveniente, quiescerem. Sed mihi quæso, ut jam in superioribus dixi, ab his veniam impertiri, ⁵ quorum vitam non solum laudo, verum etiam cunctis mundi opibus præfero, cujusque me, si fieri possit, ante mortem esse aliquamdiu participem opto et sitio, nostris jam nunc obvallatis sanctorum duobus clipeis lateribus invictis dorso ¹⁰ adversitatis mœnia, stabilito capite, pro galea, adjutorio Domini fidissime contecto crebro veracium volatu, vel alitent conviviorum cautes.

The Clergy
rebuked in
general
terms.

§ 66. SACERDOTES habet Britannia, sed insipientes; quam plurimos ministros, sed impudentes; clericos, sed raptiores subdolos; pastores, ut dicuntur, sed occisioni animarum lupos paratos, quippe non commoda plebi providentes, sed proprii plenitudinem ventris quærentes; ecclesiæ dominus habentes, sed turpis lucri gratia eas adeuntes; ¹⁵ populos docentes, sed præbendo pessima exempla, vitia, malosque mores; raro sacrificantes, et nunquam puro corde inter altaria stantes; plebem ob peccata non corripientes, nimirum eadem agentes; præcepta Christi spernentes, et suas ²⁰ libidines votis omnibus implere curantes; sedem Petri apostoli immundis pedibus usurpantes, sed merito cupiditatis in Judæ traditoris pestilentem cathedram incidentes; veritatem pro inimico odientes, et mendaciis acsi carissimis fratribus ²⁵ faventes; justos inopes immanes quasi angues

⁸ Mortem.] Mortis, B.

⁹ Obvallatus.] Obvallatus, V.

¹⁰ Lateribus . . . cautes.] Om. V.

¹¹ Cautes.] Cutes, B.

¹² Sed.] Sed nonnullos, V.

¹³ Sed.] Sed multos, V.

¹⁶ Sed.] Sed quosdam, V.

¹⁷ Præbendo.] Præbendo in-

terdum, V.

¹⁸ Raro.] Ac raro puro, V.

¹⁹ Pedibus.] Pedibus aliquos, V.

²⁰ Desidentes.] Desidentes, V.

torvis vultibus conspicantes, et sceleratos divites
absque ullo verecundiæ respectu sicut cœlestes
angelos venerantes; egenis eleemosynam esse
dandam summis e labiis prædicantes, sed ipsi vel
5 obolum non dantes; nefanda populi scelera ta-
centes, et suas injurias quasi Christo irrogatas
amplificantes; religiosam forte matrem seu so-
rores domo pellentes, et externas veluti secre-
tiori ministerio familiares indecenter levantes,
10 vel potius, ut vera dicam, licet inepta non tam
mihi quam talia agentibus, humiliantes; ecclæ-
siasticos post hæc gradus propensius quam regna
cœlorum ambientes, et tyrannico ritu acceptos
defendentes, nec tamen legitimis moribus illus-
15 trantes; ad præcepta sanctorum, si aliquando
duntaxat audierint, quæ ab illis sæpiissime au-
dienda erant, oscitantes ac stupidos et ad ludicra
et ineptas secularium hominum fabulas, ac si iter
viæ, quæ mortis pandunt, strenuos et intentos;
20 pinguedinis gratia, taurorum more, raukos, et ad
illicta infeliciter promtos; vultus arroganter in
altum habentes, et, sensus conscientia remor-
dente, ad ima vel Tartarum demersos; uno sane
perditio denario, mœstos, et ad unum inquisitum
25 lætos; in apostolicis sanctionibus ob inscitiam
vel peccatorum pondus, ora etiam scientium obtu-
rantes, hebetes ac mutos, et in flexibus mun-
dialium negotiorum mendacibus doctissimos; quo-
rum de scelerata conversatione multos sacerdotio
30 irruentes, potius vel illud omni pecunia redi-
mentes, quam tractos, et in eodem veteri in-

⁴ *Sed ipsi vel.]* Nec ipsi nec,

B.

⁵ *Levantes.]* Levigantes, *B.*;

accipientes, *V.*

¹² *Acceptos.]* Accepto, *B.*

¹³ *Si iter viæ, quæ.]* Si inter

vitæque, *B.*

¹⁰ *Iter . . . pandunt.]* Iter vitæ

mortisque pandant, *V.*

²⁰ *More, raukos.]* *V.*; mere

paukos, *B.*

²⁰ *Illud omni.]* Illud pene om-

ni, *V.*

faustoque intolerabilium piaculorum coeno, post sacerdotalem, episcopatus vel presbyterii, sedem, qui nec ibidem usquam sederunt, utpote indigni, porcorum more volutantes, rapto tantum sacerdotali nomine, nec tamen tenore, vel apostolica 5 dignitate accepta; sed qui nondum ad integrum fidem, sunt vel malorum poenitentia idonei, quomodo ad quemlibet ecclesiasticum, ut non dicam summum, convenientes, et adepti gradum, quem non nisi sancti atque perfecti, et Apostolorum 10 imitatores, et, ut Magistri Gentium verbis loquar, irreprehensibiles legitime et absque magno sacrilegii crimine suscipiunt.

Their si-
mony.

§ 67. Quid enim tam impium tamque sceles-tum est, quam ad similitudinem Simonis Magi, 15 non intervenientibus licet interea promiscuis cri-minibus, episcopatus officium vel presbyterii ter-reno pretio, quod sanctitate rectisque moribus decentius acquiritur, quempiam velle mercari? Sed in eo isti propensius vel desperatius errant, 20 quod non ab Apostolis vel Apostolorum suc-cessoribus, sed a tyrannis et a patre eorum dia-bolo fucata et nunquam profutura emunt sacer-dotia; quin potius velut culmen tectumque ma-lorum omnium quoddam, quo non facile eis im- 25 properentur a quoquam admissa prisca vel nova, et cupiditatis gulæque desideria, utpote præpo-siti multorum facilius rapiant, scelestæ vitæ struc-turæ superponunt. Nam si talis profecto coem-tionis conditio ab impudentibus istis, non dicam 30 Apostolo Petro, sed cuiilibet sancto sacerdoti

³ Usquam.] Sæpe, V.

³ Indigni.] V.; indigne, B.

⁴ Tenore.] Tenere, B.

²⁰ Errant, quod.] Sunt quo, V.

²¹ Quod.] Quo, B.

²² Admissa.] Amissa, B.

²³ Ut pote ... rapiant.] Om. V.

²⁴ Vice, B.

²⁵ Structuræ.] Structuram, V.

²⁶ Superponunt.] V. here in-

serts the words, 'ut præpositi

malorum facilius rapiant.'

²⁷ Retro, B.

pioque regi ingesta fuisse, eadem responsa accepissent quæ ab Apostolo auctor eorumdem Simon Magus accepit, dicente Petro, Pecunia tua tecum sit in perditionem. Sed forte heu, quia sambitores istos ordinant,—imo potius humiliant, atque pro benedictione maledicunt, dum ex peccatoribus non poenitentes, quod rectius fuerat, sed sacrilegos et desperatos faciunt, et Judam quodammodo in Petri cathedra Domini tradidit, ac Nicolaum in loco Stephani martyris statuunt, immundæ haeresios adinventorem,— eodem modo sacerdotio adsciti sunt; et ideo non magnopere detestantur in filiis, quinimo venerantur, quod similiter ut patribus subinde venisse certissimum est. Etenim eos, si in parochiam, resistentibus sibi et tam pretiosum quæstum denegantibus severe commessoribus, hujusmodi margaritam invenire non possint, præmissis ante solicite nunciis, transnavigare maria, terrasque spatiose transmeare non tam piget quam delectat, ut omnino talis species inæquiparabilisque pulchritudo, et, ut verum dicam, diabolica illusio, vel venditis omnibus copiis, comparetur. Dein cum magno apparatu magnaque phantasia, vel potius insanis, repedantes ad patriam, ex erec-

¹ *Ingesta.*] Ingeste, *B.*

² *Accepit.*] Om. *MS.*

³ *Petro.*] Om. *V.*

⁴ *Pecunia.*] *Act. viii. 20.*

⁵ *Fuerat.*] Fuisse, *V.*

¹⁰ *Nicolaum.*] Nicolaus, supposed by some to be one of the seven Deacons, was the author of the sect of the *Nicolaïtae*, which is mentioned in *Apoc. ii. 6.* His errors are recorded by Epiphanius, Augustine, and other writers upon heresies; and reference is more particularly made in the text to his doctrine of the

promiscuous use of women.

¹¹ *Statuant.*] Faciunt, *B.*

¹¹ *Adinventorem.*] Adjutorem, *V.*

¹² *Et ideo . . . detestantur.*] Om. *B.*

¹⁴ *Ut.*] Om. *V.*

¹⁴ *Subinde venisse.*] Sibi evenisse, *V.*

¹⁵ *Si.*] Om. *B.*

¹⁶ *Parochiam, resistentibus.*] Parochia, nonnullis resistentibus, *V.*

¹⁶ *Non.*] Om. *B.*

²² *Diabolica.*] Zabolica, *V. B.*

to erectiorem incessum pingunt, et dudum summitates montium conspicantes, nunc recte ad æthera vel ad summa nubium vellera, lumen semidormitantes acies librant, ac sese nova quædam plasmata, imo diabolica organa, ut quoniam Novatus Romæ, Dominicæ conculcator margaritæ porcus niger, patriæ ingerunt, violenter manus non tam venerabilibus aris, quam flammis inferni ultricibus, dignas, in tali schema positi sacrosanctis Christi sacrificiis extensuri. 10

§ 68. Quid tu, infelix popule, a talibus, ut dixit Apostolus, bestiis ventris præstolaris? His ne corrigeris, qui seipso non modo ad bona non invitant, sed secundum prophetæ exprobationem laborant ut inique agant? Talibus ne oculis 15 illustraberis, qui hæc tantum avide speculantur, quæ proclive vitiis, id est, Tartari portis, ducent? Vel certe secundum Salvatoris dictum, si non istos rapacissimos ut Arabiæ lupos, acsi Loth ad montem, igneum Sodomorum imbrem 20 præpropere fugeritis, cæci educti a cæcis pariter in inferni foveam cadetis.

Admonished
by examples
from the Old
Testament.

§ 69. Sed forsitan aliquis dicat, non ita omnes episcopi seu presbyteri ut superius comprehensi, quia non schismatis, non superbiæ, non immun- 25 ditiae, infamia maculantur, mali sunt, quod nec vehementer et nos diffitemur. Sed licet sciamus eos castos esse et bonos, breviter tamen respondebimus. Quid profuit Heli sacerdoti, quod solus

⁴ *Librant.*] *V.*; liberant, *B.*

⁵ *Novatus.*] Novatus the Cæthaginian opponent of Cyprian, afterwards a resident at Rome, was the author of an extensive schism in the third century. See Natal. Alexand. Hist. Eccl. vi. 12, edit. 1786.

⁶ *Conculcator.*] *V.*; mulctator, *B.*

⁷ *Patriæ.*] Paritæ, *B.*

⁸ *Flammis.*] Fluvii, *B.*

⁹ *Schema.*] Scena, *B.*

¹⁰ *Apostolus.*] Tit. i. 12.

¹¹ *Invitant.*] Invitantur, *B.*

¹² *Prophetæ.*] Ier. ix. 5.

¹³ *Comprehensi.*] Excepisti, *V.*

non violaverit præcepta Domini, rapiendo in fuscinulis, antequam adeps Domino offerretur, ex ollis carnes, dum eadem mortis ira, qua filii sunt, mulctatur? Quis, rogo, eorum, de quorum moribus satis multa superius diximus, ob invidiam melioris hostiae cœlestique igni in coelis evectæ, ut Abel, occisus? qui etiam mediocris verbi aspernatur convitum. Quis perosus est consilium malignantium, et cum impiis non sedit, ita ut de eo veridice quasi de Enoch diceretur, Ambulavit Enoch cum Deo et non inveniebatur, in mundi scilicet vanitate omnis post idola proclive id temporis claudicare, relicto Deo, insipientis? Quis eorum salutari in Arca, hoc est, nunc Ecclesia, nullum Deo adversantem, ut Noe diluvii tempore, non admisit, ut perspicue monstraretur non nisi innoxios vel pœnitentes egregios in Dominicâ domo esse debere? Quis victoribus solum, et in tricentenario numero, hoc est Trinitatis sacramento, liberato justo, regum quinque, victri- ciumque turmarum exercitus ferales vincentibus, et nequaquam aliena cupientibus, sacrificium offerens, ut Melchisedech, benedixit? Quis sponte proprium in altari capite cædendum, ut Abraham, Deo jubente, obtulit filium, ut simile quoddam huic impleret Christi mandatum dicentis, oculum dextrum scandalizantem evelli debere, et prophetæ præcaveret, se maledictum esse gladium et sanguinem prohibentem? Quis memoriam malefacti de corde radicitus, ut Joseph, evulsit? Quis in monte cum Domino locutus, et nequaquam concrepantibus tubis exinde perterritus, duas tabulas

⁴ *De . . . diximus.] Om. B.*

⁶ *Igni.] Regni, B.*

¹⁰ *Diceretur.] Gen. v. 24.*

¹² *Insipientis.] Incipientis, V.*

¹⁵ *Nullum.] Ullum, V.*

²⁰ *Præcaveret, se.] Om. V.*

²⁰ *Se.] Om. B.*

³⁰ *Evulsit.] Evellit, V.*

cornutamque faciem aspectu incredulis inhabilem et horrendam tropico sensu, ut Moyses, advexit? Quis eorum pro peccatis populi exorans imo de pectore clamavit, ut ipse, Domine, inquiens, peccavit populus iste peccatum grande, quod si dimittis eis, dimitte; alioquin dele me de libro tuo?

§ 70. Quis zelo Dei accensus mirabili ad ulti-
tionem fornicationis sine dilatione sanando pœni-
tentiae medicamine stupri affectum, ne ira populo
inardesceret, sicut Phinees sacerdos, ut per hoc 10
in ævo reputaretur illi justitia, strenue consur-
rexit? Quis vero eorum vel in extirpationem
usque ad internecionem de terra Repromissionis
septem gentium morali intelligentia, vel ad con-
stabilitionem spiritualis Israel pro eis, Jesum 15
Nave imitatus est? Quis eorum populo Dei
finales terminos trans Jordanem, ut sciretur quid
cuique tribui conveniat, sicut supradicti Phinees
scilicet et Jesus sagaciter divisere, ostendit?
Quis, ut adversariorum plebi Dei innumera pro- 20
sterneret gentium millia, unicam filiam, quæ pro-
pria voluptas intelligitur, imitans et in hoc Apos-
tolum dicentem, Non quærrens quod mihi utile est,
sed quod multis, ut salvi fiant,—obviantem victo-
ribus cum tympanis et choris, id est, carnalibus 25
desideriis, in sacrificium votivæ placationis, ut
Jepthe, mactavit? Quis eorum ad conturbanda,
fuganda, sternendaque superbarum gentium cas-
tra mysterii Trinitatis, ut supra diximus, cum
lagenas viris tenentibus egregias in manibus so- 30
nantesque tubas, id est propheticos et aposto-

⁴ *Inquiens.*] Exod. xxxii. 3.

⁷ *Quis.*] V. here passes on to
p. 81, l. 31.

⁹ *Medicamine.*] Medicum et,
B.

¹¹ *Cuique.*] Cui, B.

²⁰ *Prosterneret.*] Om. B.

²² *Non quærens.*] 1 Cor. x. 23.

²² *Fuganda . . . superbarum.*]

²² *Mysterii.*] Mysterium, B.

licos sensus, ut dixit Dominus prophetæ, Exalta quasi tuba vocem tuam, et Psalmista de Apostolis, In omnem terram exivit sonus eorum, et lagenas splendidissimo ignis lumine noctu coruscantes, quæ accipiuntur in sanctorum corporibus bonis operibus annexis, et Sancti Spiritus igni ardentibus, ut Apostolus, habentes, inquit, thesaurum istum in vasis fictilibus—post idololatriæ luci—quod moraliter interpretatum, est densæ et 10 fuscae cupiditatis, succisionem silvæ, et evidenter signa Judaici velleris imbris cœlestis expertis, et gentilis, rore Sancti Spiritus madefacti, fide non dubia, ut Gedeon, processit ?

§ 71. Quis eorum mori exoptans mundo et vivere 15 Christo, luxuriosos gentium convivas laudantes Deos suos,—id est, sensus extollentes divitias, ut Apostolus, et avaritia inquit, quæ est simulachrorum servitus,—concussis duabus virtute brachiorum columnis,—quæ intelliguntur in voluptatibus nequam animæ carnisque, quibus domus humanæ omnis nequitiae quodammodo pangitur ac fulcimentatur,—tam innumerabiles, ut Sampson, prostravit ? Quis orationibus, holocausto lactantis agni Philistinorum metum depelens, insperatas tonitruorum voces nubiumque imbres concitans, absque adulatio[n]e regem constituiens, eundem Deo non placentem abjiciens, uncto pro illo meliore in regnum, ut Samuel, valedicturus populo, astabit, hoc modo dicens, 25 Ecce præsto sum, loquimini coram Domino et Christo ejus, utrum bovem cuiusquam tulerim, an asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus

¹ Prophetæ.] Esa. lviii. 1.

² Psalmista.] Psal. xviii. 4.

⁷ Inquit.] 2 Corinth. viii. 7.

⁹ Est densæ.] Condensæ, V.

²² Regem.] Om. B.

²² Dicere.] 1 Sam. xii. 3.

accepi? Cui a populo responsum est dicente,
Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque
tulisti de manu alicujus quippiam. Quis eorum
igne cœlesti centum superbos exurens, quinqua-
ginta humiles servans, et absque adulationis fuso ⁵
non Deum per prophetas, sed idolum Accaron,
consulenti mortem imminentem iniquo regi an-
nuncians, omnes prophetas simulachri Baal, qui
interpretati accipiuntur sensus humani invidiæ,
avaritiæ, ut jam diximus, semper intenti, mu- ¹⁰
crone corusco, hoc est, verbo Dei, ut Helias egre-
gius vates, prostravit; et zelo Dei commotus ini-
quorum terræ imbres adimens ætherales, ac si
fortissimo penurii clustello tribus annis sexque
mensibus obseratos, fame, siti, moribundus in ¹⁵
deserto conquestus est, Domine, inquiens, pro-
phetas tuos occiderunt, et altaria tua suffoderunt,
et ego relictus sum solus, et quærunt animam
meam?

§72. Quis eorum carissimum discipulum terrenis ²⁰
extra solitum ponderibus oneratum, quæ ante ea
a se magnopere licet rogato, ut acciperet, despecta
fuissent, etsi non perpetua lepra, ut Helisæus,
saltim expulsione, mulctavit? Et quis ex illis
puero in vita desperatione aestuanti, ac improviso ²⁵
super bellico hostium apparatu civitatem, in qua
erant, obsidentium tremefacto inter nos, ut illæ,
animæ visus, ferventi exortatione ad Deum facta,
ita ut intueri poterit auxiliarium cœlestis exer-
citus, armatorum curruum ceu equitum ignito ³⁰
vultu fulgentium montem plenum, patefecit, et
credere quin fortior esset ad salvandum quam

⁵ Absque . . . Accaron.] V.; ¹⁶ Inquiens.] 1 Reg. xix. 10.
om. B.

⁷ Consulenti.] Sulenti (?), B.

⁸ Prophetas.] V.; om. B.

¹⁷ Tremefacto.] Turmefacto, B.

²⁹ Poterit.] Poterint, B.

inimici ad pugnandum ? Et quis eorum corporis tactu, mortui scilicet mundo, viventis autem Deo, alii diverso funere occubanti, proculdubio mortuo Deo, vitiis vero viventi, quasi supradictus, proficiet, ita ut statim prosiliens Christo grates pro sanitate agat cunctorum pene mortalium ore desperata ? Cujus eorum carbone ignito de altari forcipe Cherubin advecto, ut peccata sua dele-rentur humilitate confessionis, labia, ut Esaiæ, 10 mundata sunt, et efficaci oratione sibi adjuncta pii regis Ezechiæ supplantatione centum octoginta quinque millia exercitus Assyriorum, nullo apparente vulneris vestigio, angeli manu, ut supradicti, prostrata sunt ? Quis eorum ob præcepta Dei, et minas coelitus datas, veritatemque vel non audientibus proferendam, squalores pedoresque carcerum, ut momentaneas mortes, ut beatus Jeremias, exceptit ? Et ne multa. Quis eorum, ut Magister Gentium dixit, errare in montibus, et in speluncis, et in cavernis terræ, lapi-dari, secari, totius mortis genere pro nomine Domini attentari, sicut sancti prophetæ, perpessus est ?

§ 73. Sed quid immoramus in exemplis ve-
25 teribus, acsi non essent in Novo ulla ? Audiant Examples
itaque nos, qui absque ullo labore angustum hoc from the
iter Christianæ religionis, prætentio tantum sa-New Testa-
cerdotali nomine, intrare se putant, carpentes
paucos flores, veluti summos de Novi extento
30 sanctorum Testamenti tyronum amoenoque prato.
Quis vestrum, qui torpetis potius quam sedetis
legitime in sacerdotali sede, ejectus de consilio
impiorum, post diversarum plagas virgarum, ut

from the
New Testa-
ment.

³ Mortuo.] Mortui, B.

⁴ Deo.] Om. B.

¹⁶ Vel.] Quod, B.

²⁵ Novo.] Nova, B.

²⁷ Tantum.] Tanto, B.

³¹ Torpetis.] Torperis, B.

sancti Apostoli, quod dignus habitus est pro Christo vero Deo contumeliam pati, toto corde Trinitati gratias egit? Quis ob testimonium verum Deo ferendum fullonis vecte cerebro percussus, ut Jacobus primus, in Novo duntaxat ⁵ episcopus Testamento, corporaliter interiit? Quis gladio vestrum ab iniquo principe, ut Jacobus Joannis frater, capite cæsus est? Quis, ut Protomister martyrque evangelicus, hoc solum criminis habens, quod viderit Deum, quem per- ¹⁰ fidi videre nequierant, nefandis manibus lapidatus est? Quis inversis pedibus crucis affixus pro reverentia Christi patibulo, quem non minus morte quam vita honoraturus, ut clavicularius ille cœlorum regni idoneus, extremum halitum ¹⁵ fudit? Quis ex vobis gladii ictu veridicantis pro confessione Christi post vincula carceris, naufragia, amarum virgarum cædem, post fluminum, latronum, gentium, Judæorum, pseudoapostolorum, continua pericula, post famis, jejunii, vi- ²⁰ giliarum labores, post perpetem solicitudinem omnium ecclesiarum, post æstum pro scandalizantibus, post infirmitatem pro infirmis, post ad-

¹ Quod.] Om. V.

² Pati.] V. here proceeds: 'Quis de vobis gladii ictu pro confessione Christi, post vincula carceris,' etc., l. 16.

³ Jacobus.] This account of the martyrdom of James, the Brother of our Saviour, is that recorded by Hegesippus, Clemens Alexandrinus, Eusebius, Epiphanius, and Jerome; a different, but more probable history is given by Josephus, xx. 8. See Euseb. H. E. ii. 23, (edit. Heinichen, i. 163,) and Basnage, Annal. Polit. Eccl. A.D. 60, § 6.

⁴ Jacobus Joannis frater.] Act. xii. 2.

¹¹ Lapidatus est.] Act. vii. 58; cf. 55.

¹² Inversis pedibus.] Eusebius, H. E. ii. 25, and iii. 1, (edit. Heinich. i. 181, 185,) informs us, upon the authority of Origen, that Peter was crucified with his head downwards, at his own request. Dr. Burton conjectures, and with great probability, that Paul was beheaded in consideration of being a Roman citizen. See Lectures on Eccl. Hist. of the First Cent. p. 320, Lond. 1831.

¹⁶ Veridicantis.] Veridicantes, B.

mirabilem prædicando Christi Evangelium orbis pene circuitum, ut vas electionis Magisterque Gentium electus, capite plexus est?

§ 74. Quis vestrum, ut sanctus martyr Ig-
natius, Antiochiæ urbis episcopus, post admirabiles in Christo actus, ob testimonium ejus leonum molis Romæ confractus est? cuius verba, cum ad passionem duceretur, audientes, si aliquando vultus vestri rubore suffusi sunt,
10 non solum in comparatione ejus vos non putabitis sacerdotes, sed ne mediocres quidem Christianos esse. Ait enim in epistola, quam ad Romanam Ecclesiam misit; ‘A Syria usque Romanam cum bestiis terra marique depugno die ac
15 nocte, connexus et colligatus decem leopardis, militibus, dico, ad custodiam datis, qui ex beneficiis nostris sæviores funt. Sed ego eorum nequitii magis erudior, nec tamen in hoc justificatus sum. O salutares bestias, quæ præparantur mihi, quando venient? quando emittentur? quando eis frui licebit carnibus meis?
20 quas ego exopto acriores parari, et invitabo ad devorationem mei, et deprecabor ne forte, ut in nonnullis fecerunt, timeant attingere corpus meum, quinimo et si cunctabuntur, ego vim faciam, ego me ingeram. Date, quæso, veniam, ego novi quid expediat mihi, nunc incipio esse Christi discipulus; facessat invidia vel humani affectus, vel nequitiae spiritualis, ut in Jesum Christum
25 adipisci merear ignes, cruces, bestias, dispersiones ossium, discerpsionesque membrorum, ac totius corporis poenæ, et omnia in me unum supplicia diaboli arte quæsita complementur, dummodo

Example of
Ignotius.

⁹ *Aliquando.*] In B. the word passage here quoted forms cap. is written thus, ‘alñi.’ iv. of the Epistle to the Romans

⁹ *Suffusi sunt.*] Confusi essent, in the edition of Smith, Oxon. B. 1709, 4to.

¹⁰ *Romanam Ecclesiam.*] The

¹¹ *Depugno.*] Pugno, B.

Jesum Christum merear adipisci.' Quid ad hæc dormitantibus animæ oculis aspicitis? Quid talia surdis sensuum auribus auscultatis? Discutite, quæso, tenebrosam atramque cordis vestri caliginem temporis, ut veritatis et humilitatis præfulgidum lumen videre possitis. Christianus non mediocris sed perfectus, sacerdos non vilis sed summus, martyr non segnis sed præcipius dicit, Nunc incipio esse Christi discipulus. Et vos si ille de cœlo projectus Lucifer, verbis non potestate erigimini, et quodammodo sub dente ruminatis et gestibus prætenditis, quæ antea actor vester depinxerat, In cœlum, inquiens, consendum et ero similis Altissimo. Et iterum, Ego fodi et bibi aquam, et exsiccavi vestigio pedum meorum omnes rivos aggerum. Multo rectius oportebat vos imitari illum et audire, qui totius bonitatis et humilitatis vere invictum exemplar est, dicentem per Prophetam, Ego autem sum vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis. O mirabile quoddam dixisse eum opprobrium hominum, cum omnis mundi probria deleverit. Et iterum in Evangelio, Non possum ego a me ipso facere quicquam, cum ipse coævus Patri ac Spiritui Sancto communis ejusdemque substantiæ cœlum et terram, cum omni eorum inæstimabili ornamento, fecerit, non alterius sed propria potestate, et vos arroganter verba exaltasse, Propheta dicente, Quid superbit, terra et cinis? Sed ad propositum revertar. 30

Examples of Polycarp, § 75. Quis, inquam, ex vobis, ut Smyrnensis ecclesiæ pastoregregius Polycarpus Christi testis, men-

¹⁸ *Inquiens.*] Esai. xiv. 12, 13,
25.

¹⁹ *Prophetam.*] Psalm. xxi. 11.

²⁰ *Deleverit.*] V. passes on to
the words, 'Sed ut ad propositum.'

²¹ *Evangelio.*] Johan. v. 30.

²² *Propheta.*] Eccl. x. 9.

²⁰ *Revertar.*] Revertatur, B.

²³ *Polycarpus.*] This information is gathered from the Circular Epistle of the Church of Smyrna concerning the martyrdom of Polycarp, § vii. xiii. edit. Smith, Oxon. 1709.

sam humane hospitibus ad ignem eum avide trahentibus apposuit, et objectus flammis pro Christi caritate dixit, ‘Qui dedit mihi ignis ferre supplicium, dabit, ut, sine clavorum confixione, flamas immobiliter perferam.’ Unum adhuc, præter magnam verbis volans sanctorum silvam, exempli gratia ponam, Basilium scilicet, Cæsariensem ^{and Basili.} episcopum, qui cum ab iniquo principe minæ hujuscemodi intentarentur, quod, nisi in crastinum 10 Arriano cœno, ut ceteri, macularetur, esset omnino moritus, dixisse fertur, ‘Ego sane ero cras qui hodie sum, tu te utinam non mutares.’ Et iterum, ‘Utinam haberem aliquid digni munera, quod offerrem huic, qui maturius Basilium de 15 nodo follis hujus absolveret.’ Quis ex vobis apostolici sermonis regulam, quæ ab omnibus semper sanctis sacerdotibus quibusque temporibus existantibus, humanam suggestionem præcipitanter ad nequitiam festinantem recutientibus servata 20 est, in concussione tyrannorum indirupte custodivit, hoc modo dicens, Obedire oportet magis Deo quam hominibus?

§ 76. Igitur configuentes solito more ad Domini misericordiam, sanctorumque prophe-
tarum ejus voces, ut illi pro nobis oraculorum suorum jacula imperfectis pastoribus, ut antea tyrannis, queis compuncti sanentur, librent, videamus quid Dominus ad desides et dishonestos

Passages from Scripture relative to the Priesthood,

⁷ *Basilium.*] The conversation here mentioned took place between Basil and the Prefect Modestus, and is borrowed from Ruffinus, II. ix.

⁸ *Episcopum.*] Om. V.

¹² *Non.*] Om. V.

¹⁴ *De nodo follis.*] Basil here alludes to the difficulty of breathing under which he laboured, see Acta S. Basilii, ap. Acta SS. Mens. Junii, tom. ii. p. 875, § 219.

¹⁷ *Sacerdotibus . . . humanam.*] Sacerdotibus omni tempore humanam, V.

²⁰ *Custodivit.*] Custodiunt, B. G.

²¹ *Hoc modo dicens.*] Quæ ejusmodi est, V.

²¹ *Obedire.*] Act. iii. 11.

²⁷ *Quies.*] Quis, B. V.

²⁸ *Dominus ad.*] Dominus per Prophetas ad, V.

sacerdotes, et non bene populum tam exempla quam verba docentes, minarum loquatur. Nam et Heli ille sacerdos in Silo, pro eo quod non digno Deo zelo severe in filios contemnentes Deum ultus fuerat, sed molliter et clementer, ut-⁵ pote paterno affectu, admonuerat, tali animadversione damnatur, dicente ad eum Propheta, Hæc dicit Dominus, Manifeste ostendi me ad domum patris tui cum essent in Ægypto ser-
vientes Pharaonis, et elegi domum patris tui ex ¹⁰ omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotio. Et post pauca, Quare respexisti in incensum meum et in sacrificium meum improbo oculo ? et hono-
rificasti filios tuos plus quam me, ut benediceres eos a primordio in omnibus sacrificiis coram me ? ¹⁵ Et nunc sic dicit Dominus, Quoniam qui hono-
rificant me, honorabo eos ; et qui pro nihilo ha-
bent me, ad nihilum redigentur. Ecce, dies ve-
nient, et disperdam nomen tuum, et semen domus
patris tui. Et hoc tibi signum sit, quod veniet ²⁰
super duos filios tuos Ophni et Phinees ; in uno
die morientur ambo in gladio virorum. Si hæc
itaque patiuntur, qui verbis tantum subjectos, et
non digna ultiōne emendant, quid ipsis fiet, qui
ad mala hortantur peccando et trahunt ? ²⁵

§ 77. Quid illi quoque perspicuum est vero
vati, post expletionem signi ab eodem prædicti,
et restitutionem aridæ manus impio regi, misso a
Judæa prophetare in Bethel, prohibitoque, ne quid
ibidem cibi gustaret, ac decepto ab alio, ut di-³⁰
citur, propheta, ut parum quid panis et aquæ
sumeret, obtigit, dicente ad eum suo hospite.

⁴ Severe.] Servare, B.

⁴ Contemnentes Deum ultus.]

Contentos in Deum vultus, B.

⁴ Ut puto, B.

⁷ Propheta.] 1 Sam. ii. 28, etc.

²⁴ Fiet, B.

²⁶ Quid illi . . . occidit eum.]

Om. V.

³² Dicente.] 2 Reg. xiii. 21.

Hæc dicit Dominus Deus, Quia inobediens fuisti
ori Domini, et non custodisti mandatum quod
præcepit Dominus Deus tuus, et reversus es, et
comedisti panem et bibisti aquam in hoc loco, in
5 quo mandaveram tibi, ne manducares panem nec
biberes aquam, non ponetur corpus tuum in se-
pulchro patrum tuorum. Et factum est, inquit,
postquam manducavit panem et babit aquam,
stravit sibi asinam suam et abiit, et invenit eum
10 leo in via, et occidit eum.

§ 78. Esaiam quoque sanctum prophetam de particulary from Isaiah,
sacerdotibus hoc modo loquentem audite, Væ
impio in malum, retributio enim manuum ejus
fiet ei. Populum meum exactores sui spoliave-
15 runt, et mulieres dominatæ sunt ejus. Popule
meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, et
viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad judi-
candum Dominus, et stat ad judicandos populos.
Dominus ad judicium veniet cum senibus populi
20 sui et principibus ejus. Vos depasti estis vineam
meam, rapina pauperis in domo vestra. Quare
atteritis populum meum ? et facies pauperum
commolitis ? dicit Dominus exercituum. Et item,
Væ, qui condunt leges iniquas, et scribentes in-
25 justitiam scripserunt, ut opprimerent in judicio
pauperes, et vim facerent cause humilium populi
mei, ut essent viduæ præda eorum, et pupilos
diriperent. Quid facietis in die visitationis et
calamitatis de longe venientis ? Et infra, Verum
30 hi quoque præ vino nescierunt, præ ebrietate
erraverunt, sacerdotes nescierunt præ ebrietate,
absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate,
nescierunt Videntem, ignoraverunt judicium.
Omnes enim mensæ replete sunt vomitu sordium,
35 ita ut non esset ultra locus.

---

¹¹ Esaiam.] iii. 11; x. 1; xxviii. 7, 14, 17; xxix. 13, 14; lxvi. 1.

§ 79. Propterea audite verbum Domini, viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem. Dixistis enim, Percussumus foedus cum morte, et cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit non veniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, et mendacio protecti sumus. Et post aliquanta, Et subvertet grando spem mendacii, et protectionem. Aquæ inundabunt, et delebitur foedus vestrum cum morte,¹⁰ et pactum vestrum cum inferno non stabit; flagellum inundans cum transierit, eritis et in conculcationem, quandocunque pertransierit, tollet vos. Et iterum, Et dixit Dominus; Eo quod appropinquat populus iste ore suo, et labiis¹⁵ glorificant me, cor autem eorum longe est a me, ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi et stupendo. Peribit enim sapientia a sapientibus ejus, et intellectus prudentium ejus abscondetur. Væ, qui profundi²⁰ estis corde, ut a Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, et dicunt, Quis videt nos? et quis novit nos? Perversa enim hæc vestra cogitatio. Et post aliquanta, Hæc dicit Dominus; Cœlum sedes mea, et terra sca-²⁵ bellum pedum meorum est. Quæ ista est domus, quam ædificabis mihi, et quis erit locus quietis meæ? Omnia hæc manus mea fecit, et facta sunt universa ista, dicit Dominus. Ad quem autem aspiciam, nisi ad pauperculum et contritum³⁰ spiritu et trementem sermones meos? Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum; qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem; qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum

---

²⁰ Væ qui . . . delectata est.] Om. V.

offerat; qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, et in abominationibus suis anima eorum delectata est.

5   § 80. **Jeremias** quoque virgo prophetaque, quid ^{Jeremiah,} insipientibus loquatur pastoribus, attendite. Hæc dicit Dominus, Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt a me, et ambulaverunt post vanitatem, et vani facti sunt? Et
 10 paulo post, Et ingressi contaminasti terram meam, et hereditatem meam posuistis in abominationem. Sacerdotes non dixerunt, ubi est Dominus? et tenentes legem nescierunt me, et pastores prævaricati sunt in me. Propterea adhuc
 15 judicio contendam vobiscum, ait Dominus, et cum filiis vestris disceptabo. Item post aliquanta, Stupor et mirabilia facta sunt in terra, prophetæ prædicabant mendacium, et sacerdotes applaudebant manibus suis, et populus meus di-
 20 lexit talia. Quid igitur fiet in novissimis ejus? Cui loquar et contestabor, ut audiat? Ecce, in-
 circuncisæ aures eorum, et audire non possunt. Ecce, verbum Domini factum est illis in oppro-
 25 brium, et non suscipiunt illud; quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Do-
 minus. A minore quippe usque ad majorem omnes avaritiæ student, et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia di-
 30 centes, Pax, pax, et non erit pax. Confusi sunt, qui abominationem fecerunt. Quin potius confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. Quamobrem cadent inter ruentem, in tem-
 pore visitationis eorum corruent, dicit Dominus.

---

⁶ *Jeremias.*] Ierem. ii. 5, 7, | x. 30; xi. 15; xii. 9; xiv. 10,
 9; v. 30; vi. 10, 12, 28; vii. 11; | 13; xxiii. 1, etc.

Et iterum, Omnes isti principes declinantur ambulantes fraudulenter, æs et ferrum, universi corrupti sunt, defecit sufflatorum in igne, frustra conflavit conflagator, malitiæ autem eorum non sunt consumtæ, argentum reprobum vocate eos, ⁵ quia Dominus projecit illos. Et post pauca, Ego sum, Ego sum. Ego vidi, dicit Dominus. Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum a principio; et videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel. Et nunc, ¹⁰ quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus; et locutus sum ad vos mane consurgens et loquens et non audistis, et vocavi vos et non respondistis; faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum et in qua vos habetis ¹⁵ fiduciam, et loco, quem dedi vobis et patribus vestris, sicut feci Silo, et projiciam vos a facie mea.

§ 81. Et iterum, Filii mei exierunt a me, et non subsistunt; et non est qui extendat ultra tentorium meum, et erigat pelles meas; quia stulte ²⁰ egerunt pastores, et Dominum non quæsierunt. Propterea non intellexerunt, et grex eorum dispersus est. Et post aliquanta, Quid est quod dilectus meus in domo mea facit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent a te malitias ²⁵ tuas, in quibus gloriata es? Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam, vocabit Dominus nomen tuum. Ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea, et combusta sunt fruteta ejus. Et iterum, Venite, congregamini omnes bestiæ ³⁰ terræ, properate ad devorandum. Pastores multi demoliti sunt vineam meam, dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis. Itemque loquitur, Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, et non quietavit, et Domino non placuit. Nunc recordabitur iniquitatum eorum, et visitabit peccata illorum.

Prophetæ dicunt eis, Non videbitis gladium, et famæ non erit in vobis, sed pacem veram dabit Dominus vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me; Falso prophetæ vaticinantur in nomine ⁵ meo, non misi eos et non præcepi eis; visionem mendacem, et divinationem, et fraudulentiam, et seductionem cordis sui, prophetant vobis. Ideo hæc dicit Dominus, In gladio et fame consumuntur prophetæ illi; et populi, quibus prophetae ¹⁰ taverunt, projecti erunt in viis Jerusalem præ fame et gladio, et non erit qui sepeliat.

§ 82. Et iterum, Væ pastoribus, qui disperdunt et dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit Dominus. Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores ¹⁵ qui pascunt populum meum, Vos dispersistis gregem meum, et ejecistis eos, et non visitastis illos. Ecce, ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, dicit Dominus. Propheta namque et sacerdos polluti sunt, et in domo mea inveni ²⁰ malum eorum, dicit Dominus; et idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim et corruent in ea, afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, dicit Dominus. Et in prophetis Samariae vidi fatuitatem, et prophetabant in Baal, et decipiebant populum meum ²⁵ Israel; et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem, adulterium, et iter mendacii, et confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque a malitia sua; facti sunt mihi omnes ³⁰ Sodoma, et habitatores ejus quasi Gomorrah. Propterea hæc dicit Dominus ad prophetas, Ecce ego cibabo eos absinthio, et potabo eos felle; a prophetis enim Jerusalem est egressa pollutio super omnem terram. Hæc dicit Dominus exercituum, Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, et decipiunt vos, visionem enim cordis sui loquuntur, non de ore Domini. Dicunt

enim his, qui me blasphemant, locutus est Dominus, Pax erit vobis, et omnibus, qui ambulant in pravitate cordis sui, dixerunt, Non veniet super eos malum. Quis enim affuit in consilio Domini, et vidit et audivit sermonem ejus ? Quis consideravit verbum illius et audivit ? Ecce, turbo dominicæ indignationis egreditur, et tempestas erumpens super caput impiorum veniet, non revertetur furor Domini usque dum faciat, et usque dum compleat cogitationem cordis sui. In novis- 10 simis diebus intelligetis consilium ejus.

Joel,

§ 83. Parum namque cogitatis vel facitis, quod sanctus quoque Joel monens inertes sacerdotes, ac deflens detrimentum populi pro iniquitatibus eorum, edixit: Expergiscimini qui estis ebrii a 15 vino vestro, et plorate et lamentamini omnes qui bibitis vinum in ebrietatem, quia ablata sunt ab ore vestro jucunditas et gaudium. Lugete sacerdotes, qui deservitis altari, quia miseri facti sunt campi. Lugeat terra, quia miserum factum est 20 frumentum, et siccatum est vinum, diminutum est oleum, aruerunt agricolæ. Lugete posses- siones pro tritico et hordeo, quia perit vindemia ex agro, vitis arefacta est, ficus diminuta sunt: granata, et palma, et malum, et omnia ligna agri 25 arefacta sunt, quoniam confuderunt gaudium filii hominum. Quæ omnia spiritualiter intelligenda erunt vobis, ne tam pestilenti fame verbi Dei animæ vestræ arescerent. Et iterum, Flete sa- cerdotes, qui deservitis Domino, dicentes, Parce, 30 Domine, populo tuo, et ne des hereditatem tuam in opprobrium, et ne dominantur eorum gentes, uti ne dicant gentes, ubi est Deus eorum. Sed hæc vos nequaquam auditis, sed omnia, quibus propensius divini furoris indignatio inardescat, 35 admittitis.

---

¹⁵ Edixit.] Joel, i. 5, 9, 10. | ²² Lugete . . . arescerent.] Om. V.

§ 84. Quid etiam sanctus Osee propheta sacerdotibus vestri moduli dixerit signanter, attendite. Audite hæc sacerdotes et intendat domus Israel et domus regis, infigite auribus vestris, quoniam ad vos est judicium, quia laqueus facti estis speculationi, et velut reticulum extensum super itaburium quod indagatores venationis confixerunt.

§ 85. Vobis etiam a Domino alienatio hujuscemodi intendatur per prophetam Amos dicentem, Odio habui et repuli dies festos vestros, et non accipiam odorem in solennibus conventionibus vestris, quia et si obtuleritis holocausta et hostias vestras non accipiam ea, et salutare declarationis vestræ non aspiciam. Transfer a me sonum cantionum tuarum, et psalmum organorum tuorum non audiam. Famis enim Evangelici cibi culina ipsa vestræ animæ viscera excomedens grassatur in vobis, sicut supradictus propheta prædictum, Ecce, inquiens, dies veniunt, dicit Dominus, et emitta famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem in audiendo verbum Dei, et movebuntur aquæ a mari usque ad mare, et ab aquilone usque ad orientem percurrent quærentes verbum Domini, et non inventient.

§ 86. Auribus quoque percipite sanctum Micah, cheam, ac si cœlestem quandam tubam adversus subdolos populi principes concisius personantem. Audite nunc, inquiens, principes domus Jacob, nonne vobis est ut cognoscatis judicium odientibus bona, et quærentibus maligna, rapientibus pelles eorum ab eis, et carnes eorum ab ossibus

¹ Osee.] Osee, v. 1.

⁶ Super . . . confixerunt.] Om.

V.

⁹ Amos.] Amos, v. 21; viii. 11.

¹² Salutare . . . invenient.] Om.

V.

²⁰ Micheam.] Mich. iii. 1, etc.;

vii. 1.

eorum? Quemadmodum comederunt carnes plebis meæ, et pelles eorum ab eis excoriaverunt, ossa eorum confregerunt et laniaverunt, quasi carnes in olla; suclamabunt ad Deum et non exaudiet eos, et avertet faciem suam ab eis in illo ⁵ tempore, propter quod malitiose gesserunt in adinventionibus suis super ipsos. Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, et prædicant in eum pacem, et non est data in os eorum; exci- ¹⁰ tavi in eum bellum. Propterea nox erit vobis ex visione, et tenebræ vobis erunt ex divinatione, et occidet sol super prophetas, et contenebrescat super eos dies, et confundentur videntes somnia, et deridebuntur divini, et obtrectabunt adversus ¹⁵ omnes ipsi; quoniam non erit qui exaudiat eos, si non ego implevero fortitudinem in Spiritu Do- mini et judicio et potestate, ut annunciem domui Jacob impietas suas, et Israel peccata sua. Audite hæc itaque duces domus Jacob, et residui ²⁰ domus Israel, qui abominamini judicium, et omnia recta pervertitis, qui ædificatis Sion in san- guine et Jerusalem in iniuriantibus; duces ejus cum muneribus judicant, et sacerdotes ejus cum pe- ²⁵ cunia divinabant, et in Domino requiescebat, dicentes, Nonne Dominus in nobis est? Non venient super nos mala. Ideo propter vos Sion sicut ager arbitur, et Jerusalem sicut specula pomarii erit, et mons domus sicut locus sylvæ. ³⁰ Et post aliquanta, Heu me! quia factus sum sicut qui colligit stipulam in messe, et sicut racemus in vindemia, cum non sit botrus ad manducandum primitiva. Heu me! anima quia periit terrenis

---

⁷ Hæc . . . præparat.] Om. V.

operibus, semper peccatorum reverentia exoritur reverens a terra, et qui corrigat inter homines, non est. Omnes in sanguinem judicio contendunt, et unusquisque proximum suum tribula-
tione tribulat, in malum manus suas præparat.

§ 87. Quid Sophonias etiam propheta egregius ^{Zephaniah,} de vestris olim comessoribus disceptaverit at-
tendite, de Jerusalem namque loquebatur, quæ
spiritualiter Ecclesia vel Anima intelligitur, O !
10 inquiens, quæ erat splendida et liberata civitas,
confidens columba, non obaudivit vocem, nec
percepit disciplinam, in Domino non confusa est,
et ad Deum suum non accessit. Et id quare,
ostendit. Principes ejus sicut leo rugientes, ju-
15 dices sicut lupi Arabiæ non relinquebant in mane,
prophetæ ejus spiritum portantes viri contem-
toris, sacerdotes ejus prophanabant sancta, et
impie agebant in lege; Dominus autem justus in
medio ejus, et non faciet injustum mane, mane
20 dabit judicium suum.

§ 88. Sed et beatum Zachariam prophetam ^{Zechariah,} monentem vos in verbo Dei audite. Hæc enim
dicit Dominus omnipotens; judicium justum ju-
dicate, et misericordiam et miserationem facite
25 unusquisque ad fratrem suum; et viduam, et
orphanum, et advenam, et pauperem, per poten-
tiam nolite nocere, et malitiam unusquisque fra-
tris sui non reminiscatur in corde suo; et con-
tumaces fuerunt ne observarent, et dederunt dor-
30 sum stultiæ, et aures suas degravaverunt ut non
audirent, et cor suum statuerunt insuadibile ne
audirent legem meam et verba, quæ misit Do-
minus omnipotens in Spiritu suo in manibus pro-

⁶ Sophonias.] iii. 1, etc.

²¹ Zachariam.] vii. 9, etc.; x.
2; xi. 3.

²² In spiritu . . . sanitas.] Om.

V.

phetarum priorum, et facta est ira magna a Domino omnipotente. Et iterum, Quoniam qui loquebantur, locuti sunt molestias, et divini visa falsa, et somnia falsa loquebantur, et vana consolabantur; propter hoc aridi facti sunt sicut 5 oves, et afflitti sunt quoniam non erat sanitas. Super pastores exacerbata est iracundia mea, et super agnos visitaho. Et post pauca, Vox lamentantium pastorum, quia misera facta est magnitudo eorum. Vox rugientium leonum, quo- 10 niam miser factus est decursus Jordanis. Hæc dicit Dominus omnipotens, Qui possidebant interficiebant, et non pœnituit eos; et, qui vendebant eas, dicebant, Benedictus Dominus, et ditati sumus, et pastores earum nihil passi sunt in eis. 15 Propter quod non parcum jam super inhabitantes terram, dicit Dominus.

Malachi.

§ 89. Quid præterea sanctus Malachias propheta vobis denunciaverit, audite, Vos, inquiens, sacerdotes qui spernitis nomen meum, et dixistis, 20 In quo spernimus nomen tuum? Offerendo ad altare meum panes pollutos; et dixistis, in quo polluimus eos? In eo quod dixistis, Mensa Domini pro nihilo est, et quæ superposita sunt sprevistis; quoniam si adducatis cæcum ad victimam, 25 nonne malum? Offer itaque illud præposito tuo si suscipiet illud, si accipiet personam tuam, dicit Dominus omnipotens. Et nunc exorate faciem Dei vestri, et deprecamini eum; in manibus vestris facta sunt hæc, si accipiam ex vobis personas 30 vestras. Et iterum, Et intulisti de rapina claudum et languidum, et intulisti munus. Nunquid suscipiam illud de manu vestra? dicit Dominus. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo mas-

---

⁸ *Et post . . . Dominus.] Om.* | ¹⁸ *Malachias.] i. 6, 12; viii. 1;*
V. | *ii. 5, 8; iii. 2, 13.*

culum, et votum faciens immolat debile Domino,
 quia rex magnus ego sum, dicit Dominus exercituum, et nomen meum horribile in gentibus.
 Et nunc ad vos mandatum hoc, O sacerdotes, si
 5 nolueritis audire et ponere super cor, ut detis
 gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum,
 mittam in vos egestatem, et maledicam benedic-
 tionibus vestris, quoniam non posuistis super cor.
 Ecce, ego projiciam vobis brachium, et dispergam
 10 super vultum vestrum sterlus sollennitatum ves-
 trarum. Sed interea, ut avidius organa nequitiae
 præparatis ad bona, quid de sancto sacerdote
 dicat, si quantulumcunque adhuc interni auditus
 in vobis remanet, auscultate: Pactum meum, in-
 15 quiens, fuit cum eo—de Levi namque, vel Moyse,
 secundum historiam loquebatur—vitæ et pacis,
 dedi ei timorem et timuit me, a facie nominis mei
 pavebat, lex veritatis fuit in ore ejus, et iniurias
 non est inventa in labiis ejus, in pace et in æqui-
 20 tate ambulavit mecum, et multos avertit ab ini-
 quitate. Labia enim sacerdotis custodient scien-
 tiam, et legem requirent ex ore ejus, quia ange-
 lus Domini exercituum est. Nunc item mutavit
 sensum, et malos increpare non desinit, Vos, in-
 25 quiens, recessistis de via, et scandalizastis plu-
 rimos in lege, et irritum fecistis pactum cum Levi,
 dicit Dominus exercituum. Propter quod et ego
 dedi vos contemtibiles et humiles in omnibus po-
 pulis, sicut non servasti vias meas, et accepistis
 30 faciem in lege. Nunquid non pater unus om-
 nium nostrum? nunquid non Deus unus creavit
 nos? Quare ergo despicit unusquisque fratrem
 suum? Et iterum, Ecce veniet Dominus exercituum,
 et quis poterit cogitare diem adventus
 35 ejus? et quis stabit ad videndum eum? Ipse

---

⁴ Et nunc . . . facti sunt.] Om. V.

enim egredietur quasi ignis ardens, et quasi poalvantum, et sedebit conflans et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos quasi aurum et quasi argentum. Et post pauca, Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus, et dixistis, Vanus est qui servit Deo, et quod emolumentum, quia custodivimus præcepta ejus, et quia ambulavimus coram Domino exercituum tristes. Ergo nunc beatos dicemus arrogantes, siquidem ædificati sunt facientes iniquitatem, tentaverunt Deum, et salvi facti sunt.

Passages
from
Ezechiel.

§ 90. Quid vero Ezechiel propheta dixerit attendite. Væ, inquiens, super vñ veniet, et nuncius super nuncium erit, et quæretur visio a propheta, et lex peribit a sacerdote et consilium de senioribus. Et iterum, Hæc dicit Dominus; Eo quod sermones vestri sunt mendaces, et divinationes vestræ vanæ, propter hoc ecce ego ad vos, dicit Dominus. Extendam manum meam super prophetas, qui vident mendacia, et eos qui loquuntur vana in disciplina populi mei non erunt, et in scriptura domus Israel non scribentur, et in terram Israel non intrabunt, et scietis quia ego Dominus. Propterea populum meum seduerunt dicentes, pax Domini, et non est pax Domini. Hic struit parietem, et ipsi ungunt eum, et cadet. Et post aliquanta, Væ his qui cinnant cervicalia subtus omnem cubitum manus, et faciunt velamina super omne caput universæ ætatis ad subvertendas animas. Animæque subversæ sunt populi mei, et animas possidebant, et contaminabant me ad populum meum propter manum plenam hordei, et propter fragmentum panis ad occidendias animas, quas non oportebat

¹⁹ Ezechiel.] vii. 26; xiii. 8, | ²⁰ Animæque...cripuisti.] Om.
18; xxii. 4, 30; xxxiii. 2, etc. | V.

mori, et ad liberandas animas, quas non oportebat vivere, dum loquimini populo exaudienti vana eloquia. Et infra, Fili hominis dic, Tu es terra quæ non compluitur, neque pluvia facta est super te in die iræ, in qua principes in medio ejus, sicut leones, rugientes, rapientes rapinas, animas devorantes in potentia, et pretia accipientes, et viduæ tuæ multiplicatae sunt in medio tui, et sacerdotes ejus despexerunt legem meam, et polluebant 10 sancta mea. Inter sanctum et pollutum non distinguebant, et inter medium immundi et mundi non dividebant, et a sabbatis meis obvelabant oculos suos, et polluebant in medio eorum.

§ 91. Et iterum, Et quærebam ex eis virum 15 recte conversantem, et stantem ante faciem meam omnino in tempore iræ, ne in fine delerem eam, et non inveni. Et effudi in eam animum meum in igne iræ meæ ad consumendum eos; vias eorum in caput eorum dedi, dicit Dominus. Et post ali- 20 quanta, Et factus est sermo Domini ad me dicens, Fili hominis loquere filiis populi mei, et dices ad eos; Terra, in quam ego gladium superinducam, et acceperit populus terræ hominem unum ex ipsis, et dederit eum sibi in speculatorum, et vi- 25 derit gladium venientem super terram, et tuba cecinerit et significaverit populo; et audierit qui audit vocem tubæ et non observaverit; et venerit gladius et comprehendenter eum, sanguis ejus super caput ejus erit. Quia, cum vocem 30 tubæ audisset, non observavit, sanguis ejus in ipso erit; et hic, quia custodivit, animam suam liberavit. Et speculator, si viderit gladium venientem et non significaverit tuba, et populus non observaverit, et veniens gladius acceperit ex eis 35 animam, et ipsa propter iniuriam suam capta est, et sanguinem de manu speculatoris requiram. Et tu, fili hominis, speculatorum te dedi domui

Israel, et audies ex ore meo verbum, cum dicam peccatori, morte morieris; et non loqueris, ut avertat se a via sua impius; et ipse iniquus in iniuitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Tu vero, si prædixeris ⁵ impio viam ejus, ut avertat se ab ea, et non se averterit a via sua; hic sua impietate morietur, et tu animam tuam eripuisti.

Passages
from the
New Testa-
ment,
namely,

§ 92. Sed sufficient hæc pauca de pluribus prophetarum testimonia, quibus retunditur superbia ¹⁰ vel ignavia sacerdotum contumacium, ne putent nos propria potius adinventione, quam legis, sanctorum vel auctoritate, eis talia denunciare. Videamus igitur quid Evangelica tuba mundo personans inordinatis sacerdotibus eloquatur, non ¹⁵ enim de illis, ut jam diximus, qui apostolicam sedem legitime obtinent, quiq[ue] bene norunt largiri spiritualia conservis suis in tempore cibaria, si qui tamen multi in præsentiarum sunt, sed de pastoribus imperitis, qui derelinquent oves, et ²⁰ pascunt vana, et non habent verba pastoris periti, nobis sermo est. Evidens ergo indicium est, non esse eum legitimum pastorem, sed mediocrem quidem Christianum, qui hæc non tam nostra, qui valde exigui sumus, quam Veteris Novique ²⁵ Testamenti decreta recusaverit, vel inficiatus fuerit, sicut bene quidam nostrorum ait; Optabiliter cupimus, ut hostes ecclesiæ sint nostri quoque absque ullo foedere hostes, et amici ac defensores nostri non solum foederati, sed etiam ³⁰ patres ac domini habeantur. Conveniant namque singuli vero examine conscientiam suam, et ita deprehendent, an secundum rectam rationem sacerdotali cathedræ insideant. Videamus, in-

¹⁰ Quibus.] Quis, V.

²¹ Et.] Nam, V.

²² Nobis.] Vobis, B.

²³ Sint.] Om. V.

quam, quid Salvator mundi factorque dicat. Vos estis, inquit, sal terræ, quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut præjiciatur foras, ut conculcetur ab hominibus.

⁵ § 93. Hoc unum testimonium ad confutandos impudentes quosque abunde sufficere posset, sed ut evidentioribus adhuc adstipulationibus, quantis semetipsos intolerabilibus scelerum fascibus falsi his sacerdotes opprimant, verbis Christi comprobetur, aliqua annectenda sunt. Sequitur enim, Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Quis ergo sacerdotum hujus temporis ita ignorantiae cæcitatem depellit, ut ceu lux clarissimæ lucernæ, in aliqua domo cunctis noctu residentibus scientiæ simul et bonorum operum lampade luceat? Quis ita universis ecclesiæ filiis tutum, publicum, conspicuumque refugium, ut sit civibus firmissima forte editi montis civitas vertice constituta, habetur? Sed quod sequitur, Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et magnificent Patrem vestrum, qui in cœlis est, quis eorum uno saltem die potest implere? Quin potius densissima quædam eorum nebula, atraque peccaminum omni insulæ ita incumbit nox, ut omnes pene a via recta avertat, ac per invios impeditosque scelerum calles errare faciat, quorum non modo Pater cœlestis non laudatur per opera,

² *Inquit.*] Mat. v. 13.

³ *Impudentes.*] Impudentissimos, V.

⁷ *Evidenteribus.*] Evidenter, V.

⁷ *Adstipulationibus.*] Om. V.

¹⁰ *Vos estis.*] Mat. v. 14.

¹⁵ *Cæcitatem depellit, ut ceu lux.*] Cæcitate possessus, ut lux, B.

¹⁷ *Aliqua domo.*] Aliquam domum, B.

¹⁸ *Luceat.*] Lucet, B.

¹⁹ *Totum.*] Totum, B.

²¹ *Editi.*] Ut edita, B.

²² *Sequitur.*] Mat. v. 16.

²³ *Eorum.*] Eorum istud, V.

²⁷ *Ita ut.*] Ita ut, B.

³⁰ *Per opera.*] Om. V.

sed etiam intolerabiliter blasphematur. Velim quidem hæc Scripturæ Sacræ testimonia huic Epistolæ inserta vel inserenda, sicut nostra mediocritas posset, omnia utcunque historico vel morali sensu interpretari.

5

§ 94. Sed, ne in immensum modum opusculum hoc his, qui non tam nostra quam Dei despiciunt, fastidiunt, avertunt, proteletur, simpliciter et absque ulla verborum circuitione congesta vel congerenda sunt. Et post pauca.¹⁰ Qui enim solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Et iterum, Nolite judicare, ut non judicemini; in quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis. Quis rogo¹⁵ vestrum respiciet id quod sequitur? Quid autem vides, inquit, festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non consideras? aut quomodo dicis fratri tuo, Sine ejiciam festucam de oculo tuo, et ecce, trabes in oculo tuo est. Vel²⁰ quod sequitur; Nolite dare sanctum canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi disrumpant vos, quod sœpissime vobis evenit. Et populum monens, ne a dolosis doctoribus, ut estis vos, se-²⁵ duceretur, dixit, Attendite vobis a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; a fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos³⁰ fructus facit, et mala malos. Et infra, Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.

35

² *Sacrae.] Facere, B.*

^{• Proleletur.] Protollatur, V.}

¹⁰ *Post pauca.] Matth. v. 19;*

vii. 1, etc.

§ 95. Quid sane vobis fiet, qui, ut propheta dixit, labiis tantum, et non corde, Deo creditis? Qualiter autem impletis quod sequitur; Ecce, inquiens, ego mitto vos sicut oves in medio luporum, qui versa vice, ut lupi in gregem ovium, proceditis; vel quod ait, Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae? Prudentes quidem estis ut aliquem ore exitiabili mordatis, non ut caput vestrum, quod est Christus, objectu quodammodo corporis defendatis, quem totis operum malorum conatibus conculcatis. Nec enim simplicitatem columbarum habetis, quin potius corvino assimulati nigrori ac semel de arca, id est Ecclesia, evolutantes, inventis carnaлиum voluptatum foetoribus nusquam ad eam puro corde revolastis. Sed videamus et cetera; Nolite, ait, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed timete eum, qui potest et animam et corpus perdere in Gehennam. Quidnam horum feceritis, recogitate. Quem vero vestrum sequens testimonium non in profundo cordis arcano vulneret, quod de pravis antistitibus Salvator ad apostolos loquitur? Sinite illos, cæci sunt duces cæcorum; cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadent. Egent sane populi, quibus præstis, vel potius quos decepit, audire.

§ 96. Attendite verba Domini ad apostolos et turbas loquentis, quæ et vos, ut audio, in medium crebro proferre non pudet. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis servate et facite; secundum vero opera eorum nolite facere. Dicunt

¹ Qui.] Quod, B.

² Impletis.] V.; om. B.

³ Sequitur.] Matth. x. 16,28, etc.

⁴ Evolutantes, B.

²² Loquitur.] Matth. xv. 14;

xxiii. 2, 13; xxiv. 48, 49, etc.

²³ Quibus.] Qui, B.

²⁴ Vos.] B. V.; nos, G.

enim, et ipsi non faciunt. Periculosa certe ac supervacua sacerdotibus doctrina est, quæ pravis operibus obfuscatur. Væ vobis hypocritæ, qui clauditis regnum cœlorum ante homines, vos autem non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. ⁶ Non solum enim præ tantis malorum criminibus, quæ geritis in futuro, sed etiam pro his, qui vestro quotidie exemplo pereunt, poenali poena plectemini, quorum sanguis in Die Judicii de vestris manibus requiretur. Sed quid mali quod servi ¹⁰ parabola prætenderit, inspicite, dicentis in corde suo, Moram facit dominus meus venire. Qui pro hoc forsitan incooperat percutere conservos suos manducans et bibens cum ebriis. Veniet ergo, inquit, dominus servi illius in die qua non ¹⁵ sperat, et hora qua ignorat, et dividet eum, a sanctis scilicet sacerdotibus, partemque ejus ponet cum hypocritis, cum eis certe, qui sub sacerdotali tegmine multum obumbrant nequitiae. Illic, inquiens, erit fletus et stridor dentium, quibus ²⁰ in hac vita non crebro evenit, ob quotidianas ecclesiæ matris ruinas filiorum, vel desideria regni cœlorum.

and Epistles,
to the
Romans,

§ 97. Sed videamus quid Christi verus discipulus Magister Gentium Paulus, qui omni ecclasiastico doctori imitandus est, sicut et ego Christi, in tali negotio præoloquatur in prima Epistola dicens, Quia quum cognoverunt Deum, non sicut Deum magnificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, ²⁵ et occæcatum est insipiens cor eorum, dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Licet hoc Gen-

⁶ *Pra.*] Pro. V.

⁸ *Pœnali.*] Ferali, V.

²¹ *Non.*] Om. V.

²⁵ *Doctori.*] Om. B.

²⁸ *Sicut et ego Christi.*] Om. B.

²² *Epistola.*] Rom. i. 21, 25,

28, etc.

²⁸ *Cognoverunt.*] Cognovissent,

V.

tibus dici videatur, intuemini tamen quia competenter istius ævi sacerdotibus cum populis coaptabitur. Et post pauca; Qui commutaverunt, inquit, veritatem Dei in mendacium, et coluerunt
 5 et servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in secula; propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiae. Et iterum; Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant
 10 quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, impudicitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio (scilicet animalium populi), contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum; parentibus inobedientes, insensatos, incompositos,
 15 sine misericordia, sine affectione, qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte.

20 § 98. Quisnam supradictorum his omnibus in veritate caruit? si enim esset, forte caperetur subjecto sensu in quo ait, Non solum qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus, nullo scilicet hoc malo eorum extante immuni. Et infra, Tu autem
 25 secundum duritiam tuam, et cor impenitens thesaurizas tibi iram in die iræ, et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. Et iterum, Non est enim acceptio personarum apud Deum. Quicunque enim sine lege
 30 peccaverunt, sine lege et peribunt; quicunque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. Quid ergo severitatis ingruit his, qui non solum implenda non fa-

²³ *Nullo . . . immuni.*] Ut nullus, scilicet, eorum sit hujus mali

²⁴ *Exstante.*] Exstantes, *B.*
²⁵ *Ingruit.*] Ingessit, *V.*

ciunt, et prohibita non declinant, sed etiam ipsam verborum Dei lectionem vel tenuiter auribus ingestam pro sævissimo angue refugint?

§ 99. Sed transeamus ad sequentia, Quid ergo, inquit, dicemus? Permanebimus in peccato, ut ⁵ gratia abundet? absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo iterum vivemus in illo? Et post aliquanta, Quis nos, ait, separabit a caritate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? ¹⁰ an gladius? Quem vestrum, quæso, talis intimo corde occupabit affectus, qui non modo pro pietate non laboratis, sed etiam ut inique agatis, et Christum offendatis, multa patimini? Vel quod sequitur. Nox præcessit, dies autem ¹⁵ appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamus arma lucis, sic ut in die honeste ambulemus, non in commensationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiis, non in contentione et æmulatione, sed induite ²⁰ Dominum Jesum Christum, et carnis curam ne feceritis in concupiscentiis.

First Corinthians,

§ 100. Et iterum ad Corinthios in prima Epistola; ut sapiens, inquit, architectus fundamentum posui, alter superædificat. Unusquisque ²⁵ autem videat quomodo superædificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Jesus Christus. Si quis autem superædificet super fundamentum hoc aurum et argentum, lapides pretiosos, ligna, ³⁰ fœnum, stipulam, unumquodque opus manifestum erit, dies enim Domini declarabit illud, quia in igne revelabitur, et uniuscujusque opus, quale

¹ *Etiam.*] Etiam qui, V.

² *Ingestam.*] Instillatam, V.

¹¹ *Quæso.*] Quæro, B.

²² *Corinthios.*] 1 Cor. iii. 10,

18; v. 6, 9; 2 Cor. iv. 2; xi. 18.

sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, omnia per ignem judicabuntur. Qui superædificaverit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Nescitis quia templo Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Et iterum, Si quis videtur apud vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens; sapientia enim hujus mundi stultitia est apud Deum. Et post aliquanta, Non bona gloriatio vestra. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate igitur vetus fermentum; ut sitis nova conspersio. Quomodo expurgabitur vetus fermentum, id est, peccatum, quod a diebus in dies cunctis conatibus cumulatur? Et iterum, Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini fornicariis, non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus; alioquin debueratis de hoc mundo exire. Nunc autem scripsi vobis ne commisceri, si quis nominatur frater, et est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum quidem sumere. Sed latro nequaquam pro furto vel latrocino furem alium damnat, quem potius optat, tuetur, amat, utpote sui sceleris consortem.

§ 101. Item in Epistola ad Corinthios secunda,
 Ideo, inquit, habentes hanc administrationem,
 juxta quod misericordiam consecuti sumus, non
 deficiamus, sed abjiciamus occulta dedecoris, non
 ambulantes in astutia neque adulterantes verbum
 Dei, per malum exemplum, scilicet, et per adulationem. In subsequentibus autem ita de malis
 doctoribus dicit; Nam ejusmodi pseudoapostoli

Second Corinthian,

² Qui . . . consortem.] Om. V. | ³³ Et.] Om. B.

sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Et non mirum; ipse enim Sathanas transfigurat se in angelum lucis. Non est magnum igitur si ministri ejus transfigurentur ut angeli justitiae, quorum finis erit secundum ⁶ opera eorum.

Ephesiana,

§ 102. Attendite quoque quid ad Ephesios dicat.
An nescitis vos pro hoc in aliquo reos teneri?
Hoc, inquiens, dico et testificor in Domino, ut jam non ambuletis sicut Gentes ambulant in ¹⁰ vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a via Dei, per ignorantiam, quæ est in illis, propter cæcitatem cordis eorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiae in operationem omnis immunditiæ et ava- ¹⁵ ritiæ. Et quis vestrum sponte expleverit id quod sequitur, Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei, et nolite ineibriari vino, in quo est luxuria; sed replemini ²⁰ Spiritu Sancto.

Thessaloni-
nians,

§ 103. Sed et quod ad Thessalonicenses dicit,
Neque enim fuimus apud vos aliquando in sermone adulacionis, sicut scitis, neque in occasione avaritiae, nec quarentes ab hominibus gloriari, neque a vobis, neque ab aliis, cum possimus ²⁵ honori esse, ut ceteri Apostoli Christi. Sed facti sumus sicut parvuli in medio vestrum, vel tanquam si nutrix foveat parvulos suos, ita desiderantes vos cupide volebamus vobis tradere non solum Evangelium, sed etiam animas nos- ³⁰ tras. Si hunc vos Apostoli retinetis in omnibus affectum, ejus quoque cathedrae legitime insidere noscatis. Vel etiam quod sequitur; Scitis, inquit, quæ præcepta dederim vobis. Hæc est

---

⁷ *Ephesios.] Ephes. iv. 17;* | ²¹ *Thessalonicenses.] 1 Thes. ii.*
v. 17. | 5; iv. 2, 3.

voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis
vos a fornicatione, et sciat unusquisque vestrum
vas suum possidere in honore et sanctificatione,
non in passione desiderii, sicut et Gentes quæ
⁵ ignorant Deum. Et ne quis supergrediatur
neque circumveniat in negotio fratrem suum,
quoniam vindex est Dominus de his omnibus.
Non enim vocavit nos Deus in immunditiam,
sed in sanctificationem. Itaque qui hæc spernit,
¹⁰ non hominem spernit sed Deum. Quis etiam
vestrum circumspecte cauteque custodivit id quod
sequitur, Mortificate ergo membra vestra quæ
sunt super terram, fornicationem, immunditiam,
libidinem, et concupiscentiam malam, propter
¹⁵ quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ. Videtis
enim pro queis peccatis ira Dei potissimum con-
surgat.

§ 104. Audite itaque quid de vobis prophetico ^{Timothy,}
spiritu sanctus idem Apostolus vestrisque con-
²⁰ similibus prædixerit, ad Timotheum aperte scri-
bens. Hoc enim scitote, quod in novissimis
diebus instabunt tempora periculosa. Erunt
enim homines semetipsos amantes, cupidi, elati,
²⁵ superbi, blasphemi, parentibus inobedientes, in-
grati, scelesti, sine affectione, incontinentes, im-
mites, sine benignitate, proditores, protervi, tu-
midi, voluptatum amatores magis quam Dei,
habentes quidem speciem pietatis, virtutem au-
tem ejus abnegantes. Et hos devita, sicut et
³⁰ Propheta dicit, Odivi congregationem maligno-
rum, et cum impiis non sedebo. Et post ali-
quanta, quod nostro tempore videmus pullulare,

---

⁵ <i>Et ne quis . . . consurgat.]</i> <i>Om. V.</i>	³⁰ <i>Propheta.]</i> Psal. xxv. 5. ³¹ <i>Et post . . . illorum fuit.]</i> <i>Om. V.</i>
¹² <i>Sequitur.]</i> Coloss. iii. 5. ²⁰ <i>Timotheum.]</i> 2 Tim. iii. 1, 7.	

ait, Semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum enim Jan-
nes et Mambres restiterunt Moysi, ita et isti resistunt veritati; homines corrupti mente, re-
probi circa fidem, sed ultra non proficient. In-
sipientia enim eorum manifesta erit omnibus sicut et illorum fuit.

and Titus. § 105. Etenim evidenter ostendit qualiter se exhibeant suo officio sacerdotes, ita ad Titum scribens, Te ipsum præbe exemplum bonorum 10 operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum habens, irreprehensibile, ut is qui ex adverso est vereatur, nullum malum habens dicere de nobis. Et iterum ad Timotheum, La-
bora, inquit, sicut bonus miles Christi Jesu. 15 Nemo militans Deo implicat se negotiis secu-
laribus, ut placeat ei, cui se probavit. Nam et qui contendit in agone non coronatur, nisi legitime certaverit. Hæc quidem bonorum ad-
hortatio. Quod vero item comprehendit, ma- 20 lorum hominum, ut vos quibusque intelligenti-
bus apparetis, denuntiatio est. Si quis, inquiens, aliter docet, et non acquiescit sermonibus sanis Domini nostri Jesu Christi, et ei quæ secundum pietatem est doctrinæ superbus est, nihil sciens, 25 sed languescens erga quæstiones, et pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, conten-
tiones, blasphemiae, suspicione malæ, conflic-
tationes hominum mente corruptorum, qui ve-
ritate privati sunt, existimantium quæstum esse 30 pietatem.

Passages
from the
Ordination
Service.

§ 106. Sed quid sparsim positis amplius utentes testimoniis sensuum ac diversorum undis in de-

⁹ Titum.] Tit. ii. 7.

²⁰ Quod vero . . . pietatem.]

¹⁴ Timotheum.] 2 Tim. ii. 3; | Om. V.

1 Tim. vi. 3.

³³ Undis.] V.; modis, B.

specta ingenii nostri cymbula fluctuabimur ? Recurrere aliquando tandem usque ad Lectiones illas (quæ ad hoc non solum ut recitentur, sed etiam adstipulentur benedictioni, qua initiantur sacerdotum vel ministrorum manus, eosque perpetuo doceant, uti ne a mandatis, quæ fideliter continentur in eis, sacerdotali dignitate degenerantes recedant, ex omni pene sanctarum Scripturarum textu merito excerptæ sunt,) necessarium duximus, ut apertius cunctis pateat æterna supplicia mansura eos, et non esse sacerdotes vel Dei ministros, qui earum doctrinas atque mandata opere secundum vires suas non adimplerunt. Audiamus ergo quid princeps Apostolorum Petrus de tali negotio signaverit, Benedictus, inquiens, Deus et pater Domini nostri Jesu Christi, qui per magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vitæ æternæ, per resurrectionem a mortuis Domini nostri Jesu Christi, in hereditatem incorruptibilem, immarcescibilem, incontaminatam, conservatam in coelis in vos, qui in virtute Dei custodimini. Quare enim insipienter a vobis violatur talis hereditas, quæ non sicut terrena decidua, sed

¹ *Cymbula.*] *V.*; *cibula*, *B.*

¹ *Fluctuabimur.*] *Fluctuamus*, *V.*

² *Recurrere.*] This sentence is considerably transposed in *V.*

³ *Recitentur.*] *V.*; *recitamur*, *B.*

⁴ *Benedictioni . . . manus.*] From this, and a passage which will presently occur, we gain a few hints upon the Ritual of the early British Church, in regard to the consecration of its priests. Concerning the usage of anointing the hands of the priest with consecrated oil, see Martene, *De*

antiquis eccl. Ritibus, ii. 22, 23, 32, 36, 40, 44, 46, etc. edit. Bassan. The two Lessons used upon the occasion by the British Church, (namely, those taken from the First and Second Chapters of the First Epistle of St. Peter,) are not the same as those prescribed by the Church of Rome.

¹⁵ *Petrus.*] Beatus Petrus, *V.*

¹⁶ *Inquiens.*] 1 Pet. i. 3, 13, 14, 22; ii. 1, 9.

²³ *Enim.*] *Enim tam*, *V.*

²⁴ *Decidua . . . æterna.*] *V.*; *om.* *B.*

immarcescibilis atque æterna est? Et post aliquanta, Propter quod, succincti estote lumbos mentis vestræ, sobrii, perfecte sperantes in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelatione Jesu Christi. Rimamini namque pectoris vestri profunda, an sobrii sitis, et perfecte sacerdotalem gratiam examinandam in Domini revelatione conservetis. Et iterum dicit, Quasi filii benedictionis non configurantes vos illis prioribus ignorantiae vestræ desideriis, sed secundum Eum, qui ⁵ vos vocavit sanctos, et vos sancti in omni conversatione estote, propter quod scriptum est, Sancti estote, quia ego sum sanctus. Quis rogo vestrum ita sanctitatem toto animi ardore sectatus est, ut hoc, quantum in se est, avide fes- ¹⁰ tinaret implere? Sed videamus quid in ejusdem secunda Lectione contineatur. Carissimi, inquit, animas vestras castificate ad obediendum fidei per spiritum in caritate, in fraternitate, ex corde vero invicem diligentes perseveranter, quasi ¹⁵ renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, verbo Dei vivi, et permanentis in æternum.

§ 107. Hæc quidem ab Apostolo mandata, et in die ordinationis vestræ lecta, ut ea indirupte custodiretis, sed nequaquam a vobis in judicio ²⁵ impleta, sed nec multum cogitata vel intellecta sunt. Et infra, Deponentes igitur omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationem, et invidiam, et detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabiles, et sine dolo lac concupiscite, ³⁰ ut eo crescat in salutem, quoniam dulcis est Dominus. Recogitate an hæc quoque surdis auribus a vobis audita crebrius conculcentur. Et iterum, Vos autem genus electum, regale

¹⁴ *Toto.]* V.; om. B.

¹⁴ *Sectatus.]* V.; secutus, B.

¹⁵ *Hoc.]* V.; om. B.

sacerdotium, gens sancta, populus in adoptionem,
ut virtutes annuncietis ejus qui de tenebris vos
vocavit in illud tam admirabile lumen suum.
Non solum enim per vos virtutes Dei non an-
5 nunciantur, sed etiam pravissimis vestris apud
incredulos quosque despiciuntur exemplis. Au-
distis forte in eodem die, quod in Lectione Actus
Apostolorum lectum est; Petro in medio disci-
pulorum surgente qui dixit, Viri fratres, oportet
10 Scripturam impleri, quam prædixit Spiritus Sanc-
tus per os David de Juda. Et paulo post, Hic
itaque acquisivit agrum de mercede iniquitatis.
Hoc securo hebeti corde, vel potius quasi non
de vobis lectum fuisse, audistis. Quis, quæso,
15 vestrum non quærerit agrum de mercede iniqui-
tatis? Judas namque loculos compilabat, vos
Ecclesiæ donaria filiorumque animas ejus vas-
tatis. Ille adiit Judæos, ut Deum venderet;
vos tyrannos et patrem vestrum diabolum, ut
20 Christum despiciatis. Ille triginta argenteis ve-
nalem habuit omnium Salvatorem, vos vel uno
obolo.

§ 108. Quid plura? Fertur vobis in medium
Matthiæ in confusionem vestram exemplum,
25 sanctorum quoque Apostolorum electione, vel
judicio Christi, non propria voluntate, sortiti,
ad quod cæci effecti non videtis quam longe a
meritis ejus distetis, dum in amorem et effec-
tum Judæ traditoris sponte corruiatis. Apparet
30 ergo eum, qui vos sacerdotes sciens ex corde
dicit, non esse eximium Christianum. Sane quod
sentio, proferam. Posset quidem lenior fieri
increpatio; sed quid valet vulnus manu tantum

⁴ Annunciantur.] V. here adds
' vel meliorantur.'

18.

¹³ Quasi.] V.; om. B.
¹⁶ Namque.] Quoque, V.
³³ Valet.] B.; prodest, V.

palpare, unguentove ungere, quod, tumore jam vel fœtore sibi horrescens, cauterio et publico ignis medicamine eget? si tamen ullo modo sanari possit, ægro nequaquam medelam quærente, et ab hoc medico longius recedente. O inimici ⁵ Dei et non sacerdotes, veterani malorum et non pontifices, tradidores et non sanctorum Apostolorum successores, impugnatores et non Christi ministri. Auscultastis quidem secundæ Lectionis Apostoli Pauli verborum sonum, (sed in nullo ¹⁰ modo monita virtutemque servastis, et simulachrorum modo, quæ non vident neque audiunt, eodem die altari astistis,) tunc et quotidie vobis intonantis, Fratres, inquit, fidelis sermo est, et omni acceptione dignus,— ille dixit Fidelem, ¹⁵ et Dignum, vos ut infidelem et indignum sprevistis,— Si quis episcopatum cupit, bonum opus desiderat. Vos episcopatum magnopere avaritiae gratia, non spiritualis profectus obtentu, cupitis, et bonum opus illi condignum nequaquam ²⁰ habetis. Oportet ergo hujusmodi irreprehensibilem esse. In hoc namque sermone lacrimis magis quam verbis opus est, ac si dixisset Apostolus, eum esse omnibus irreprehensibiliorem debere. Unius uxoris virum. Quid ita apud vos ²⁵ quoque contemnitur, quasi non audiretur vel idem dicere et virum uxorum? Sobrium, prudentem. Quis etiam ex vobis hoc aliquando inesse sibi saltem optavit? Hospitalē, id est, si forte

¹ *Tumore.*] *V.*; timore, *B.*

⁶ *Veterani.*] Olicitatores, *V.*

⁸ *Impugnatores.*] *Om. B.*

⁹ *Secundæ Lectionis.*] The same passage formed the Lesson employed in the ordination of a bishop ‘secundum Gallos,’ see Martene, ii. 53, and also accord-

ing to the ‘mos Romanæ ecclesiæ,’ id. p. 72.

⁹ *Lectionis.*] 1 Tim. iii. 1, etc.

¹² *Modo.*] More, *V.*

¹⁴ *Intonantis.*] Intonaret, *V.*

²⁰ *Opus.*] *Om. B.*

²¹ *Habetis.*] *Om. B.*

²⁵ *Vos.*] *B.*; nos, *V.*

²⁶ *Est si.*] *Om. V.*

casu evenerit, popularis auræ potius quam præcepti gratia factum; non prodest, Domino Salvatore ita dicente, Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Ornatum, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum. O feralis immutatio, O horrenda præceptorum cœlestium conculatio; nonne infatigabiliter ad hæc expugnanda, vel potius obruenda, actuum verborumque arma corripitis, pro quibus conservandis atque firmandis, si necesse fuisset, et poena ultro subeunda et vita ponenda erat?

§ 109. Sed videamus et sequentia; Domum, inquit, suam bene regentem, filios habentem subditos, cum omni castitate. Ergo imperfecta est patrum castitas, si eidem non et filiorum accumuletur. Sed quid erit, ubi nec pater, nec filius, mali genitoris exemplo pravatus conspicitur castus? Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligenter adhibebit? Hæc sunt verba, quæ indubitatis affectibus approbantur. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non vino multum deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Hi autem probentur primum, et sic ministrent nullum crimen habentes. His nimirum horrescens diu immorari, unum veridice possum dicere, quin hæc omnia in contrarios actus mutentur, ita ut clerici, quod non absque dolore cordis fateor, impudici, bilingues, ebrii, turpis lucri cupidi, habentes fidem et, ut verius dicam, infidelitatem in conscientia

⁸ *Obruenda.*] *V.*; *observanda,*
B.

¹¹ *Subeunda.*] *V.*; *subdenda,*
B.

¹⁵ *Eidem.*] *B.*; *item, V.*

¹⁵ *Et.*] *Esset, B.*

²¹ *Affectibus.*] *V.*; *om. B.*;
effectibus, *G.*

²¹ *Diaconos.*] The same passage was prescribed by the Ordo Romanus, as given by Martene, ii. 30.

impura, non probati in bono, sed in malo opere præsciti ministrantes, et innumera crimina habentes, sacro ministerio adsciscantur. Audistis etiam illo die, quo multo dignius multoque rectius erat, ut ad carcerem vel catastam poenalem, quam ad sacerdotium, traheremini, Domino sciscitanti, quem se esse putarent discipuli, Petrum respondisse; Tu es Christus filius Dei vivi, eique Dominum pro tali confessione dixisse, Beatus es Simon Barjona, quia caro et sanguis non ⁵ revelavit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est. Ergo Petrus a Deo Patre doctus, recte confiteretur Christum. Vos autem moniti a patre vestro diabolo inique Salvatorem malis actibus denegatis. Vero sacerdoti dicitur, Tu es Petrus, ¹⁵ et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Vos quidem assimilamini viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam. Notandum ergo est, quod insipientibus in ædificanda domo arenarum pendulæ mobilitati Dominus non co- ²⁰ operetur, secundum illud, Fecerunt sibi reges, et non per me. Itidemque quod sequitur eadem sonat dicendo, Et portæ inferni non prævalebunt, ejusque peccata intelliguntur. De vestra quid exitiabili structura pronunciatur? Vene- ²⁵ runt flumina et flaverunt venti, et impegerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina ejus magna. Petro ejusdemque successoribus dicit Dominus, et tibi dabo claves regni cœlorum; vobis vero, non novi vos, discedite a me operari ³⁰ iniquitatis, ut separati sinistræ patris cum hœdis, eatis in ignem æternum. Itemque omni sancto sacerdoti promittitur, et quæcunque solveris su-

² *Et innumera.]* V.; in univer-
sita, B.

³ *Respondisse.]* Matth. xvi. 16,
17, 18.

¹⁵ *Tu es.]* Matth. xvi. 18; vii.
25, 26.

²³ *Et portæ.]* Matth. xvi. 17.
²⁵ *Venerunt.]* Matth. vii. 25.
³² *Sancto.]* Om. B.

per terram, erunt soluta et in cœlis ; et quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata et in cœlis. Sed quomodo vos aliquid solvetis, ut sit solutum et in cœlis, a coelo ob scelera ademti⁵ et immanium peccatorum funibus compediti, ut Salomon quoque ait, Criniculis peccatorum suorum unusquisque constringitur ? Quaque ratione aliquid in terra ligabitis quod ultra modum etiam ligetur præter vos metipsos, qui ita ligati¹⁰ iniquitatibus in hoc mundo tenemini, ut in cœlis nequaquam ascendatis, sed infaustis Tartari ergastulis, non conversi in hac vita ad Dominum, decidatis ?

§ 110. Nec sibi quisquam sacerdotum de cor- Conclusion.
 15 poris mundi solum conscientia supplaudat, cum eorum quibus præest, si qui propter ejus imperitiam, vel desidiam, seu adulationem, perierint, in die Judicii de ejusdem manibus, veluti intersectoris, animæ exquirantur. Quia nec dulcior²⁰ mors, quæ infertur a bono quoque homine, quam malo ; alioquin non dixisset Apostolus, velut paternum legatum suis successoribus derelinquens, Mundus ego sum ab omnium sanguine ; Non enim subterfugi quo minus annunciarum vobis²⁵ omne mysterium Dei. Multum namque usu ac frequentia peccatorum inebriati, et incessanter irruentibus vobis scelerum cumulatorum acsi undis quassati, unam veluti post naufragium, in qua ad vivorum terram evadatis, pœnitentiæ tabulam³⁰ toto animi nisu exquiratis, ut avertatur furor Domini a vobis misericorditer dicentis, Nolo au-

⁴ A coelo ob scelera.] V. ; a cœlo ob scelero ob scelera, B.

⁴ Ademti.] V. ; adepti, B.

⁵ Funibus.] V. ; finibus, B.

⁶ Ait.] Prov. v. 22.

⁶ Ultra modum.] B. ; supra mundum, V.

⁹ Præter.] B. ; propter, V.

¹⁶ Qui.] B. ; om. V.

²⁰ Mors . . . malo.] Mors, quam

quæ infertur ab unoquoque homineque malo, V.

²⁰ Mundus.] Act. xx. 26.

²⁰ Exquiratis.] B. ; exquirite, V.

NEW TESTAMENT.

Matthew, Gospel of, 38, note ⁵ ; 46, note ²⁷ ; 48, note ⁴ ; 101, notes ¹⁰, ²³ ; 102, note ¹⁰ ; 103, notes ⁹, ²³ ; 116, notes ⁹, ¹⁵, ²³, ²⁵. John, Gospel of, 84, note ²³. Acts, 75, note ³ ; 85, note ²¹ ; 113, note ⁷ ; 117, note ²³. Romans, Epistle to the, 71, note ¹⁹ ; 104, note ²⁸. Corinthians, First Epistle to the, 78, note ²³ ; 106, note ²³. _____, Second Epistle to the, 79, note ⁷ ; 106, note ²³. Galatians, Epistle to the, 41, note ¹¹. Ephesians, Epistle to the, 108, note ⁷. Philippians, Epistle to the, 71, note ²³. Colossians, Epistle to the, 109, note ¹². Thessalonians, First Epistle to the, 108, note ²³. Timothy, First Epistle to, 41, note ²³ ; 114, note ⁹. _____, Second Epistle to, 109, note ²⁰ ; 110, note ¹⁴. Titus, Epistle to, 76, note ¹² ; 110, note ⁹. Hebrews, Epistle to the, 48, note ²³. Peter, First Epistle of, 47, note ²⁰ ; 111, note ¹⁶. _____, Second Epistle of, 111, note ¹⁶. Boadicea, her rebellion alluded to, (in the opinion of Camden,) 14, note ²³. Britain, general observations upon its degraded condition, 3 ; its position and description, 11 ; its contumacy, 12 ; styled 'Romana insula,' 15, 19 ; happy condition of the church in, 18 ; infected by the Arian heresy, 19 ; seized by Maximus, 20 ; exposed to the irruptions of the Scots and Picts, *ib.*, 22 ; its sovereigns rebuked, 36. British documents, destroyed when Gildas wrote, 13. British coinage impressed with the image of the Roman emperor, 15. Britons, subdued by the Romans, 14 ; rebel against the Romans, *ib.* ; their cowardice and infidelity made the subject of a proverb, 15 ; again

subdued by the Romans, 15 ; their first embassy to Rome, 21 ; their second embassy, 22 ; vainly oppose the attacks of the Scots and Picts, 24, 25 ; miserable condition to which they are reduced, 25 ; their embassy to Aetius, 26 ; their profligacy, *ib.* ; invite the Saxons, 30 ; by whom they are massacred, 31, 32 ; many of them save themselves by going abroad, 32 ; gain a victory over the Saxons, 33 ; their condition when Gildas wrote, 34 ; the princes rebuked individually, 37-47 ; generally, 47.

C.

Cair-Eden, *see* Kair-Eden. 'Caput Muri,' *see* Wallesende. Christ, birth of, 15, 16. Christianity introduced into Britain, 16. 'Cichica Vallis,' 24. Clergy, the British, rebuked, 72. Coinage, British, impressed with the image of the Roman emperor, 15. Conan, Aurelius, rebuke addressed to him, 39. Constantine, rebuke addressed to him, 37. Cormac, 35. Cuneglas, rebuke addressed to him, 40.

D.

'Damnonia,' *see* Devon. Demetia, Vortipore prince of, rebuke addressed to him, 40. Devon, Constantine prince of, 37. Diocletian, persecution of the Christians under, 16 ; its duration, 18.

F.

Fountains, divine honours paid to them by the Britons, 13.

G.

'Gallia Belgica,' 11. Galloway, the sea of, 6. 'Galwadia,' *see* Galloway.

Gildas, his object in writing this work, 1 ; the year of his birth, 34 ; his work 'De regibus Britonum' mentioned, *ib.* note ¹⁵.
 'Gildas Sapiens,' the year of his birth, 7 ; promises to write a larger work, *ib.* ; the author of the present work, 11, note ¹.

Gurthrigern, king of the Britons, the Saxons invited at his suggestion, 30.

I.

Idols remaining in Britain when Gildas wrote, 13.

Ignatius, St., reference to his martyrdom, 83 ; extract from his Epistle to the Romans, *ib.*

Iltutus, St., preceptor of Maglocunus, 46, note ⁶.

J.

James, St., the brother of our Saviour, reference to his martyrdom, 82.

_____, the brother of John, reference to his martyrdom, 82.

Julius, St., his martyrdom, 17.

K.

Kair-Eden, an ancient city, its position, 6, 7.

M.

Maglocunus, rebuke addressed to him, 42.

Maximus seizes upon Britain, 19, 20.
 'Mons Badonicus,' see 'Badonicus Mons.'

Mount Badon, the siege of, 34, note ¹.

Mountains in Britain, divine honours paid to, 13.

N.

Nicolaus, the heretic, 75.

'Norwagia,' see Norway.

Norway, the sea of, 6.

Novatus, the heretic, 76.

O.

Ordination service, extract from the ancient British, 110, 111, 113, 114, 115.

P.

Paul, St., reference to his martyrdom, 82.

Peter, St., reference to his martyrdom, 82.

Philo, a saying of his quoted, 26.

Picts, their irruptions into Britain, 21, 22, 24 ; settle in the northern districts, 27.

Polycarp, St., extract from his epistle to the church of Smyrna, 84.

Porphyry, a saying of his quoted, 13.

R.

Rivers, divine honours bestowed upon, in Britain, 13.

Romans, extent of their conquests, 14 ; subdue Britain, *ib.* ; they leave Britain, 23.

Roman Wall, its position and extent, 6 ; its erection, 21, 24 ; broken through by the Scots and Picts, 25.

S.

Saxons, the, invited into Britain, 30 ; their arrival, *ib.* ; quarrel with the Britons, 31 ; ravage Britain, *ib.* ; their cruelties, 32 ; defeated by Aurelius Ambrosius, 33.

Scotland, 'Mare Scotie,' 7.

Scots, their irruptions into Britain, 21, 22, 24.

Severn, the river, its importance, 11 ; 'Mons Badonicus' situated near, 34.

Severus, the wall built by him, 6, 7.

Stephen, St., reference to his martyrdom, 82.

T.

Thames, the river, its importance, 11 ; miracle connected with it, through St. Alban, 18, note ⁷.

- Tinemuthe, termination of the Roman Wall near, 7.
Trèves, the capital of Belgica Secunda, 11, note¹¹; Maximus fixes his seat of empire there, 20.
- V.
Vortipore, prince of Demetia, rebuke addressed to him, 40.
- W.
Wallesende, termination of the Roman Wall there, 7.

THE END.

MAP S - 1947

LONDON :
PRINTED BY SAMUEL BENTLEY,
Dorset Street, Fleet Street.

